

Το Ταξίδι

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΕΡΑΣΣΩΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΕΤΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ 2

Α Π Ο Τ Α Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α : ΆΡΘΡΑ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ
ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ, ΚΑΡΘΑΙΟΥ, ΝΙΚΗΣ GRECZYŃKA, ΠΑΝΟΥ
Γ. ΚΕΡΑΣΣΩΤΗ, STEFAN ZWEIG, ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΛΚΑΝΗ. — ΠΟΙΗ-
ΜΑΤΑ : ΤΕΛΛΟΥ ΆΓΡΑ, ΚΩΣΤΑ ΒΕΛΜΥΡΑ. — ΔΙΗΓΗΜΑ : Δ.
ΒΟΥΤΥΡΑ. — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ, ΘΕΑΤΡΟ, ΜΙΚΡΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Κ.Τ.Λ.

ΑΘΗΝΑ - ΙΟΥΝΙΟΣ
ΧΙΛΙΑ ΕΝΝΙΑΚΟΣΙΑ ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ

Το Ταξίδι

ΙΔΡΥΤΗΣ — ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ :
ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΕΡΑΣΣΩΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ
ΔΙΤΗΣ ΣΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ : Ν. ΚΑΠΝΑΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΥΛΗΣ :
.... ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΛΚΑΝΗ ....

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΤΟΧΑΣΜΟΥ

Γραφεία: Μέγαρο Καισαρη,
οδός Αιόλου—αριθ. γραφείου 24

.... ΕΤΟΣ Α—ΤΕΥΧΟΣ 2—ΙΟΥΝΙΟΣ 1945—ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 150 ....

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Τίποτα δέν πρέπει να φοβάται κανένας τόσο όσο την κατάχρηση κάποιων λέξεων. Όχι γιατί γίνονται έτσι επικίνδυνες. Για το αντίστροφο ίσα-ίσα: Γιατι φθείρονται και χάνουνε πιά κάθε περιεχόμενο. Αποζωντανά σύμβολα ιδεών, καταντούνε νεκροί τύποι

Αυτό φοβάμαι πως σιγά-σιγά—ή και πολύ γρήγορα απο μίαν άλλην άποψη—πάει να γίνει τώρα με τον όρο «λευτεριά». Απο τη λήξη της κατοχής και δώθε, κάθε παράταξη, φατρία, κόμμα, έντυπο, άτομο, ομνύει στ' όνομα της λευτεριάς, προβάλλει αυτόκλητος υπερασπιστής-της, την επικαλείται για τίτλο-του προσωπικό, αγορεύει, κατηγορεί, ευαγγελίζεται, βρίζει, εκθειάζει για λογαριασμό-της. Η λευτεριά έγινε σύνθημα κοινόχρηστο, ικανό να στεγάσει κάθε λογής αποχρώσεις, απο τις πιο αγνές ίσαμε τις πιο ύποπτες. Ο καθένας θεωρεί πως βολεύεται άνετα κάτω απο τον επιβλητικό-της μανδύα. Και κολακεύεται, καμαρώνει, πετυχαίνει ίσως-ίσως έτσι και μια δόση αυταπάτης γοητευτικής, αφού το νόημα της λευτεριάς περιέχει, σχεδόν αυτονόητα, εναν αέρα ηρωισμού, αυτοθυσίας.—Τίποτα δέν είναι ευκολότερο απο το ν' αυτοθυσιάζεται κανένας όταν ο παραμικρός κίνδυνος δέν τον απειλεί.

Τί σημαίνουν όλα τούτα; Έλλειψη, βέβαια, σεμνότητας και απουσία

του αισθήματος της ευθύνης. Μα πάλι, αυτό, δέν είναι το χειρότερο. Το πιο βαρύ είναι πως, σε μεγάλη, ανυπολόγιστη κλίμακα, γίνεται συστηματική καπηλεία μιάς απο τις ιερότερες αξίες που διαθέτει ο Άνθρωπος. Η λευτεριά δέν κατάντησε μονάχα σύνθημα αγοραίο, στους καιρούς-μας, μέσο δημοκοπικό, όπλο επικράτησης στον πολιτικό, πνευματικό ή κοινωνικόν αγώνα. Έγινε και πρόσχημα, μέθοδος επιβολής. Έγινε και μέσο καταπίεσης, άμεσης ή έμμεσης, τωρινής ή μελλούμενης. «Ρίξε τα όπλα και σωριάσου πρηνής όταν ακούς λευτεριάς υποσχέσεις...» θά'πρεπε να πεί, αλλάζοντας το στίχο του παλιού, ένας σύγχρονος Καρυωτάκης!

Πώς να εναρμονίσει κανένας όλες αυτές τις επαγγελίες με τα σφιγμένα δόντια, τις μεγαληγορίες που κρύβουνε στο βάθος-τους ενα μούγκρισμα οργής ή μίσους, καθώς διασταυρώνονται σαν πυροτεχνήματα πάνω απο τα κεφάλια-μας, ξεκινώντας απο όλες μαζί τις κατευθύνσεις; Όσο και να πασχίζει κανένας για να είναι αφελής κι' εύπιστος, δέν κατορθώνει να ησυχάσει, ούτε να ξεγελαστεί. Η γνώση προσώπων και πραγμάτων οξύνει ακόμα περισσότερο το αίσθημα τούτο της έλλειψης εμπιστοσύνης. Πίσω απο την κάθε επίκληση που γίνεται στο πνεύμα της λευτεριάς, ξέρουμε όλοι, λίγο-πολύ,

πως ενεδρεύει μια υστεροβουλία αποκλειστικότητας. Λευτεριά οι ελλαδίτες εννοούν, τις περισσότερες φορές, το δικαίωμα να λές ή να κάνεις ότι συμφέρει στη πατρίδα. Και αυτό, φυσικά, κατ' ανάγκη, είναι σε βάρος μιας κάποιας άλλης πατρίδας. Βέβαια, εκείνοι που σε καλούνε στο όνομα της λευτεριάς, έτσι, έχουνε την πεποίθηση πως το δίκιο είναι με το μέρος τους. Είναι πολλές φορές ειλικρινείς, στο βάθος. Μα κι' οι άλλοι, απο τον αντίπερα όχτιο, το ίδιο πιστεύουν. Το δίκιο έχει τη μοίρα, πάντα, ν' αποκλειστικοποιείται απο τους ανθρώπους. Και όταν κανένας κοιτάξει έξω από το πρίσμα της μεροληψίας, θ' ανακαλύψει, απορημένος, πως οι άνθρωποι είναι, σε μεγάλο ποσοστό, λιγότερο φαύλοι απο όσο φαίνονται να το πιστεύουν οι ίδιοι..

Τότε, μήπως η λευτεριά είναι μονάχα ένα πλάσμα, ή τουλάχιστο κάτι το ανεπίτευκτο—που κάνει το ίδιο; Και είναι άραγε δυνατό, να έχει συντριβεί το σώμα της αλήθειας σε τόσο μαθηματικά ισοδύναμα κομμάτια, ώστε η κάθε απόχρωση, η κάθε δοξασιά, να έχει πάρει ένα που αξίζει μονάχα όσο κι' ένα άλλο, οποιοδήποτε;

Απίθανο αυτό· ή κάλλιο αδύνατο. Στο κέντρο, όπου ισορροπούν θεωρητικά όλες αυτές οι αντιμαχόμενες δυνάμεις, στέκεται μιά που ρίχνει όλο το βάρος του ηθικού-της όγκου, και αυτή κρατάει το μέγιστο συντριμμι. Αν δέ δίνει τη λύση, τουλάχιστο προσφέρει τη μεγαλύτερη ικανοποίηση, τη βαθύτερη ανακούφιση. Και αυτή είναι η αναγνώριση του δικαίου της ανεξιθρησκείας.

Ανεξιθρησκεία ίσον δικαιοσύνη. Ίσον το μάξιμουμ της κοινωνικά εφικτής λευτεριάς. Καρπός μακριάς και πολύπαθης ωριμότητας, προϋποθέτει μια νηφαλιότητα σκέψης και μιαν αυτοκυριαρχία, αυτοπειθαρχία στις πράξεις, τέτοια, που και μόνον αυτή να καθιερώνει αυταπόδεικτα εναντιανικό τύπο ανθρώπου και πολίτη.

Μ' όλο που δουλεύουμε στο πνεύμα ενός αιώνα φανατικού, χρωστούμε ν' αναγνωρίσουμε πως ο τελειότερος ανθρώπινος τύπος είναι κείνος που έχει την ψυχραιμία ν' ακούει και με τα δυό του αφτιά, όχι μοιάχα με το ένα. Εκείνος που προσέχει και στο κατηγορητήριο και στην απολογία. *Audiat et altera pars*. Ο συνεπής οπαδός της πνευματικής Δημοκρατίας.

Οι άνθρωποι έχουμε την τάση να επιβάλουμε τις απόψεις μας, τις πεποιθήσεις-μας, τα ιδανικά-μας. Στον αγώνα αυτόν, συχνά παρασυρόμαστε σ' απρέπειες, ύστερα σε παραφορές, τέλος σε βιαιότητες. Έρχεται μια στιγμή που, αυτόχρημα, με την προοδευτική άσκηση του ζωτικού δυναμισμού, γίνεται μιά ζαλιστική παλινδρόμηση. Και τότε, βρουχίζοντας μέσα στο μεσονύχτερο σκοτάδι του υποσυνειδήτου, ξυπνάει το αρχέγονο κτήνος. «Πάντα θέλουμε να σκοτώσουμε κείνον με τον οποίο παλεύουμε, γράφει κάπου ο Αιμίλιος Ζολά, μα δέν τον σκοτώνουμε, γιατί είναι πολύ ενοχλητικοί οι πεθαιμένοι». Αυτό συνιστά τον πρώτο βαθμό της αντίστασης. Ο δεύτερος βαθμός, ή κάλλιο η δεύτερη βαθμίδα, η ψηλότερη, είναι όταν η πάλη γίνεται συμβολικά, με τη διάθεση όχι της ανθρωποκτονίας αλλά του αθλήματος. Η ένταση δέ λιγοστεύει τότε, μονάχα που ο αγώνας διεξάγεται με κάποιους κανόνες τιμής, δηλαδή ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Το κοινό αίσθημα στέκει διαιτητής. Και η πάλη γίνεται επίσημα, λεύτερα, στο φώς της ημέρας. Στην καλύτερη εκδοχή της ζωής, η κοινωνία δέ μεταβάλλεται βέβαια σε περιβόλι ησυχασμού—αυτό θα είταν αντίθετο στους φυσικούς νόμους—γίνεται όμως στίβος. Παύει να είναι τρίστρατο σκοτεινό, όπου δρουν ανενόχλητα οι δολοφόνοι.

Ο ανθρώπινος τύπος του πνευματικού δημοκράτη δέν είναι αυθαίρετο δημιούργημα, και δέν είναι κατα-

ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ενός γραφικού έργου που δημοσιεύτηκε σε κάποιο περιοδικό,

διαβάζουμε : «έχει σενάριο που όσο κι' άν είναι μελοδραματικό δέν ενοχλεί, και δέν του λείπει κάποιο κοινωνικό περιεχόμενο». Δέν είδαμε το έργο, πάντως θα μας φαινότανε καλό, άν η κριτική μπορούσε να πεί γι' αυτό : άν κι' έχει κοινωνικό περιεχόμενο, εν τούτοις το σενάριο δέν ενοχλεί». Γιατί—πόσο μακριά από τη θαυμαστή τέχνη του Γκόρκυ ή του Ζολά!—τα γραφόμενα στον τόπο-μας, όταν έχουν κοινωνικό περιεχόμενο, τόσο πολύ αδέξια και άτεχνα τό φωνάζουν, που ενοχλούν, δυστυχώς. Πολύ ενοχλούν...

ΜΙΑ λέξη που έχει επικρατήσει και που διόλου δέν την αγαπούμε είναι η λέξη «μάζα». Μάζα, σημαίνει κάτι άψυχο, μονοκόμματο, πηχτό, χωρίς δική-του θέληση. Σ' ένα λαό σαν το δικό-μας, που κι ο πιό αμόρφωτος έχει τη γνώμη του, και το αισθητήριό-του, η λέξη αυτή ταιριάζει ακόμα λιγότερο.

ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕ πως με μεγάλη έκπληξη παρακολουθούμε ένα έξαλλο ξέσπασμα σφωβιτισμού που δέ φεύγει απο τη γνήσια παράδοση, ακόμη και σε πολλά απο τα πιό προοδευτικά περιοδικά, τα οποία μάλιστα πρωτοστατούνε. Απο τη μιά μεριά αναλύονται σε ξελιγωμένους θαυμασμούς για το τί, πιά καταπληχτικός λαός είμαστε εμείς, και απο την άλλη, υπογραμμίζουνε μια τάση ώστε η έννοια «λαός» να χωρεί μέσα της ένα ορισμένο

σκεύασμα μηχανικό. Είναι αποτέλεσμα μακριάς, επίπονης, ιστορικής κατεργασίας. Δέν κατασκευάζεται. Βλασταίνει όταν δημιουργηθούν οι κατάλληλοι όροι. Και είναι, ακόμα, η συνισταμένη μιας ωριμότητας καθολικής, όπως κάθε γνήσιο δημιούργημα του φυσικού κόσμου.

Αποστολή της εποχής-μας υπέρτατη είναι να δημιουργήσει τους αντικειμενικούς αυτούς όρους.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

μονάχα μέρος απ' αυτόν. «Λαός εν τω λαώ» λοιπόν. Η φτηνή δημοκρατία που γίνεται μ' αυτόν τον τρόπο είναι τόσο φανερή ώστε φυσικά παύει να είναι επικίνδυνη. Αποκαρδιώνει μονάχα όσους θα ήθελαν την ελληνική σκέψη να τραβάει το δρόμο-της απάνω σε συνθήματα πιόνεα και πιό συγχρονισμένα και προπαντός πιό αληθινά. Τα πολλά παινέματα για τον εαυτό-μας είναι σαν τον καπνό που μεταχειρίζονται οι μελισσοκόμοι : ένα μέσο για να μαζέψεις τον κοσμάκη σαν τσαμπί και να τον κάνεις ότι θέλεις.

ΕΙΤΑΝΕ μια εποχή, που οι ρωμαντικοί σίχοι των μαλλιαρών (στην κυριολεξία) ποιητών, έβρισκαν άσυλο μόνο στα άμπουμ των επίσης ρωμαντικών δεσποινίδων της εποχής, και στις επιθεωρήσεις, όπου αποτελούσανε το «κλού» Τώρα, εν ονόματι της υψηλής τέχνης και των συγχρόνων τάσεων, ανθίζει εις την χώραν της πορτοκαλέας μια πλούσια και πυκνή σε μπουμπουνιστή ρητορεία ποίηση, που, μπροστά στις φοβερές καθαρευουσιάνικες γενικές της, στις εξεζητημένες της λέξεις, και στο χειμαρρό των μπερδεμένων νοημάτων-της, «χωριά η παλαιά εκείνη», όπως θα έλεγε ο Καβάφης. Προς τέρψη των αναγνωστών-μας, θα ξανάρθουμε στο θέμα με δείγματα. Αξιοσημείωτη καινοτομία που ούτε κι' αυτή δεν είναι καινούργια : δέν υπάρχει μέτρο και ομοιοκαταληξία. Μπράβο-τους.

ΣΕ ΕΝΑ ευθυμογραφικό περιοδικό, τη «Σάτιρα», είδαμε στο εξώφυλλο μια νόστιμη ζωγραφιά. Ένα παιδάκι μισόγυμνο, σαν ερωτάκος, κάνει τη μικρή του ανάγκη μέσα σε μια γερμανική κάσκα. Το παιδάκι φορεί την κόκκινη σκούφια της λευτεριάς. Αν λογαριάσει κανείς πως τον παλιό καιρό, σε πολλούς λαούς, είτανε η συνήθεια (που ακόμα την κρατούνε μερικές φυλές της Μαλαισίας) να μεταχειρίζονται τα κρανία των εχτρών-τους για κούπες και να πίνουν μέσ' απ' αυτά το κρασί-τους, μπορεί κανείς να διαπιστώσει με πολλή ικανοποίηση πως σήμερα παρουσιάζουμε μια αρκετά σημαντική πρόοδο προς τον πολιτισμό με το να μεταχειρίζομαστε μονάχα ένα ατσάλινο πολεμικό κράνος όπως αυτό το παιδάκι. Εκείνο όμως που μας χαλά λιγάκι αυτή την ωραία αισιοδοξία είναι κάποια ανησυχία : μήπως δηλαδή, χωρίς να το προσέξουμε, αντί να μεταχειριστούμε το τρομερό κράνος γι' αυτόν τον αθώο σκοπό, το φορέσουμε εμείς οι ίδιοι στο κεφάλι-μας. Και τότε ποιός

θα μας το βγάλει για να το μεταχειριστεί με τον τρόπο που μας δείχνει η ελληνική σάτιρα;

....

ΣΤΗ ΦΕΤΕΙΝΗ επέτειο της «Εξόδου» που επίσημα γιορτάστηκε στο Μεσολόγγι, μίλησαν πανηγυρικά ο Μακαριότατος Αντιβασιλέας Δαμασκηνός και ο υπουργός των Εσωτερικών Κ. Τσάτσος. Ο πρώτος στην καθαρεύουσα και ο δεύτερος στη δημοτική. Είτανε, να πούμε, ένας διαγωνισμός για τη γλώσσα, που έγινε από σύμπτωση και στο ίδιο πατριωτικό θέμα. Αν παραβάλλει κανείς καλοπροαίρετα το λόγο που έβγαλε ο Μακαρ. Δαμασκηνός με την ομιλία του Υπουργού θα παρατηρήσει αμέσως και χωρίς πολύ κόπο τη μεγάλη διαφορά. Τα νοήματα και οι σκέψεις και τα διδάγματα και οι εντολές του Μακαριότατου, όσο κι αν βγαίνουν από βαθύ πατριωτισμό και από υψηλή γνώση, δεν είχανε τη δύναμη να ενθουσιάσουν, όπως έπρεπε, τους ακροατές και να ζωντανέψουν την κατάσταση. Η τυπική ψυχρότητα της επίσημης γλώσσας έπνιγε το σκοπό. Αντίθετα, η λιτή φράση, η απλή γλώσσα, η ζωντανή έκφραση του Υπουργού, που είναι και ο ίδιος λογοτέχνης γνωρισμένος, έφερναν την ανταπόκριση προς την ψυχή του λαού και του έμπασαν αμέσως στην καρδιά τα φλογερά νοήματα, που όσο βάθος και σοφία κι αν είχαν, τ' απλούστευε πολύ το γλωσσικό δημοτικό-τους ντύμα.

Το γεγονός αυτό άς γίνει μάθημα σε όσους επιμένουν ακόμα σε περασμένους γλωσσικούς τύπους, τη στιγμή που η δημοτική γλώσσα, με την καλλιέργεια που της έχει γίνει ως τώρα, από τη λογοτεχνία, έχει όλα τα στοιχεία και την αξίωση να μην παραβλέπεται στις επίσημες τελετές.

....

ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟ φύλλο τυπώσαμε το κείμενο ενός σχεδίου νόμου του υπουργού κ. Αμαντού «περί οργανώσεως της εκπαίδευσέως» που είχ' εγκριθεί από την κυβέρνηση Πλαστήρα, με την προσδοκία πως θα δημοσιεύονταν στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως» για να γίνει νόμος του κράτους. Στο μεταξύ η κυβέρνηση Πλαστήρα παραιτήθηκε και η νέα κυβέρνηση Βούλγαρη με το νέο υπουργό της Παιδείας κ. Μπαλάνο, σταμάτησε τη δημοσίευση και απόσυρε το νομοσχέδιο. Ο νέος υπουργός δήλωσε πως νόμος τέτοιος δεν μπορεί να γίνει από υπηρεσιακή κυβέρνηση και χρειάζεται το κύρος μιας κυβέρνησης που να προέρχεται από τη θέληση του ελληνικού λαού. Ίσως γι' αυτό να έχει δίκιο. Όμως θα θέλαμε να παρατηρήσουμε πως αυτό το παιχνίδι—

κάθε υπουργός να έχει δική-του γνώμη για το γλωσσικό ζήτημα και να θέλει να τη νομοθετεί—πρέπει πιά να σταματήσει. Τη στιγμή που αναγνωρίζεται από όλους τους λογοτέχνες και από τους περισσότερους εκπαιδευτικούς η ανάγκη της δημοτικής, άς μείνει ελεύθερη η διδασκαλία-της σε όλους τους βαθμούς των σχολείων και στο Πανεπιστήμιο, και άς μην εμποδίζεται το μεταχείρισμά-της. Αν μερικοί πανεπιστημιακοί γλωσσολογικές θορυβούν ακόμα, αυτό άς γραφτεί στο παθητικό-τους. Το έθνος, στη σημερινή του εποχή, πρέπει να περάσει από τους δρόμους που του ανοίγουν οι πνευματικοί πρωτοπόροι, εκείνοι που αιστάνονται τον παλμό και τη ζωτικότητα της γνήσιας λαϊκής παράδοσης.

....

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ πως η Κάζα ντ' Ιτάλια ξέφυγε οριστικά τον κίνδυνο να γίνει αποθήκη της Ούνρα και πως προορίζεται από το Υπουργείο της Παιδείας να γίνει Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Μένει τώρα το Αρχαιολογικό Μουσείο, που χρησιμεύει για φυλακή να γυρίσει πάλι στον προορισμό-του.

....

ΤΟ «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ» που ιδρύθηκε με νόμο του κράτους, μέλλει να λάβει πραγματική υπόσταση πολύ γρήγορα. Σ' αυτό θ' ανήκουν δικαιωματικά όλοι οι Έλληνες καλλιτέχνες: ζωγράφοι, γλύπτες, χαράχτες, κλπ. Έτσι για πρώτη φορά τα πολύπαθα αυτά επαγγέλματα θα κατοχυρωθούν, και θα ενισχυθούν κάπως πιο σοβαρά—ας ελπίσουμε—από το κράτος. Πολλές όμως δυσκολίες θα παρουσιαστούν ως προς το χαρακτηρισμό του υποψηφίου μέλους ως επαγγελματία καλλιτέχνη. Το ζήτημα είναι λεπτό, και γιαυτό πρέπει να δοθεί εξαιρετική προσοχή στην εκλογή των προσώπων που θ' αποτελέσουν την επιτροπή για την κατάταξη, ώστε να δίνουν σίγουρη εγγύηση πως δέ θα γίνουν λάθη ουδέ αδικίες.

....

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ σχετικούς συλλόγους, αναγγέλλεται η ίδρυση Ελληνορωσικού συλλόγου πνευματικής επαφής. Χαιρετίζουμε με χαρά το γεγονός, γιατί η ρωσική λογοτεχνία είναι πάντα ιδιαίτερα αγαπητή στον τόπο-μας, και οι Ρώσοι συγγραφείς της προεπαναστατικής εποχής είχανε βαθιά παντοτεπή χρήση στο λαό-μας, που τους ήξερε τους αγαπούσε και τους ένιωθε. Γιαυτό περιμένουμε ανυπόμονα από το νέο σύλλογο να μας γνωρίσει τον παλμό και την πνευματική παραγωγή της νέας Ρωσίας, πράγματα που σχεδόν τα αγνοούμε.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ-ΜΑΣ

Πόσοι είναι από μας τους Έλληνες που δεν κάνουν ανορθογραφίες; Ίσως μερικοί καθηγητές της Φιλολογίας και κάτι λίγοι από τις παλιότερες γενιές. Οι νέοι σήμερα νιώθουν μεγάλη καταφρόνια για την ορθογραφία. Οι ανορθογραφίες που κάνουν είναι αφάνταστες, δέ λένω φριχτές, γιατί το πράγμα όχι μόνο δέ μου προξενεί καθόλου φρίκη, παρά με κάνει να χαιρόμαι, γιατί το βλέπω σα μια ανυποταγή απέναντι σε μια βάρβαρη και παράλογη απαίτηση. Είναι περιττό να πούμε τί εμπόδιο είναι για τη μόρφωσή-μας αυτή η ανάγκη να χάνουμε καιρό και κόπο για να μάθουμε πράγματα ολότελα περιττά και που δεν τα μαθαίνουμε. Όλη η ζωή γύρω-μας και μέσα-μας το φωνάζει πως ήρθε πιά ο καιρός ν' απλοποιήσουμε τη γραφή-μας.

Εδώ και κάπου πέντε χρόνια πολλοί από τα μέλη της Εταιρίας των Ελλήνων λογοτεχνών είχαμε συναχτεί, σε πολλές συνεδρίες, για να μελετήσουμε πως θα μπορούσε να γίνει πιο απλή και πιο ομοιόμορφη η ορθογραφία της νέας-μας γλώσσας. Δυστυχώς το ξέσπασμα του ολέθριου πολέμου δέ μας άφησε να φέρουμε σε τέλος τα καλά-μας τα σχέδια. Σ' εκείνες τις σύναξεις-μας είχαμε καλέσει και μερικούς λογίους που δεν είτανε μέλη της εταιρίας. Ένας απ' αυτούς είτανε και ο αλησμόνητος δημοτικιστής καθηγητής του Πανεπιστημίου Π. Λορεντζάτος. Ο Λορεντζάτος ήρθε μόνο την πρώτη φορά. Γιατι, αφού κάθησε και άκουσε τα όσα ειπώθηκαν εκείνη την ημέρα, μας δήλωσε, κατηγορηματικά, πως άδικα παιδεύομαστε, γιατί μονάχα μ' έναν τρόπο μπορούμε να γράφουμε απλά και επιστημονικά σωστά τη νέα ελληνική: με τη φωνητική γραφή. Και αλήθεια, όποιος θέλησε να καταγίνει με το ορθογραφικό-μας πρόβλημα, ξέρε

πως η ορθογραφία της δημοτικής θα είναι πάντα αόριστη, συμβατική και ψεύτικη. Ξέρουμε πως ακόμη και ο σοφός γλωσσολόγος-μας Γ. Χατζιδάκης—που με τις πολυτιμες μελέτες-του δούλεψε άθελά-του για την επικράτηση της δημοτικής— πως κι' αυτός παράπεφτε εδώ κι' εκεί σ' αυτό το ζήτημα, και μας δίδαξε τις παράξενες εκείνες ορθογραφίες με το Χατζιδάκης, Βασίλεις και άλλα τέτια, που, φυσικά, δεν μπορούσαν να σταθούνε.

Ωστόσο, για πολλούς λόγους, η ολοκληρωτική απλοποίηση, η φωνητική γραφή, δεν μπορεί, τουλάχιστο σήμερα, να εφαρμοστεί (Βλ. και «Δίκη των τόνων» και «Αντιδικία των τόνων»). Σήμερα, όπως είναι τα πράγματα και τα πνεύματα, η μόνη σημαντική και επιστημονικά σίγουρη απλοποίηση που μπορεί να γίνει, είναι να καταργήσουμε τα πολλά τονικά σημάδια και τα πνεύματα, και να μην κάνουμε πιά διαφορά ανάμεσα στα φωνήεντα χωρίζοντάς-τα σε «μακρά» και «βραχέα» και «διχρονα», αφού τέτια διαφορά δεν υπάρχει στη γλώσσα-μας. Η απλοποίηση αυτή είναι εύκολη. Γιατι μ' αυτή δεν πειράζεται το σώμα των λέξεων, και γιατί όλα αυτά τα σημάδια δεν τα είχανε οι αρχαίοι Έλληνες τον καιρό που τα ελληνικά γράμματα λάμπρυναν την Ελλάδα.

Και είναι πολύ σπουδαία αυτή η απλοποίηση. Γιατι ακριβώς το να βάζουμε αυτά τα σημάδια και να ξεχωρίζουμε τα δίχρονα είναι η πιο μεγάλη δυσκολία στην ορθογραφία-μας. Τα σημάδια αυτά δεν μπορούνε παρά με πολύ μεγάλη δυσκολία να εντυπωθούνε στη μνήμη-μας: γιατί είναι έτσι μικρά, ώστε δεν τα προσέχει το μάτι-μας ορκετά, και γιατί, με το να μην παρουσιάζονται πάντα τα ίδια στις ίδιες λέξεις, δέ μας δίνουν μια σταθερή και μόνιμη

οπτική εικόνα. Λ. χ. τη λέξη ύλη τη βλέπουμε πάντα γραμμένη με υ, όπως και όλα τα παράγωγά-της. Το ότι γράφεται με υ είναι εύκολο να το θυμούμαστε. Όμως ο τόνος δέν είναι σταθερά δεμένος με αυτό το υ. Το βλέπουμε πότε με οξεία (η ύλη, της ύλης, την ύλη), πότε με περισπωμένη (ύλες) πότε άτονο (των ύλων κτλ.). Εδώ η οπτική μνήμη δέν μπορεί να μας δώσει πολλή βοήθεια. Πρέπει να θυμούμαστε πως το υ στη λέξη «ύλη» εΐτανε κάποτε «μακρόν». Το ίδιο δέ μας βοηθεί η οπτική μνήμη στα παραθετικά και στα αφηρημένα ουσιαστικά με κατάληξη -οσύνη. Τις κατάληξεις -ότερος, -ότατος, -οσύνη τις βλέπουμε γραμμένες πότε με ο και πότε με ω. Γιαυτό πολύ συχνά απαντούμε ανορθογραφίες σαν και τούτες: ισχυρώτερος, ενδοξώτερος, ψηλώτερος, τελειώτερος (και τα τέσσερα παραδείγματα είναι παρμένα απο χειρόγραφο ενός άξιου κατα τα άλλα συγγραφέα), εντιμώτερος, χρησιμότερος κ.τ.λ.

Όσοτόσο ο τονισμός στη δημοτική δέν είναι μονάχα γι' αυτόν το λόγο δύσκολος. Είναι και άλλοι λόγοι που τον κάνουν όχι μονάχα δύσκολο, παρά και προβληματικό. Τι τόνο πρέπει να βάλουμε, σας ρωτώ, στις λέξεις λ. χ. ακούστε, σώπα; (αν βάλουμε περισπωμένη, πρέπει να βάλουμε περισπωμένη και στην προστακτική μίλα). Και όταν το απλούς της Α. Ε. Γ. έχει γίνει απλός, τί τόνο θα πάρουν οι λέξεις απλή, απλοί και τους απλούς όταν

στην καθαρεύουσα παίρνουν περισπωμένη; Τι τόνο πρέπει να βάζουμε στις γενικές της καμήλας, της γυναίκας, της μούσας, και τί τόνο στη βίδα, τη λίμα, τη λίρα; Και πως θα γράψουμε με ο ή με ω τις λέξεις μπουνταλοσύνη, ρωμιόσύνη κ. τ. λ. Εϊδικά για τη ρωμιόσύνη, θα λογαριάσουμε τη λέξη τετρασύλλαβη, και θα τη γράψουμε με ο, ή θα τη λογαριάσουμε πεντασύλλαβη (ρωμιό-ο-σύνη) και τότε τί είναι το ι που έρχεται πριν από το ο, μακρί ή κοντό;

Μα οι απορίες που μας γεννιούνται με τα «δύχρονα» είναι δίχως τέλος. Είμαστε υποχρεωμένοι να δίνουμε στα διάφορα που μας παρουσιάζονται προβλήματα κάποια αυθαίρετη λύση για να έχουμε μιá ψεύτικη ορθογραφία, που ο σκοπός-της θα είναι μονάχα να παιδεύει τα παιδιά του κόσμου, και για να υποστηρίξει ο κύριος καθηγητής της Παιδαγωγικής του Αθήνσι Πανεπιστημίου την παράξενη θεωρία πως, αν κάνουμε πιό εύκολη την ορθογραφία-μας, θα μας είναι ένεκα «ωρισμένων ψυχολογικών και παιδαγωγικών αρχών» πιό δύσκολο να τη μάθουμε.

Εμείς ένεκα «ωρισμένων» της κοινής λογικής καταργούμε τούς πολλούς τόνους: καταργούμε τα πνεύματα: καταργούμε τα ω, τα η και τις υπογεγραμμένες της υποταχτικής γράφουμε -ότερος, -ότατος, -οσύνη πάντα με όμικρο και προσκαλούμε όλους τους φρόνιμους ανθρώπους να κάνουν το ίδιο.

ΚΑΡΘΑΙΟΣ

Η "ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,,

με τη νέα διαρρυθμίση της ύλης-της και την ποικιλία των τεχνικών άρθρων-της δίνει στον τεχνικά κόσμο την ευκαιρία να παρακολουθήση τις θεωρητικές και πρακτικές προόδους του κλάδου-τους.

Εγγραφήτε Συνδρομητές — Υποστηρίξτε έτσι την εθνική-σας πρόοδο, την πρόοδο της βιομηχανίας-σας. — Συνδρομή ετησία: Δραχμαί 2000—Γραφεία: Μέγαρον Καίσαρη, αριθ. Γραφ. 24—οδός Αιόλου.

ΕΝΑ ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

Κάθε φορά που έβλεπα την κοφτερή σιλουέττα του Τέλλου Άγρα και το αγνό-του το πρόσωπο, νόμιζα πως βλέπω ένα φύλλο που το έχουν πατήσει μέσα σ' ένα χοντρό βιβλίο για να ξεραθεί. Ο λυρικότερος ποιητής της Ελλάδας γλίστραγε ταπεινός, αθόρυβος ανάμεσά μας σαν ήσκιος. Μόνος και ξένος. Ασύλληπτος. Σαν πίνακας του Ρέμπραντ, βυθισμένος στο σκοτάδι και στο μυστήριο. Κανένας φίλος, ούτε άντρας ούτε γυναίκα, δέν μπόρεσε ποτέ να δρασκελίσει το αόρατο τείχος που ορθώνονταν γύρω-του και να φτάσει, να πλησιάσει την απίθανη άρρωση ψυχής-του. Όταν νόμιζες πως έχεις συλλάβει την ουσία της ψυχής-του, σου ξεγλίστραγε σαν τον άμμο μέσ' απο τα δάχτυλα. Γιαυτό, για τον Άγρα, είναι δύσκολο να πεί κανείς πως έχει σχηματίσει μιá ορισμένη ιδέα για το χαρακτήρα του. Ένα μόνο ξέρουμε όλοι, πως εΐτανε καλλιτέχνης. Καλλιτέχνης βαθιά ως το κόκκαλο.

Ο Τέλλος Άγρας άργησε να γεννηθεί. Εΐτανε παιδί μιας άλλης εποχής, πιό παλιάς, που η δηλητηριασμένη ατμόσφαιρα της δικής-μας εποχής τον αρρώσταινε σιγά-σιγά. Προσπαθούσε, ξεφεύγοντας απο όλους-μας, να σπάσει το σιδερένιο στεφάνι της πραγματικότητας, για να ταξιδέψει στη δική-του την παλιά εποχή.

Εΐτανε μες στον κόσμο ένα παιδί όλο δειλία κι' όλο ανορεξιά: τα πουλιά, τα σπίτια, τη σπουδή αγαπούσε, και τη μοναξιά.

Εΐταν ένας συνοδοιπόρος-μας πού, στη σκληρή πορεία που όλοι τραβάμε, περπατούσε γυρισμένος με τις πλάτες. Περπατούσε κοιτάζοντας διαρκώς πίσω, στο παρελθόν. Γιαυτό, σε κάθε βήμα που έκανε, εΐτανε φυσικό, και στο παραμικρό εμπόδιο που βρισκονταν στο δρόμο-του, να σκοντάφτει. Την ώρα που οι ψυχές

των σύγχρονων ανθρώπων τρέχουν προς τα εμπρός με τη γρηγοράδα του αεροπλάνου, ο Άγρας παρακαλεί να τον πάρει μια «βιττόρια» και να τον πάει αντίθετα απο το ρεύμα, προς τα πίσω, στα περασμένα.

Αδεια βιττόρια και φτωγή,
πάρε-μου εμένα την ψυχή,
πάρε-με εμένα
για ταξειδιώτη-σου κι' ευτύς
πάμε, όθε κινήσεις να 'ρθείς,
στα περασμένα

Ο Ποιητής βλέπει, δαρκώς, θλιμένος, την παλιά εποχή να μακραίνει απο κοντά του σα μια σχεδία φορτωμένη με τ' άνθια του ονείρου. Η σχεδία ξεμακραίνει, κι' αυτός μένει μόνος, σιωπηλός κι' ανήμπορος, στη στεριά, τραγικό απομεινάρι του παρελθόντος.

«Πόσο ευκολότερα θα μπορούσα να σπουδάσω στο Πανεπιστήμιο της Πλάκας, στου Κλεάνθη, παρά στο τωρινό Πανεπιστήμιο, που σπούδασα», μου είχε πεί κάποτε ο ποιητής.

Τα ποιήματα του Τέλλου Άγρα είναι ένα συντριβάνι απο ήσκιο και φώς. Απο τα πιό φίνα, απο τα πιό μουσικά ποιήματα της νεοελληνικής ποίησης. Σαν το ρυθμικό ψιχάλισμα της βροχής στο τζάμι, έτσι σιγανά και ρυθμικά, σταλάζουν μέσα στην ψυχή-μας. Ποτέ δέ θα ξεχάσω ένα φθινοπωριάτικο απόγεμα που άκουσα τον ίδιο τον Ποιητή να διαβάζει το τελευταίο-του ποίημα. Νόμιζα πως ένα αλαφρό αεράκι θρόϊζε μέσα στις κιτρινωμένες φυλλωσιές. Ο Τέλλος Άγρας άργησε να γεννηθεί, αλλά βιάστηκε πολύ να μας φύγει. Ένας απο τους πιό φίνους μας ποιητές—κι' έχουμε τόσο λίγους φίνους!—έφυγε αθόρυβα απο ανάμεσά-μας, όπως αθόρυβα είχε ζήσει.

Σα σύγνεφο ταξίδεψε, σαν καπνός.

Και τώρα, καθώς διαβάζω στη «Νέα Εστία» τα τελευταία-του λό-

ΦΩΣ ΚΑΙ ΣΚΙΑ

Σκέφτομαι καμιά φορά : Απο πού ν αρχίσει; Πώς να βρώ την αρχή τώσων πραγμάτων χαμένων για πάντα;.. Καλά το τέλος. Έρχεται άδουνηρό ή και αδιάφορο. Έρχεται μια ώρα και ξέρεις : «τότε εΐταν το τέλος». Όμως την αρχή, την αρχή πώς να την ξανάβρεις;.. Πώς να ξαναπάρης το μονοπάτι, να ξαναπεράσεις απ' τις ίδιες πλαγιές, τις ίδιες κοιλάδες, τις ίδιες κορφές;

Η μνήμη, σκληρή σου κόβει το δρόμο. Βράχους φέρνει και σύννεφα. ανθρώπους. Όλα μαζί. Ανάκατα. κομματιασμένα. Αδύνατο να τα ενώσεις όλα, αδύνατο να βρεις την αρχή.

Λές: εΐταν μια ανοιξιιάτικη μέρα. Το στήθος εΐχε γεμίσει απο φώς και δροσιά .. γυρίζεις από 'να μακρινό περίπατο. Τότε ήρθε η σιωπηλή μορφή κοντά-σου...

Όμως πάλι: ποιά στάθηκε η πρώτη σκέψη; Μάντεψες τις πικρές ώρες που θα΄ρχόνταν; Τα λουλούδια που σε φόρτωνε όταν γυρίζεις, για να μην εΐσαι μόνη στους φαρδιούς δρόμους της πολιτείας που σ' έπαιρναν μες στη νύχτα;

Κι' άλλοι άνθρωποι εΐχαν ερθεί κι' εΐχαν περάσει. Πόσοι άνθρωποι.. Όμως δέν κοιτάζαν όλοι έτσι βαθιά. Και δέν εΐταν τόσο αμφίβολη η καρδιά-σου όταν απαντούσες. Η κάθε ερώτηση έτρεμε στα χείλια-σου. Η κάθε απάντηση φοβόταν. Θα τον πονέσει; Θα τον αγγίξει σκληρά; Κι' εΐταν έτσι πιό θερμές, πιό σίγουρες οι ώρες της σιωπής.

Καλή που εΐναι η σιωπή.. Διαλέγει ο άλλος ότι θέλει μες στο τ' αλαφιασμένα μάτια-σου. Και η σκέψη δέν γίνεται λόγος δέν γίνεται ύλη. Μένει μετέωρη και γλυκαίνει πιό πολύ 'τον κουρασμένο σύντροφο...

....

Όλο το δωμάτιο μύριζε φρέζιες. Όλα τα βάζα εΐχαν φρέζιες. Ζεστό το άρωμα

για : «Πόση ομορφιά εΐναι εδωπέρα. Πόσο όλα εΐναι γαλανά. Τι ηρεμία...», πάει ο νους-μου σε κάτι στίχους του :

«Κι' ανάμεσά τους, γαλανός, όλο ουρανός, όλο ουρανός, κι' όλο χυμένο ενα γλαυκό, μέγα, βαθύ, παθητικό...».

Να βρίσκεται άραγε τώρα εκείνος στο γαλάζιο τοπίο που τόσο του ταΐριαζε ;

ΣΤΕΡΕΛΛΑ

κύλαγε στο σώμα σα χάδι.

Τα δάχτυλά-του εΐταν ευγενικά, χλωμά σαν αλαβάστρινα. Τα δάχτυλά-του ξέραν να κυβερνούν το πινέλο. Παιδεύονταν. Μπορώ ν αποδώσω τη μορφή σου, έλεγε. Όμως την ψυχή-σου πώς να τη φυλακίσω μες στο περίγραμμά της;.. Πώς να ζωντανέψω την κουρασή-της μες στις νεανικές γραμμές-σου;

Παιδεύονταν. Τέλος ζωγράφισε μια κοπέλλα με βαθιές χαρακιές στα μάγουλα, πλάϊ στο στόμα. Δέν εΐσαι εσύ. Όμως, σε κρατώ τώρα, εΐπε. Σε κρατώ μόνον εγώ. Κανείς δέν μπορεί να το νιώσει. Δέν σε πρόδωσα..

Σιωπή, πάλι σιωπή Αυτή η ανήσυχη σιωπή που ξαλάφρωνε και τρώμαζε.

— Πρέπει να φύγω, εΐπες.

Το χέρι πούσφιζε το δικό σου για να σ' εμποδίσει εΐταν ταραγμένο και θερμό. Τα χείλια κινήθηκαν. Όχι όμως. Τρομάξαν και σταμάτησαν. Κι' έφυγες όπως κάθε βράδι. Αμφίβολη για την αλήθεια που μάντευες. Ανήμπορη για τη θυσία.

Εκείμέσα όλα εΐταν πόνος. Ενας πόνος ήρεμος και γιαυτό πιό σπαραχτικός. Οι ώρες κυλούσαν αργές, το φώς δέν ήθελε να φύγει. Έξω εΐταν η κίνηση, οι άνθρωποι, ο μυρωμένος αγέρας της ανοιχτής Στην κάμαρη τριγύριζε ο θάνατος σιωπηλός κι' αργός. Στά δάχτυλα του φίλου κύλαγε ζεστό το αίμα. Όμως εσύ τά'νωθες παγωμένα. Και η ψυχή πνιγόταν. Η γή εΐταν κοντά.

Έλεγες : δέν θα΄ρθει πιά η νύχτα να φύγω!

Κι' όταν ερχόταν, λυπόσουν.

....

Θυμάσαι ; Αγαπούσες άλλοτε το χώμα Σκάλιζες τη νωπή γή με τα νύχια κι' έχωνες τις παλάμες-σου στη λακούβα πού'φιαχνες. Η γή, μουρμούριζες. Εΐναι καλή, μαλακιά. Η γή δροσίζει τα χέρια που κάνει. Τα έντομα περνούν πάνω απ' τα δάχτυλα σα χάδι, περνούν κι' ανατριχιάζουν. Κλείνεις τά βλέφαρα και θαρρείς πως κρατάς τον παλμό της γής. Κι' έλεγες να κάνεις ενα τραγούδι για το χώμα. τ' ανοιξιιάτικο χώμα που δέχεται στοργικά το φώς και τον αγέρα με τ' αμέτρητα πράσινα χέρια-του.

Όμως τώρα εΐναι φθινόπωρο, το χώμα μουσκεμένο και τα σύννεφα παίρνουν μακριά τις χαρούμενες ώρες. Τα λουλούδια κουράστηκαν ν' ανθίζουν. Κι' ύστερα... η θύελλα σάρωσε όλα τά λουλούδια της γής, όλα τα λουλούδια πρίν προλάβουν να μιλήσουν..

Τώρα, μπορείς ν' αναμετρήσεις τον πόνο που σκόρπισες όταν θέλησες να

δώσεις τη χαρά ; Μπορείς να τον γυρίσεις πίσω ; Εΐναι στρογγυλός ο καιρός σαν την πλάκα του ρολογιού και γλιστρά σαν υδράργυρος, βιαστικός να φέρε κι' άλλες μέρες, κι' άλλους πόνους.

Όμως ξέρεις : Δέν θα΄ρθουν καινούργιες μέρες. Όλα τελειώνουν τώρα, μες στο φθινόπωρο και τη μονάξια-σου. Όλα. Και μέιναν οι ώρες που πέρασαν για να μπορείς να ταξιδεύεις στα παλιά, αφού καινούργια δέν υπάρχουν.

Πόσο πικρές γίνονται οι μέρες που γυρνούν απ' τις βαθιές κόγχες της μνήμης και θέλουν να μιλήσουν για τα λιγνά δάχτυλα που σφραγίστηκαν με τη στερνή σφραγίδα... Πόσο πικρός κι' ο καλοκαιριιάτικος ήλιος που έμπαινε απ' τ' ανοιχτό παράθυρο και χρύσωνε τα μαλλιά του κοριτσιού που πήρε, μα που δέν έδωσε ..

....

Τι καλό πούναι να δίνεις. Ποτέ δέν μετανοιώνεις για ότι έδωσες. Όμως όταν πάρεις μοναχά, πάντα έρχεται η στιγμή να κλάψεις τη μικρόχαρη καρδιά-σου, που σου κράτησε κλειστά τα χέρια.

Πώς γίνονται έτσι βαθιά τα μάτια των ανθρώπων που πρέπει να πεθάνουν ; που ξέρουν να πεθάνουν ;

—Θέλω να μιλήσω, λέγαν κείνα τα μάτια. Αλλά πώς ; τί να σου πώ τώρα που δέν εΐμαι πιά του κόσμου τούτου χτήμα ;

Σφιγγεις το καυτό απ' τον πυρετό χέρι και δέν μιλάς. Εΐναι τόσο μόνος ο άνθρωπος όταν πρέπει να μην εΐναι... Ξέρεις τι θέλει να πει, και γίνεσαι τρυφερή. Χαϊδεύεις τα μαλλιά και χαμογελάς στα σκοτεινιασμένα μάτια.

—Μην κλαίς, μην κλαίς, λές.

Κάτι απαντά η φωνή-του. Και δέν εΐναι της γής ..

Κι' ο σκοτεινός ξένος γυρίζει πάντα στο δωμάτιο. Στέκει στα κάδρα, στ' αγαπημένα βιβλία, στ' ακίνητα χέρια. Την καρδιά του όμως, τη μικρή λιμνούλα της ζωής, δέν τολμά να την αγγίξει. Ξέρει πως λίγο να τη ραγίσει θα βασιλέψει ο ήλιος. Και δέν τολμά.

Κι' ο φίλος δέν τολμά. Συλλογιέται οτι θα φύγει και κρατάει το στερνό λόγο στα νυχτωμένα βλέφαρα.

Σωπαίνω. Κρατώ το βαρύ, το μεγάλο μυστικό στο κορμί, στα χέρια, στις κινήσεις-μου. Σωπαίνω. Δειλή. Εΐμαι δειλή.

Όμως πίσω υπάρχει το καλοκαίρι, υπάρχουν πολλά καλοκαίρια, υπάρχει πολύ φώς, ακόμα και πολλές χαρούμενες μέρες. Του μιλώ. Για την ανοιξη, για τ' αγαπημένα δέντρα, τον ήλιο, τον ήλιο-μας ..

Γυρίζει αλλού τα μάτια. Δέν μπορεί να πιστέψει πως εΐναι ψέμα η φοβερή αλήθεια.

Κι' η φωνή ραγίζει.

....

Πιστεύεις λοιπόν πως όλ' αυτά θα περάσουν στη μνήμη μαζί με τόσα άλλα αδιάφορα πράγματα; Και.. ίσως, μια μέρα, θα θαφτούν εκεί, κουρασμένα απο την τόση λύπη που δίνουν...

Όμως τώρα, το σήμερα εΐναι βαθύ σαν αγιάτρευτη πληγή. Ξέρεις τις ώρες που θα ξαναζωντανέψει, τις περιμένεις. Και λές: Θάρθει, θάρθει έτσι βαρύ, τόσο βαρύ...

Στην εταζέρα στέκει ακίνητος μες στο κάδρο-του. Ακίνητος, πάντ' ακίνητος. Τώρα η σιωπή ανάμεσά σας εΐναι πιό βαριά. Εΐναι πυκνή, εΐναι απο ύλη. Κι' όσο εκείνος γίνεται όνειρο και μνήμη, τόσο περισσότερο πληθαίνει και η σιωπή.

...Εΐναι πάλι ανοιξη. Περπατάς στους χαρωπούς δρόμους της πολιτείας με τα χέρια άδεια. Ποιός να σου γεμίσει την άγκαλιά με λουλούδια. Ποιός να φοβηθεί μή μείνης μόνη στους μεγάλους δρόμους τους πλημμυρισμένους απο κόσμο; Και εΐσαι μόνη. Και φοβάσαι. Και κρέμεται απο πάνω η πνιγηρή η μοναξιά των άστρων. Θέλεις να φωνάξεις, να πεις: Πώς με λησμόνησες κάτω απ τα σιωπηλά δέντρα, ανάμεσα σε τώσους ανθρώπους.

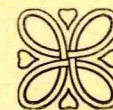
Θά΄ρθουν κι' άλλοι άνθρωποι. Τα μάτια-τους θα γελούν ή θα κλαίνε. Όμως δέν θα γίνουν ποτέ έτσι βαθιά την ώρα του αποχωρισμού, έτσι ερευνητικά για να διαβάσουν στην τρομαγμένη-σου καρδιά όσα δέν τόλμησες να πεις.

Και οι μέρες θα φεύγουν. Και οι νύχτες θα φεύγουν. Η σιωπή ανάμεσά-σας θα γίνει στέρεη, θα γίνει τοίχος.

Και η βαθιά σκιά της λησμονιάς θα σурθεί στα βλέφαρα γαλήνη.

•Ανοιξη 1943

MARIA ΠΑΠΑΛΕΟΝΑΡΔΟΥ

ΠΟΙΗΣΗ

ΜΟΝΑΞΙΑ

Τα κατάρτια κρέμονται στο παλιό, γλυκό λιμάνι...
Φίλησέ με, άχ, έλα ντέ! — και να πάμε μάνι-μάνι,

και να πάμε βιαστικά, πριν μας πάρουν τα σκοτάδια,
Κυριακή σε Κυριακή, εφτά μέρες, εφτά βράδια!

Και σε λίγο η σάλα-μας, οι βαριές πηχτές κουρτίνες,
τα ρομάντσα της μαμάς, το άλμπουμ με τις σονατίνες,

εφτά βασιλέματα — στον αντρέ τί να τα κάνω ;
στα χαμένα, στα σβηστά — μπουρμπουλιήθρες μες στο πιάνο.

Μόνο τούτη τη βραδιά κάτι τις είχα να πάρω
απ' τα χέρια-σου, ευωδιά, — στα δικά-μου το τσιγάρο...

***

Μες στο δρόμο το βουερό, της αγάπης σβήνει η μέρα
και διαλύεται, ένα σωρό βούλες - βούλες στον αέρα,

κι' ανελνει στα μάγουλα, κι' από των ματιών το πλάι
κατεβαίνει, πούπουλα, και στα ρούχα-μου κολλάει.

Κι' άχ, τί γλύκα στον καιρό! — τρυφερά κάτω απ' τη ζώνη,
σάμπως μάγουλο χλωρό, το κορμί-μου κυματώνει.

Και τί γλύκα, στο νερό να χαρώ το μέστωμά-του,
τον παλμό-του να χαρώ, βοσκοπούλα του κυμάτου!

Και τί γλύκα στην καρδιά, που έχει λιώσει κι' έχει πέσει
σαν τη μαύρη τη λαδιά, σε δυό καρραβιών τη μέση!

Ακριβή-μου, άν τό'ξερες, στο πλευρό-σου ως να με φέρεις,
κεινο που κάποιες φορές ξεθαροεύτης πως το ξέρεις.

Και κανείς, μες στο όπραγο, πολυκύμαντον ασκέρι,
μοναχός κανείς! Κι' εγώ πάω με τα φιλιά-σου ταίρι,

τα φιλιά-σου, που διψώ ν'άχα ακόμα κι' άλλον ένα,
κι' όλο απλώνω και μασώ φύλλα λειμόνιός κομένα.

(Ανέκδοτο)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΥΟΛΑΝΤΑ

Χινόπωρο . . . Έφυγε ο άρχοντας για μακρινό κυνήγι
σαν κάθε χρόνο . . . Μοναχή, η αρχόντισσα Υολάντα,
στη νοτερή βεράντα,
μέσα στον φύλλον τη σκουριά που αργά τηνε τυλίγει
— τα δειλινά, τ' απόβραδα, τις νύχτες—πικραμένη
σωπαίνει.

(Η αράχνη-πλήξη οκνά, πυκνά-μουντά πέπλα ανυφαίνει
στη νιότη που άδροση, άνανθη κι' ανέραστη διαβαίνει.)

Οι ώρες, αχαμογέλαστες, μουχρή μαβιά γκιολάντα
πλέκονται : πλαίσιο πένθιμο στην άχρωμη μονάξια.

Συχνά, απ' τ' αβρά μετάξια,
που θροούν σε κάθε στεναγμό, μια ανάσα απο λεβάντα
ριπίζεται και, —ώ πειρασμοί χαδιών πεταλουδένοι! —
τη ραίνει,

Κι' αναριγεί η αρχόντισσα, βαθιά συνταραγμένη,
μες στη θολούρα, στη νοτιά, στην άχνη, και προσμένει.

***

Κι' ήρθε! « Τον ήλιο στα μαλλιά, το γέλιο—έτσι η λεζάντα
τον θέλει—φώς! » Της μίλησεν ευλαβικά κι' εκείνη
τη μώβ καμέα του δίνει
της τραηλιάς-της... Μόνο αυτό... Και χάρισαν. (Για πάντα;
Κάποτε πάλι, ίσως φανεί . . .) Κι' η μοίρα να υπομένει
της μένει.

Κι' ως ανθογέρνει, η ανέκφραστη λαχτάρα που μακραίνει,
γαρόφαλλο, πικρή ευωδιά, το μαρασμό ανασαίνει.

Χέρι στο χέρι οι εποχές, άρρυθμες φαραντόλες
σέρνουν στο πάρο, στις βουερές τις σάλες, στη βεράντα
κι' η αρχόντισσα, Υολάντα
κατάμονη—χειμωνανθούς, κροκιές, φούξιες, γκλαγιόλες
που αργά μαραίνονται πενθεί και, —άφατα κουρασμένη
προσμένει . . .

(Τα διάφανα ματόφυλλα, που η κάθε λύκη ωχραίνει
τα ησκιώνουν τρόμοι σταχτεροί, γεράνιοι, μολυβένιοι . . .)

ΚΩΣΤΗΣ ΒΕΛΜΥΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΑΙΑΝΤΑ", ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ

Στρωφή α'

Ποιὸ εἶν' το στερονὸ ἀπ' τα τὸς' ἀνήσυχα;
Πότε τα χρόνια θα περάσουν
με τους πολλοὺς τους μόχτους που μας φέρνουν
ἀπ' τον ἀπαυτο πόλεμο
—βαριά ντροπή των δύστυχων Ἑλλήνων;

Αντιστρωφή α'

Νά'χε στο μέγα αἰθέρα ποντιστεῖ
ἢ στον κοινὸ για ὄλους-μας Ἄδη
ο που των μισητῶν ὀπλων πρωτόδειξε
τον πόλεμο στους Ἕλληνες
—ὦ πρόγονοι των πόνων πόνοι!—
τι αὐτὸς ἔχει ἀφανίσει τους ἀνθρώπους.

Στρωφή β'

Σ' ἐμένα οὔτε στεφάνια, οὔτε βαθιὰ
ποτήρια σε συμπόσια να χαρῶ
μ' ἀφησε ἐκεῖνος·
οὔτε του αυλοῦ τον ἦχο το γλυκὸ,
οὔτε τη νύχτια ο ἀμοιρος
χαρὰ να νιώσω.
Κι' οἴμῃ, τον ἔρωτα, τον ἔρωτα με στέρησε·
κι' ἔτσι λησμονημένος κείτομαι,
και μου νοτίζει τα μαλλιὰ
της κεφαλῆς δρόσο πυκνή, για να θυμάμαι
την πικρὴ Τροία.

Αντιστρωφή β'

Κι' ἀπ' της νυχτὸς το φόβο εἴτανε πρὶν
για μένα, κι' ἀπ' τα βέλη, φύλακας
ο θούριος Αἴας.
Μα αὐτὸν τον πήρε τύχη μισητῆ·
και ποιά για μένα τώρα πιά
χαρὰ ἀπομένει;
Ἄχ, νά' μουν πέρα ἐκεῖ που ἀπλώνει θαλασσόβρεχο
το δασωμένο το ἀκρωτήρι, ἐκεῖ,
κάτω ἀπ' την ἀπαλή κορφή
του Σούνιου, την ιερὴ να χαιρετήσω γῆ,
την ἁγία Αθήνα!

Μετάφρ. ΝΙΚΟΥ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ

Ο Φαντούκης για μιὰ στιγμή στάθηκε
στο ωραίο με τα μεγάλα γυαλιά δωμά-
τιο, που εἴταν σα νά'χε γεμίσει ἀπ' τὸν
ἥλιο, ἀπ' τις χρυσές ακτίνες-του. Ἄλλ'
εἴταν για μιὰ στιγμή. Κι' ἔφυγε κλείνον-
τας την πόρτα σιγά.

Ελαφρὰ πατώντας κατέβηκε κάτω, στὸ
δεύτερο πάτωμα και μπήκε στο σαλονά-
κι Μισσοκότεινο εἴταν αὐτὸ Ἄλλ' ἔρριξε
γρήγορα φως ἀνοίγοντας τη μπαλκονό-
πορτα. Καί ἀπ' τὸ μικρὸ μπαλκονάκι ἔ-
πειτα κοίταξε ἔξω.

Σκυθρωπὸς του φάνηκε ο δρόμος. Ἀκό-
μα αὐτὸν ο ἥλιος δεν τον εἶχε ἀγγίξει.

Λόφοι χαμηλοὶ ἀντικρῦ, σωροὶ ἀπο
χώματα. Μερικὰ κυπαρίσσια και χλόη
κάπου-κάπου. Και ἀριστερά-τους κοντὰ
σε τείχος γκρεμισμένο, ἕνα και μοναχὸ
σπιτάκι, ἕνα παλιό...

Πέρα πού κοίταξε, εἶδε να μαυρίζουν
πλήθος κυπαρίσσια. Και μέσα ἀπ' αὐτὰ,
πού οι ἀκρες-τους φωτίζονταν ἀπ' τὸν
ἥλιο, ἐπρόβαλε λαμποκοπώντας ἕνας
σταυρός...

Κανεὶς διαβάτης. Νά ὅμως ἕνα παιδί
με σταυρὸ ξυλένιο στὸν ὦμο.

Ο Φαντούκης το κοίταξε. Το παιδί
πλησιάζοντας ἄρχισε να σφυρίζει.

Σούφρωσε χεῖλια, μῦτη σὰ νά του ἤρ-
ξε, να του χτύπησε τὰ ρουθούνια κάποια
βρώμα και πήγε προς τα μέσα, ὅπου
παίρνοντας μιὰ καρέκλα ἐκάθισε κοντὰ
στο μπαλκόνι.

Σέ λίγο ἄκουσε την πόρτα τη μισοκλει-
σμένη, να τη χτυποῦν ελαφρὰ. Και μιὰ
υπηρέτρια μπήκε κρατώντας δίσκο.

— Η κυρία-σου ξύπνησε; τῆ ρώτησε.

— Ὁχι ἀκόμα...

Η υπηρέτρια προχώρησε λίγο και στά-
θηκε.

Αὐτὸς ἔσυρε μιὰ καρέκλα κοντὰ-του.

— Νά, ἐδῶ, ἐδῶ, της εἶπε.

Αὐτὴ τοποθέτησε το δίσκο στην καρέ-
κλα.

— Α, ἄ, και παξιμαδάκια!

— Ναί, τ' ἀγόρασε η κυρία χτέσ. Θέλετε
τίποτα ἄλλο;

— Ὁχι, ὄχι, πήγαινε.

Και εἶδε πάλι, τα παξιμαδία.

— Τά βαζαν ἄλλοτε, εἶπε με το νοῦ του,
σε κηδεῖες! Κρασί κερνούσαν στο τέλος
καὶ παξιμαδία. Εἴταν ο μεζές. Τώρα για-
τί δεν το κάνουν;

Και πήρε ἕνα παξιμαδάκι:

— Τί σύμπτωση ὅμως! Τώρα που ἤρ-
θαμε δῶ!

Κάτι του ἤρθε στο νοῦ και τον ἔκανε
να σουφρώσει λίγο τὰ φρύδια-του.

— Ἴσως, εἶπε, δὲν εἶνε παράξενο.

Και δάγκασε το παξιμάδι. Ἀλλὰ το
βρῆκε σκληρὸ, και το βούτηξε στον κα-
φέ του.

Αργὰ ἀργὰ και ἀπο λίγο ἔπινε τον
καφέ-του κέτρωγε και παξιμάδι.

Ἦσυχια μεγάλη στο δρόμο, γύρο. Ἀπὸ
μακρυὰ ἐρχόντουσαν ὅμως κρότοι διάφο-
ροι, ἀπο τράμ, αυτοκίνητα, κάρρα, και
θαμπὰ μέσα σαυτοὺς ἀκούγονταν και
κοφτὰ κελα'ι δίσματα πουλιῶν...

Νά ὅμως και στο δρόμο το δικό-του
κρότος κάρρου κι' ἔπειτα μιὰ φωνή:

— Κάρβουνα...

— Μπά, ἔκανε, ἀφού ἐπρόβαλε να δεῖ,
ἀπο πού ἐρχεται αὐτὸς! Πουλοῦσε κάρ-
βουνα στο νεκροταφεῖο τη νύχτια;

Ἐνας κοντὸς μαυρισμένος ἀνθρώπος
σα νά'ταν ἀπο κάρβουνο κι' αὐτὸς, ἐρχό-
ταν με τη σούστα-του, κατηφορίζοντας
ἀπ' το νεκροταφεῖο, γιατί αὐτὸ ἔκλεινε
πέρα το δρόμο.

Μαῦρο εἴταν και τ ἄλογο, μαῦρη και
η σούστα του.

Κι' ἀπέξω ἀπ' του Φαντούκη, ὅταν
πλησίασε μισοστάθηκε ο καρβουνιάρης,
βάζοντας το χέρι κοντὰ στο στόμα-του,
φώναξε:

— Κάρβουνα! Κάρβουνα καλὰ!

— Να τα φάς! εἶπε ο Φαντούκης.

Η πόρτα του μικροῦ σπιτιοῦ, που εἴταν
κοντὰ στο γκρεμισμένο τοίχο, ἀνοῖξε
και φάνηκε μιὰ κόρη κρατώντας κατσα-
ρόλα μεγάλη.

— Μιὰ οκὰ, ἐφώνησε στον καρβουνιάρη,
και ἄρχισε να κατεβαίνει γρήγορα την
κατηφοριὰ.

— Οι κατσαρόλες, σκέφθηκε ο Φαντού-
κης, ἀμα γεράσουν γίνονται μέρη, ντενε-
κέδες για κάρβουνα! Ἐχουν ὅμως κι' ἔτσι
κάποια κοντινὴ συγγένεια μ αὐτὸ που ἔ-
καναν πρὶν. Μα αὐτὸ εἶνε προβιβασμός,
ἢ κατεβασμός;

Η πόρτα που η υπηρέτρια την εἶχε
κλείσει φεύγοντας, ἀνοῖξε. Ο Φαντούκης
εἶδε τη γυναίκα-του να παρουσιάζεται.

— Μπά ξύπνησες; της εἶπε ο Φαντούκης.

— Ναί... Και ξέρεις, κατέβηκα να σου
πῶ πολλὰ, που δε σου εἶπα χτέσ το
βράδι, γιατί εἰσουν στο κέφι.

— Ε, καλὰ, εἰμουν στο κέφι, εἰμουν με-
θυσμένος...

— Α, ὄχι, μα καλύτερα σήμερα.

— Πολὺ καλὰ. Για λέγε...

— Εἶχαμε τ ἀπόγεμα, που ἔφυγες, ἐπι-
σκέψεις;

— Ε, ἔ... Και ποιοί...

ΤΑ ΡΟΥΣΙΚΑ ΡΟΥΒΛΙΑ

Δυστυχώς τέτοια είναι η τραγική μοίρα της Ανθρωπότητας: κάθε βήμα-της προς την πρόοδο να το πληρώνει με θυσίες, διωγμούς και, πολλές φορές, με αίμα. Γιατί οι συμφεροντολόγοι συντηρητικοί κάθε εποχής, που φυσικά έχουν στα χέρια-τους τη δύναμη, κατορθώνουν κάθε φορά να καμουφλάρουν την αντιπολιτισμική-τους προσπάθεια με μεγαλοφάνταστα και μεγαλόπρεπα ιδαιικά που, φυσικά, οι ίδιοι δέν τα πιστεύουν. μονο που αυτό τον τρόπο πασχίζουν να οιστρηλατήσουν την αμορφωσιά και την πρόληψη του λαού, για να τη χρησιμοποιήσουν ενάντια στους αληθινούς φωτιστές-του.

Για την πνευματική ιστορία της νεότερης Ελλάδας ένα κεντρικό ρόλο έπαιξαν για πολλά χρόνια οι γλωσσικοί αγώνες. Απ' τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, που με τον Κοραή και τους Φαναριώτες και τους ξενοσπουδαγμένους και αρχαιολάτρεις λογιότατους εξασφαλίστηκε η συνέχιση της διγλωσσίας στον τόπο. φυσικό είναι ν' αρχίσει κι' ένας αμείλιχτος αγώνας ενάντια σε κάθε καινοτομία: γιατί η γλωσσική άμυνα των συντηρητικών σχετίστηκε εντελώς ψεύτικα κι' αδικαιολόγητα για λόγους μόνο σκοπιμότητας με την υπεράσπιση τ' χα των πατρών και τη διατήρηση της ιερής Διαθήκης των ενδόξων προγόνων.

Και είταν τ'όση η γλωσσική τρομοκρατία στην Ελλάδα, που εύκολα εξηγείται, γιατί οι πρώτες προσπάθειες λυτρωμού απ' το γλωσσικό συντηρητισμό και το λογιολατρισμό φανερώθηκαν έξω κι' όχι στο δικό-μας τον τόπο.

Μα κι αυτό δέν άφησε ήσυχους τους γλωσσασαμύντορες. Μετά το «Ταξίδι»

Και ο Φαντούκης τους έδειξε το νεκροταφείο..

— Ελάτε δώ, με λίγα λουλούδια, να ετοιμάσουμε μια νυφούλα ..

Ο Φαντούκης είδε το αντρόγυνο να τον κοιτάζει με ορθάνοιχτα μάτια.

Το αντρόγυνο έφυγε. Ο Φουντούκης έμεινε έξω απ' το σπίτι του και φαινόταν να κοιτάζει κάτι κατώκες, που κατηφόριζαν απ' το ψήλωμα. Το αφτί-του όμως είχε πάρει κάτι, κάτι μισα λόγια απ' το αντρόγυνο που έφευγε:

— Μα είδες, είδες!.. Τ' είναι αυτό!.. είχε πεί η γυναίκα. Πω, πώ!

— Αυτός σα να... παντρεύει την ..

Ο Φαντούκης διόρθωσε τη μιά λέξη, και πρόσθεσε κάνα-δυό άλλες: Ξαναπαντρεύει την αδελφή του. Κ' έχει χαρά!

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ

του Ψυχάρη (1888), άρχισαν στα σοβαρά ν' ανησυχούν, γιατί κι οι νέοι λογοτέχνες κείνου του καιρού, δισταχτικά στην αρχή μαχητικότεροι κατόπιν, ξεσπαθόνουν για τη Δημοτική. Τα περιοδικά κι' οι λογοτεχνικές εφημερίδες δημοσιεύουν ταχτικά πιά λογοτεχνήματα γραμμένα στη Δημοτική Η «Εβδομάδα» του Καμπούρογλου η «Εστία» του Δροσίνη και η «Τέχνη» του Χατζόπουλου, που ο αγώνας για την επικράτηση της Δημοτικής είναι μιά απ' τις συνειδητές επιδιώξεις της έκδοσής τους, συγκεντρώνουν στις στήλες-τους τους δημοτικιστίτες λογοτέχνες κι' είναι τα κυριότερα όργανα της εποχής αυτής για τη γλωσσική και πνευματική-μας αναγέννηση. Και στα 1903 έρχεται μαχητικότερος ο Νουμάς να οργανώσει, να μονιμοποιήσει και να κατευθύνει υπεύθυνα την προσπάθεια για την επικράτηση της γλώσσας του λαού.

Ο γλωσσικός συντηρητισμός, μην μπορώντας να χτυπήσει με πειστικά επιχειρήματα την προσπάθεια των δημοτικιστών για την επικράτηση και τη διάδοση και στο γραφτό λόγο της δημοτικής γλώσσας, βρήκε για πιά εύκολο και πιά πρόχειρο όπλο τη συκοφαντία, πράγμα που ίσα ίσα έδειχνε το ανεδαφικό, το αναχρονιστικό κι' επομένως το μάταιο του αγώνα-του.

Νιώθοντας ωστόσο a priori κι' οι ίδιοι πως ο αγώνας-τους είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει τελικά, απο τέτοια μανία, καταλαμβάνονται, που τίποτα δέ σέβονται στη συκοφαντική-τους εκστρατεία. Έτσι, αφού ξέχυσαν το φαρμάκι-τους πάνω στην προσπάθεια του Ψυχάρη και χτύπησαν όσο μπόρεσαν τους λογοτέχνες της γενιάς του 85, τ'άβαλαν τέλος με το σοφό βυζαντινολόγο και νεοελληνιστή καθηγητή Κρούμπάχερ, λέγοντας πως είτανε πουλημένος στη Ρωσία, που τον πλήρωνε με ρούβλια για να γράψει ότι έγραψε για την αξία και τα δικαιώματα της Δημοτικής».

Και το χειρότερο, στη συκοφαντική αυτή εκστρατεία ενάντια στον ξένον επιστήμονα, που τίμησε με τις μελέτες-του την Ελλάδα, παίρνουν μέρος άνθρωποι με επιστημονικό κύρος σαν τον Χατζιδάκη, που, ατού έψαλε το εγκώμιο της Δημοτικής, αποκαλώντας-την «γνήσιο παιδί της αρχαίας» και λέγοντας πως πρέπει όχι μονάχα να τη μιλούμε, αλλά και να τη γράφομε, τρομοκρατήθηκε τόσο μπροστά στον κίνδυνο ν' αποκληθεί κι' αυτός μαλλιαρός, που έμεινε μετέωρος, μ'ήν μπορώντας να πάρει θέση, όπως είχε χρέος να κάνει μπροστά σ' αυτό το

Ο ΧΤΕΣΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

Είναι αλήθεια κρίμα που ο λίγος χώρος που διαθέτει ένα μηνιαίο περιοδικό δέν επιτρέπει να δημοσιεύουμε απο την αρχή την πολύκροτη αυτοβιογραφία του Στέφαν Τσβάιχ που πρωτοδημοσιεύτηκε στην Αγγλία το 1943 με τον τίτλο «Ο Χτεςίνος Κόσμος». Είναι λιγότερο η εξιστόρηση απο τις προσωπικές περιπέτειες του συγγραφέα, όσο μια θαυμαστή εικόνα της Ευρώπης απο το τέλος του περασμένου αιώνα ως τις μέρες-μας. Ο Τσβάιχ δέν έζησε τα μεγάλα γεγονότα της εποχής του σαν ψυχρός παρατηρητής: ο περασμένος πόλεμος, η μεταπολεμική ατμόσφαιρα στην Αυστρία και σε ολάκερη την Ευρώπη, το ανέβασμα του Χίτλερ στην εξουσία, η γνωριμία-του με τη Σοβιετική Ρωσία, ο τελευταίος πόλεμος, περιγράφονται με την τέχνη και την παλλόμενη ευαισθησία του συγγραφέα που το έργο-του

πρόβλημα του νεοελληνικού πολιτισμού.

Επειδή ο συκοφαντικός ατός αγώνας έπαιρνε επικίνδυνες διαστάσεις κι' απευθύνόταν προς όλους τους «μαλλιαρούς», ο Καρκαβίτσας, που ζούσε τις αγωνίες και τους αγώνες της πατρίδας-μας σα δικά-του προβλήματα, θεώρησε χρέος του να μιλήσει και σ' αυτή την κρίσιμη στιγμή που περνούσε ο γλωσσικός αγώνας, ένας αγώνας που απ' την έκβαση-του εξαρτιόταν η αναγέννηση της πνευματικής ζωής στον τόπο-μας και μαζί μ' αυτήν η ανύψωση του πολιτισμικού επιπέδου της πατρίδας-μας. Αυτό το νόημα έχει η φωνή της διαμαρτυρίας και της αγανάκτησης που υψώνει με τα «Ρωσικά Ρούβλια»-του, το άρθρο που δημοσίεψε στο «Νουμά» το Δεκέμβρη του 1903.

Το άρθρο αυτό παίρνει ιδιαίτερη σημασία όταν σκεφτούμε πως γράφτηκε απο ενα θερμό πατριώτη που στην ιδέα της πατρίδας θυσιάσε όχι μονάχα τη ζωή-του, παρά και την Τέχνη-του, που σ' όλη-του τη ζωή αγωνίστηκε για την πραγμάτωση μιας Πατρίδας ιδανικής και που έκλεισε μέσα στην ψυχή-του τη Μεγάλη Ιδέα σ' όλο το δυναμικό μεγαλείο-της, έτσι όπως έθρεψε μιάν ολόκληρη γενιά, τη γενιά του.

ΝΙΚΗ-GRECZYNKA

ΣΗΜ.—Το άρθρο του Καρκαβίτσα θα δημοσιευτεί στο ερχόμενο τεύχος του «Ταξιδιού».

είναι τόσο γνωστό και τόσο αγαπητό στον τόπο-μας.

Εδώ, παίρνουμε τη διήγηση του Τσβάιχ απο το 1914. Ο συγγραφέας εκείνη την πρώτη χρονιά του πολέμου βρισκότανε στη Βιέννη σε κάποια υπηρεσία στα μετόπισθεν, γιατί εξαιτίας της κακής υγείας-του τον είχαν βγάλει βοηθητικό.

... ΓΡΗΓΟΡΑ κατάλαβα πως είταν αδύνατο να συζητήσει κανείς λογικά με οποιονδήποτε εκείνες τις πρώτες ημέρες του 1914. Βέβαια όλοι-τους είτανε ειλικρινείς, και οι συγκινήσεις-τους είταν τίμιες, και είτανε σίγουροι πως το φέρεσιμό-τους είταν το ίδιο τίμιο, όλοι αυτοί οι καθηγητές και οι ποιητές εκείνης της εποχής που ξαφνικά ξημερώθηκαν μεγάλοι πατριώτες. Αυτό δέν το αρνιέμαι. Όμως δέ χρειάστηκε να περάσει καιρός για να γίνει σε όλους φανερό τί όλεθρο εφέρανε εκείνα τα θούρια που τραγούδαγαν τον πόλεμο και τα όργια του μίσους. Το 1914, όλα τα κράτη που βρισκότανε σε πόλεμο, ζούσαν μέσα σ' εναν τρομερό ερεθισμό, και οι πιο εξωφρενικές διάδοσες γινόντανε πιστευτές σαν αναντίρρητες αλήθειες..

Στη Γερμανία ενα πλήθος άνθρωποι ορκιζόντανε πως είχανε δει με τα ίδια-τους τα μάτια αυτοκίνητα φορτωμένα με χρυσάφι να πηγαίνουν απο τη Γαλλία στη Ρωσία λίγο πριν αρχίσει ο πόλεμος. Οι διήγησες για τα κακουργήματα του εχτρού, που μπαίνουν στην κυκλοφορία την τρίτη και την τέταρτη μέρα απο την κήρυξη του πολέμου, δέν έλειψαν, κι' έτσι οι εφημερίδες είτανε γεμάτες απο μύθους για βγαλμένα μάτια και κομμένα χέρια. Δέν εγνωρίζαν οι αφελείς και οι αθώοι εκείνοι, που βοηθούσαν να διαδίδονται τέτοια ψέματα, ότι το να κατηγορείς τον εχτρό για κάθε λογής σκληρότητα, είναι κι' αυτό πολεμικό υλικό σαν τις βόμ-

βες και τ' αεροπλάνα, κι' ότι τέτοιες κατηγορίες, συστηματικά μπαίνουν σε ενέργεια κάθε που αρχίζει πόλεμος. Ο πόλεμος δέν μπορεί να συγκάνει με τη λογική και τη δικαιοσύνη. Ο πόλεμος θέλει δυνατές συγκινήσεις, ενθουσιασμό για τη δική-μας την παράταξη και μίσος για τον αντίπαλο.

Όμως η ανθρώπινη φύση δέν μπορεί να βαστάξει για πολύ τη δυνατή συγκίνηση. Αυτό είναι γνωστό στον κάθε μιλιταριστικό οργανισμό. Γι' αυτό της χρειάζεται ένας τεχνητός ερεθισμός, κανονισμένος έτσι, που να κρατεί το πάθος στο ίδιο διαπάσων. Αυτό το μαστίγωμα είτανε έργο που το ανέλαβαν οι διανοούμενοι, οι ποιητές, οι λόγιοι και οι δημοσιογράφοι με πίστη ή δίχως πίστη, τίμια ή σα ρουτίνα του επαγγέλματος. Έπρεπε να χτυπηθούνε τα τύμπανα του μίσους και όλοι αυτοί τα χτύπησαν με την ψυχή-τους ώςπου ξεκούφαναν όσους δέν είχαν μέσα-τους μίσος, και τους έφεραν ναυτία. Στή Γερμανία, στη Γαλλία, στην Ιταλία, στη Ρωσία, στο Βέλγιο, οι διανοούμενοι δούλεψαν την προπαγάνδα του πολέμου κι' έτσι βοήθησαν στο ν' απατηθούνε οι λαοί, και ν' αυξησει το μίσος που τους χώριζε, ενώ θα έπρεπε ν' αγωνιστούνε για το αντίθετο.

Τ' αποτελέσματα είτανε φοβερά. Εκείνους τους καιρούς η προπαγάνδα δέν είχε ακόμα φθαρεί απο τον καιρό της ειρήνης, και τα κράτη πιστεύανε ότι βλέπανε τυπωμένο παρ' όλες τις απογοήτεψες που φυσικά δέν είταν δυνατό να λείψουν.

Κι' έτσι ο αγνός, ο ωραίος, ο γεμάτος αυτοθυσία ενθουσιασμός των πρώτων ημερών, μεταμορφώθηκε σ' ένα παραλήρημα όπου κυριαρχούσαν τα χειρότερα, τα πιο ηλίθια ένστιχτα. Στη Βιέννη, όπως και στο Βερολίνο, οι κύριοι αυτοί «πολέμαγαν» τη Γαλλία και την Αγγλία απο την Ριγκστράσε και την Φριντριχστράσε, πράγμα που είτανε απείρωσ πιο βολικό για τους ίδιους. Τα

σήματα και οι επιγραφές των καταστημάτων που έτυχε να είναι γραμμένες στη γλώσσα του εχτρού, σβήστηκαν ή αλλάξανε. Σοβαροί έμποροι τύπωσαν πάνω στο χαρτί της αλληλογραφίας-τους «ο Θεός να τιμωρήσει την Αγγλία», και κυρίες της αριστοκρατίας έδωσαν την υπόσχεση (έτσι τουλάχιστον γράψανε στις εφημερίδες) πως ποτέ πιά δέ θα πρόφερναν έστω και μιά λέξη Εγγλέζικη ή Γαλλική. Ο Σαίξπηρ αποκλείστηκε απο τα Γερμανικά θέατρα, ο Μότσαρτ και ο Βάγνερ πάσανε να παίζονται στη Γαλλία και στην Αγγλία. Γερμανοί καθηγητές πάσχιζαν ν' αποδείξουνε πως η καταγωγή του Ντάντε είτανε Γερμανική, οι Φραντσέζοι υποστήριζαν πως ο Μπετόβεν είναι Βέλγος, κανείς δέν αναγνώριζε στον εχτρό δικαιώματα πάνω στη διανοήση και την καλλιέργεια. Αυτά είτανε δικά-μας, και τα ζητούσαμε πίσω χωρίς κανέναν ηθικό διαταγμό απο τις αντίπαλες χώρες. Δέν είτανε αρκετό το οι χιλιάδες άνθρωποι που αγαπούσανε και ήθελαν την ειρήνη αλληλοσκοτόνονταν καθημερινά στο μέτωπο.

Στα μετόπισθεν γινότανε απο το κάθε έθνος συστηματική πολεμική και δυσφήμιση των μεγάλων νεκρών του αντιπάλου που κοιμόνταν απο αιώνες μες στους τάφους-τους.

Η σύγχυση που επικρατούσε στα μυαλά όλο και μεγάλωνε, ώςπου έφτασε στον εξωφρενισμό.

Η μαγέρισσα μέσα στην κουζίνας, που δέν είχε ποτέ βγει έξω απο την πόλη, και δέν είχε φυλλομετρήσει τή γεωγραφία απο την εποχή που πήγαινε στο δημοτικό, πίστευε πως η Αυστρία δέ θα μπορούσε να κάνει χωρίς το Σάντς-Τσάχ (ένα ασήμαντο χωριουδάκι στα σύνορα, προς τη Βοσνία). Οι αμαξάδες συζητούσανε στους δρόμους για τις πολεμικές αποζημιώσεις που θα επιβάλλαμε στη Γαλλία, κι' αν θά'πρεπε να ζητήσουμε πενήντα δισεκατομμύρια ή εκατό, χωρίς καλά καλά να

ξέρουν τί ακριβώς είναι τό δισεκατομμύριο. Δέν έμεινε χώρα, δέν έμεινε άνθρωπος που να μην είχε παραδοθεί σ' αυτή την τρομαχτική υστερία του μίσους.

Οι ιερωμένοι τον εκήρυτταν από τον άμβωνα-τους, οι σοσιαλδημοκράτες, που ένα μήνα πριν υποστήριζαν πως ο μιλιταρισμός είναι το μεγαλύτερο έγκλημα, τώρα αλάλαζαν πιο-τερο ίσως απο όλους τους άλλους, για να μη θεωρηθούνε «άνθρωποι χωρίς πατρίδα», κατα τον χαρακτηρισμό που τους είχε δώσει ο Κάιζερ. Αυτός είταν ο πόλεμος μιας απονήρευτης γενιάς, κι' ο μεγαλύτερος κίνδυνος είταν η ακατάλυτη πίστη του κάθε έθνους στο μονόπλευρο δικό-του δικίο.

Εκείνες τις πρώτες εβδομάδες του 1914, και οι πιο ειρηνικοί, και οι πιο καλόκαρδοι, είχανε μεθήσει από τη μυρουδιά του αίματος. Φίλοι μου, που τους είχα για συνειδητούς ατομικιστές κι' ακόμα για φιλοσοφημένους αναρχικούς μεταμορφώθηκαν μέσα σε μιά νύχτα σε φανατικούς πατριώτες, κι' από πατριώτες σε αχόρταγους αννεξιονιστές (που ζητούν να προσαρτηθεί όσο το δυνατό μεγαλύτερο μέρος της εχτρικής χώρας στη δική-τους). (Ακολουθεί)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ
Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΣΕ Β' ΕΚΔΟΣΗ

Εκδότης: 'Αργύρης Παπαζήσης

Κυκλοφορεί

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΑΡΓΥΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ

ΑΠΛΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

ΤΟ ΡΑΝΤΕΒΟΥ

Τί είναι το ραντεβού; Μιά λέξη που τη λέμε ο καθένας-μας πολλές φορές στον άλλον και την ακούμε απο τους άλλους σε χίλιες δυο περιπτώσεις των καθημερινών μας σχέσεων. Πόσοι όμως απο μάς μπαίνουν βαθιά στο πλατύ νόημά-της; Νομίζω πολύ λίγοι, γι' αυτό και συχνά της προσθέτουμε ένα επίθετο που της αφαιρεί κάτι απο το πλάτος και το βάθος-της και την προσαρμόζει στη ρηχή νοοτροπία-μας. Λέμε δηλ. «Ρωμέϊκο ραντεβού» κι έτσι την τοποθετούμε στο εννοιολογικό Λεξικό-μας λιπόσαρκη κι αποστεωμένη, δίχως ψυχή, δίχως πνοή καμιά. Μουμιοποιημένες είναι για τους περισσότερούς-μας οι τρεις βασικές έννοιες που κλείνει μέσα-της: ο χρόνος η ακρίβεια, ο λόγος.

Δέ συλλογιόμαστε πως ο χρόνος είναι το αναντικατάστατο αγαθό που μας φεύγει πάντα ανεπιστρεπτί. Φυσικά μερικοί ξέρουν να εκτιμούν την ανυπολόγιστη αξία του, άλλοι την παραγνωρίζουν σε βαθμό εγκληματικό, μερικοί σ' αυτόν θεμελιώνουν τα πάντα, άλλοι ούτε καν τον προσέχουν, είναι κάτι ουδέτερο γι' αυτούς. Ο πλούτος μπορεί να ξαναποκτηθή, οι γνώσεις το ίδιο, η υγεία μπορεί να επανεγκατασταθή με την βοήθεια της φύσης και των φαρμάκων, μα ο χρόνος που φεύγει και χάνεται δέν ξαναγυρίζει πίσω με κανένα μέσο, με καμιά δύναμη.

Είναι ένα αναντικατάστατο αγαθό κι έχει γιαυτό απόλυτο δικαίωμα στην απέραντη εκτίμησή-μας, στην ιερή θα έλεγε κανείς λατρεία-μας, στο βαθύ σεβασμό-μας.

Έφ'όσο λοιπόν ο χρόνος αποτελεί το πρώτιστο στοιχείο της έννοιας του ραντεβού—μιά που ραντεβού σημαίνει συνάντηση ωρισμένων προσώπων σε ωρισμένη μέρα και ώρα,—εφόσον δηλαδή με την υπόσχεση του ραντε-

βού κλείνομε μιά μικρή ή μεγάλη διάρκεια χρόνου μέσα στην αξιολογημένη ορισμένη ώρα που θα πραγματοποιηθή, έχουμε υποχρέωση να τον σεβαστούμε απόλυτα.

Αυτονόητο είναι ύστερ' απ' αυτά πως το δεύτερο υπολογίσιμο στοιχείο του ραντεβού είναι η ακρίβεια της ώρας. Το δεύτερο αυτό στοιχείο του ραντεβού λαβαίνει μian ουσιωδέστατη έννοια, έννοια που απορρέει μεν απο το πρώτιστο στοιχείο-του, το χρόνο, αλλά που συνδέεται και με άλλες δευτερεύουσες, εξίσου όμως σημαντικές. Οι δευτερεύουσες αυτές έννοιες, οι δορυφόροι σα να λέμε της ακριβείας, είναι πρώτα ο αυτοσεβασμός κι έπειτα ο σεβασμός στο χρόνο του άλλου, εκείνου που περιμένει, και η λεπτότητα απέναντι στο αίσθημα της αναμονής, που είναι ταυτόσημο με μian αβάσταχτη αγωνία και ψυχική πίεση.

Έπειτα αμέσως συνδεδεμένο με αυτό είναι το ζήτημα του λόγου που εδώσαμε. Ο λόγος, η υπόσχεση, αποτελούν μian βαρεία υποχρέωση, που η παραμέλησή της δέ διαφέρει απο ράπισμα στην αξιοπρέπεια του άλλου και απο μαστίγωμα της προσωπικότητάς-μας.

Η τριπλή επομένως έννοια του ραντεβού απαιτεί να είμεθα απόλυτα ακριβείς στην ωρισμένη ώρα. Η ακρίβεια, έλεγε κάποτε ο Λουδοβίκος 14ος—ο βασιλεύς Ήλιος—είναι η «αβροφροσύνη των βασιλέων». Ήταν ίσως, βασιλιά Ήλιε, έναν καιρό τώρα πρέπει να είναι του κάθε κσλλιεργημένου ανθρώπου. Γιατι αποτελεί τον πρώτο και κύριο καρπό της ψυχικής καλλιέργειας, που με την πολυσύνθετη υφή-της εκδηλώνεται σ' αυτό που λέμε συμπεριφορά, και που δέν είναι άλλο απο την εικόνα του εαυτού-μας, απο το αντικαθρέφτισμά-μας μ' άλλα λόγια στον κοινό κοινωνικό καθρέφτη.

Πάνω σ' αυτήν την ακρίβεια στηρίζεται ακριβώς ολόκληρο το οικο-

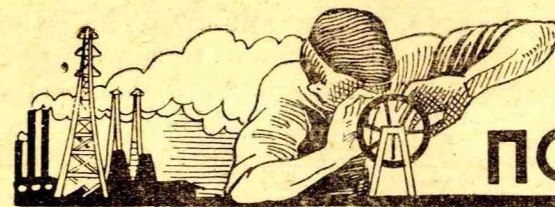
δόμημα του ραντεβού. Αυτή εξασφαλίζει την εκπλήρωση του άγραφου συμβόλαιου που καταρτίζουνε δυό άνθρωποι με την άγραφη υπογραφή που λέγεται λόγος. Παράβαση του συμβόλαιου αυτού αχρηστεύει αυτόματως όσες έννοιες κρύβει μέσα του ο όρος ραντεβού. Προδίδει μάλιστα έλλειψη αυτοσεβασμού, περιφρόνηση του άλλου, παράβαση του λόγου-μας; σπατάλη άσκοπη του χρόνου του δικού μας και του χρόνου του άλλου; έλλειψη καλής συμπεριφοράς, ψυχική ακαλλιεργησία, ελαφριά συνείδηση, κλονισμό του αισθήματος της πίστης, γενικότερα έλλειψη σοβαρότητας κτλ.

Η ιστορία αναφέρει πολλά σχετικά παραδείγματα. Ένα από αυτά είναι και του Ουάσιγκτων. Κάποτε ο γραμματεύς του άργησε για πρώτη φορά και δέν ήρθε στην ώρα του. Εδικαίολογήθηκε λέγοντας, πως τ' ωρολόγι-του τον γέλασε. «Πρέπει, φίλε-μου, ή εσύ ν' αλλάξεις τ' ωρολόγι-σου ή εγώ το γραμματέα-μου», του απάντησε ψυχραιμα ο μεγάλος Αμερικανός.

Κάτι παρόμοιο συνέβη, λένε, και με το Ναπολέοντα. Κάποτε ο Βοναπάρτης κάλεσε τους συμβούλους-του σε γεύμα. Αλλά η ώρα του γεύματος ήλθε χωρίς να εμφανισθούν ακόμη οι σύμβουλοι-του. Τότε ο αυτοκράτωρ κάθησε κι έφαγε μόνος-του. Όταν οι σύμβουλοι έφτασαν κάποια στιγμή, καθυστέρημένοι, σηκώθηκε ο Ναπολέων και τους είπε με την ψυχραιμία που τον διέκρινε: «Κύριοι, το γεύμα ετελείωσε. Πάμε τώρα να συσκεφθούμε για τις υποθέσεις-μας της αύριον».

Το «ρωμέϊκο ραντεβού» πρέπει να γίνει «ραντεβού» αληθινό. Αυτό θα είναι ενα μεγάλο βήμα πολιτισμού. Γιατι θα διώξει από πάνω-μας το καταστροφικό αίσθημα του στενότερου ατομισμού που χαρακτηρίζει όλες τις εκδηλώσεις-μας, πνευματικές, οικονομικές και κοινωνικές.

ΠΑΝΟΣ Γ. ΚΕΡΑΣΣΩΤΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΚΟΠΙΑ ΜΟΥ

ΚΑΡΤΕΡΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΗΝΗΜΑ

Γράφοντας σήμερα τούτες τις γραμμές, εσάς έχω στο νού-μου: τους λίγους ανθρώπους της γενιάς-μου, τους συντρόφους απο τα πρώτα εφηβικά χρόνια. Οι ίδιες ανησυχίες μας είχαν τότε ξεσηκώσει, και οι ίδιοι αγώνες στέριωσαν με τον καιρό τους δεσμούς και την εμπιστοσύνη-μας. Κι' έτσι, μιλώντας, μου φαίνεται σα να μιλώ τώρα με το στόμα-σας.

Αρνητές; Όχι, δέν είταν κανένας απο σάς. Οργώσατε την Αλβανία, και την έρημο, και τα βουνά, ή, στην πολιτεία μέσα, ζήσατε με τον κίνδυνο που απειλούσε τον καθέναν που δέν είχε δεχτεί την κατοχή. Έτσι αποχτήσατε απέναντι στους δειλούς και τους συνθηκολογημένους το δικαίωμα να σωπαίνετε όταν αυτοί αλαλάζουν.

Και γυρίσατε όσοι γυρίσατε. Για να βρείτε τί;

Δέν πρόκειται να κάνω για σάς τον αποκαρδιωτικό απολογισμό του μεταπόλεμου. Σε μια κατάσταση πέρα ως πέρα βάρβαρη και ανήθικη, θα είταν γελοίο να ζητάει κανείς δικαιοσύνη και σεμνότητα. Για τις μεγάλες τις θυσίες προσφέρονται—όπως πάντα—λίγοι, και είσατε κι εσείς μέσα στους λίγους. Τώρα εκείνη η παρένθεση του πολέμου έχει

κλείσει. Ας πάνε άλλοι να σκαλίσουν εκεί μέσα. Είναι ενας ολάκαιρος κόσμος άλλωστε που ζεί επαγγελματικά απ' αυτή τη δουλειά: πολιτικοί που τους νεκρανάστησε η ειρήνη και που δέν το ξεχνούν πως είστε ψηφοφόροι, δημοσιογράφοι που σαν τα φίδια πέφτουν σε νάρκη στις αντίξοες εποχές, ποιητές που τώρα, όπως και σ' όλους τους καιρούς, φανήκανε πρόθυμοι να ριμάρουν το «βόλι» με το «όλοι» (εξόν από λόγου-μας, φυσικά).

Η ανθρωπότη δέν έφτασε ακόμα να γνωρίσει την αιδώ που είναι η σιωπή. Και η αξιοποίηση ενος αγώνα δέ γίνεται βέβαια ποτέ απ' αυτούς που τον έκαναν. Τώρα εσείς, έξω απο τον πόλεμο, πέρα απο τον πόλεμο, βρεθήκατε πάλι, με τα πρώτα άσπρα μαλλιά, τη στυγνή-σας πείρα, και την ανάγκη της περισυλλογής, μακριά απο τ' αλαλάζοντα κύμβαλα της πολιτικής προπαγάνδας. Παιρνετε ένα φύλλο τυπωμένο, και το πετάτε ύστερ' απο την πρώτη ματιά. Κοιτάτε αυτόν που σας πιάνει απο το μανίκι και σας λέει, και σας λέει, σα να είναι άλλου κόσμου πλάσμα... Υπάρχει κάτι τόσο συμβατικό, τόσο φτηνά προπαγανδιστικό μέσα σ' όλα...

Και γύρω-σας, μια νεότερη απο σάς γενιά δοκιμάζει, κοντά στο πρώτο τσιγάρο και στα πρώτα μακριά πανταλόνια, την ηδονή απο το πρώ-

το πιπίλισμα της Ιδέας.....

Μεγάλη Ιδέα ή μικρή Ιδέα, κίτρινη, μαύρη, ή μενεξεδιά, χοροπηδάει παντοδύναμη μέσα στα μυαλά των νέων παιδιών μαζί με το συρφετό απο όλες εκείνες τις θανάσιμες μισοαλήθειες που θα δηλητηριάσουν για καιρό ακόμη το παρθενικό αύριο, τέτοιο που το θέλησε η προσδοκία-σας. Μισοαλήθειες... Εσείς, η μικρή ομάδα των νέων ανθρώπων, έχετε λυτρωθεί απο δαύτες. Επειδή εκάνατε το πιο δύσκολο, το πιο οδυνηρό έργο που μπορεί να κάνει ο άνθρωπος. Επειδή εκρατήσατε τον πιο ακριβό εαυτό-σας στα χέρια-σας και δεν τον αφήσατε να χαθεί... Μα γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, αιστάνεστε τώρα σα να είστε εξόριστοι ανάμεσά-μας. Δεν μπορείτε ν' ανασάνετε πιά εκεί όπου κυριαρχούν οι μισοαλήθειες, όπου η στάση των ανθρώπων και των λαών κρίνεται μέσα απο το πρίσμα της σκοπιμότητας, και όπου οι όμοιες πράξεις ονοματίζονται με διαφορετικά ονόματα ανάλογα με της κάθε φοράς τα συμφέροντα...

Δέν μπορείτε να έχετε καμιά εμπιστοσύνη σ' αυτούς που εκμεταλλεύονται—τώρα όπως και πάντα—την ανάγκη-σας για μια λύτρωση απο ενα παρελθόν ένοχο, τη δίψα για κάτι αληθινά, αναντίρρητα καλύτερο, για να σας τραβήξουν... Πού να σας τραβήξουν;

Με τον παλιό κόσμο έχετε κόψει κάθε δεσμό. Μα ποιός από τους καινούργιους αρχηγούς είναι άξιος να τον ακολουθήσετε;

Δέν κυβερνάνε τους λαούς με το ευαγγέλιο, λένε. Μα όσο θα τους κυ-

βερνάνε με μισοαλήθειες, τίποτα καθαρό δέ θα μπορέσει να γίνει. Οι δημοκρατίες θα είναι στην πραγματικότητα φανλοκρατίες, και οι σοσιαλισμοί θα είναι κρυφτοφασισμοί.

Όσο θ' αποφεύγουμε την αλήθεια, για ν' ακολουθούμε μόνο την αλήθεια-μας, όσο, για λόγους φτηνής σκοπιμότητας, θα φοβούμαστε ν' αναστατώσουμε το δικό-μας το στρατόπεδο με την αλύγιστη φωνή της συνειδησής-μας, θα συνεχίζουμε, με άλλο όνομα, εκείνη την κατάσταση που, για να χτυπηθεί, τόσο τίμιο αίμα έχει χυθεί. Και η πολιτική ζωή-μας δέ θα πάψει να δίνει την κλασική εικόνα του νωματάρχη που προστάζει και του ραγιά που σκύβει το κεφάλι—όπως πάντα.

Πώς να τον διώξουμε το φασισμό, όταν αυτός φωλιάζει μέσα-μας;

Εσείς, σύντροφοι παλιοί που παίξατε τη ζωή-σας κορώνα γραμματα στον πόλεμο και στην κατοχή, και που τώρα διστάζετε να προσφέρετε το πιο βαθύ και τίμιο κομμάτι του είναι σας με την ίδια ξεγνιασιά, ποιός μπορεί, ποιός έχει το δικαίωμα να σας κατηγορήσει γι' αυτό;

Όλοι, βαθιά μας, ξέρουμε πως ο καινούργιος κόσμος που ποθούμε δέ χτίζεται με σάπια και μολεμένα υλικά. Και τέτοια σας βάζουνε διαρκώς στα χέρια.

Και αν γυρίζετε άστεγοι και δυσχεστημένοι, δέ φταίτε εσείς. Φταίνε εκείνοι που δείχνονται ανάξιοι να νιώσουν τις βαθύτερες ανάγκες των καιρών, τη βαθύτερη νοσταλγία του σημερινού Ευρωπαίου. Είσαστε ο

σπόρος που θα έφερνε την πιο λαμπρή συγκομιδή, και σας αφήνουν να χάνεστε στα χέρσα και στ' αγκάδια. Όμως η ιστορία-σας δέν μπορεί να τελειώσει με μια στείρα άρνηση: μένετε επιφυλαχτικοί, γιατί καρτεράτε το μήνυμα που θ' αναστήσει την πίστη-σας ξανά: το μήνυμα που θα είναι αλήθεια, ο λάκερ η αλήθεια, χωρίς κανένα συμβιβασμό, χωρίς συνθηκολόγηση καμιά, και που θα μπορείτε να το ακολουθήσετε ο λάκεροι κι εσείς: με όλο το μυαλό σας, με όλον τον πολιτισμό-σας, και την ανθρω-

πιά-σας, και κυρίως την εντιμότητά-σας.

Θα έρθει απο την Ανατολή; Θα έρθει απο τη Δύση; Όμως με πόση σίγουρη πίστη το καρτεράμε! Δεν είναι μόνο η δική-μας μικρή συντροφιά. Είναι ενα πλήθος τέτοιες στην Ελλάδα. Είναι ενα πλήθος τέτοιες σ' ολάκερο τον κόσμο.

Δέν μπορεί ποτέ τόση θέληση, τόση σοβαρή πίστη να πάνε χαμένες.

Γιαυτό, ασυνθηκολόγητοι—όλη-μας τη ζωή, τί άλλο είμαστε;—θα το καρτερέσουμε μαζί.

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΛΚΑΝΗ

*Η Ανθογυαλιά
μας*

ΡΟΔΟΥ ΜΟΣΚΟΒΟΛΗΜΑ

Εφέτος άγρια μ' έδειρεν η βαρυχειμωνιά,
που μ' έπιασε χωρίς φωτιά και μ' ήβρε χωρίς νιάτα,
κι' ώρα την ώρα πρόσμενα να σωριαστώ βαριά
στη χιονισμένη στράτα.

Μα χτές, καθώς με θάρρεψε το γέλιο του Μαρτιού,
και τράβηξα να ξαναβρώ τ' αρχαία τα μονοπάτια,
στο πρώτο μοσκοβόλημα ενος ρόδου μακρινού
μου δάκρυσαν τα μάτια.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(Από την «Πολιτεία και τη Μοναξιά»)

Ν Ε Ρ Ο . . .

Νερό, κάποιου παλιόρουχου
το λέκιασμα να πλύνω!
Νερό για σέ που κράτησα
μες στο ανθογυάλι, κρίνο!

Νερό, στο αφύ να ρίξω-το
κράσι του ποτηριού-μου,
νερό για το κορμάκι-μου
που καίει, και για το νού-μου.

Νερό, κάποιο παράδεισο
δροσιάς για να μ' ανοίξει,
Νερό, λούσμα και αγίασμα.
Νερό για να με πνίξει.

(Από τους «Βωμούς»)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΓΛΑΡΟΣ

Ώρα καλή στου απείρου την καρδιά,
γλάρε-μου βραδινέ, που φεύγεις—πλοίο
μετά απο σένα η νύχτα, η σιγαλιά,
η κάμαρά-μου, ενα φωτάκι, ενα βιβλίο.

Πήγαινε εσύ! Εγώ εκπεσμένο, αλαργινό
αδέρφι-σου, νοσταλγικό, εδώ μένω
ενα βιβλίο, ένα φωτάκι—και πονώ—
μια καμαρούλα—αδέρφι-μου υψωμένο.

Κι' όλο πετάς. Ώρα καλή, κι' έχω δουλιά
στο χούμα εδώ που βρέθ' καν οι καημοί-μου,
άσπρα να κάμω τα χρυσά-μου τα μαλλιά
κι' ύστερα να λυγίσω το κορμί-μου.

Κι' απο κοντά—λείπει απο μάζ ποτέ ο σεβντάς;—
να ξεψυχήσω έχω δουλιά, γλάρε μου—πλοίο,
ένα βραδάκι που λευκός σύ θα πετάς
σα νά 'σαι το ανοιγμένο μου βιβλίο...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ

(Από την ποιητική συλλογή «Ουλαλούμ»)

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ο ΑΝΕΜΟΔΕΙΧΤΗΣ

Όπως φυσάει
κι' όθε τ' αγέρι,
εκεί συφέρει,
και εκεί θαράει.

Κι' όπου συφέρει
στρέφει με νάζι
κι' αναστενάζει.—
Γιά δές πώς ξέρει

πάντα να δείχτει
όθε τ' αγέρι
το θείο το χέρι
του ανεμοδείχτη!

ΣΤΟΝ ΑΥΣΤΗΡΟ ΚΡΙΤΙΚΟ

Για στίχους έλεγες πως πλαστήηκες,
πεζά κατόπι καταπιάστηκες,
κ' έπεσες έξω χοντρικώς,
γι' αυτό, σοφέ-μου, τόσο βιάστηκες
να γίνεις κριτικός!

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

...

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ
ΚΑΙ Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Αυτό που κάνει ο Γιάννης
κι' είναι καλό και εξαίρετο,
Γιαννάκη-μου, αν το κάνεις,
είναι κακό, και ξέρε-το.

Ο ΑΠΛΑΡΙΟΣ

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

«Νουμάς» 1919

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

(Σε τούτο το τεύχος θα περιλάβουμε την κριτική για τα έργα που παίχτηκαν στο θέατρο απο την απελευθέρωση και ύστερα. Επειδή έτσι συγκεντρώθηκε πολλή ύλη για τούτον το μήνα, αναγκαστικά η κριτική για τὰ έργα που παίχτηκαν τελευταία, θα δημοσιευτεί στο ερχόμενο.)

Η «ΘΥΣΙΑ» ΤΟΥ ΚΛΩΝΤΕΛ. Απο το θίασο Μανωλίδου - Αρώνη - Χόρν, στο «Πάνθεο» - Σκηνοθ. Μουζενίδη

Ενας θίασος που αποφασίζει ν' ανεβάσει έργα άλλα απο τα διάφορα επίκαιρα κατασκευάσματα ή απ' αυτά που προσφέρει τό γνωστό ρεπερτόριο του βουλεβάρτου, είναι άξιος να τον συγχαρεί κανείς, αδιάφορο αν η εκλογή της «θυσίας» του Κλωντέλ δεν μπορεί να θεωρηθεί πετυχημένη.

Γιατι είναι αλήθεια κρίμα, ο ποιητής απο τις «Πέντε μεγάλες ώδες», του «Coronna Renignatis anni Dei» της πρωτότυπης και βαθιάς «Ποιητικής τέχνης», να γίνει γνωστός στο πλατύτερο αθηναϊκό κοινό απο ένα θεατρικό έργο που τό λιγότερο που έχει να πεί κανείς γι' αυτό, είναι πως δεν είναι για θέατρο.

Η συμβολή του Κλωντέλ σαν πνευματικού ανθρώπου που πιστεύει σε μια βαθύτερη μεταφυσική αλήθεια και που πασκιζει να δώσει την εικόνα-της μέσα στο έργο-του, είναι τόσο πολύτιμη, τούτη την εποχή του στενόκαρδου δογματισμού και του νατουραλισμού του πιό ανούσιου, που ο καθένας διστάζει μπροστά στην ανάγκη να προβάλει τις αντιρρήσεις του. Γιατι μέσα-του λέει οτι, πολλές φορές, όχι το έργο το ίδιο, παρά κι' εκείνο που θέλησαν οι άνθρωποι να βρουν μέσα στο έργο γίνεται πνευματική κατάχτηση αναμφισβήτητη, γίνεται μήνημα που περνάει και χρωματίζει το βαθύτερο περιεχόμενο μιας εποχής. Όμως η ανάγκη που μίλησα παραπάνω είναι πιό δυνατή απο τον κάθε δισταγμό. Και τώρα ίσα ίσα, σ' εκείνους που ζούνε με τό φόβο μή δούνε ν' αφανίζονται μέσα σ' ένα αυξανόμενο κύμα ακατανόησας οι πιό σίγουρες πνευματικές και ψυχικές κληρονομίες-μας, σ' εκείνους φανερώνεται βαρύτερο το χρέος να μετρήσει ο καθένας με τη λίγη-του δύναμη το αγαθό που κατέχου με, απαράλλαχτα σαν τον πολεμιστή που, για να δει αν είναι στέρεη η αρματοσιά-του, βαράει το ατσάλι-της πριν απο τη μάχη. Κι' έτσι η κάθε αντίρρηση πρέπει να ειπωθεί. Πρώτα πρώτα όπως είπαμε, τὰ θεατρικά έργα του Κλωντέλ δεν είναι για να παίζονται, παρά για να

διαβάζονται. Γνώμη γνωστή, χιλιοειπωμένη, που φαίνεται δίχως σημασία. Όμως ενα έργο που δεν είναι για θέατρο, όταν παρασταίνεται, ζητώνει και το συγγραφέα και το θεατή.

Η ανελέητη αυτή τέχνη που είναι η θεατρική, δέχεται να την υπηρετούν παρά όσοι κατέχουνε τα μυστικά-της. Κι' εκδικιέται με το να υπογραμμίζει σκληρά πάνω στη σκηνή ότι συμβατικό και ψεύτικο υπάρχει στους ήρωες, όλη τη φτιαχτή φιλολογία που θα κρυβότανε μέσα στη μαγεία του λόγου. Απ' αυτό το νόμο δεν εξέφυγε και η «Θυσία» του Κλωντέλ. Νά, με λίγα λόγια, οι γραμμές-της: Δυό αδερφές αγαπούν τον ίδιο άντρα, το νέο καλλιεργητή της γής, τον Γιάκωβο, που είναι μυστικά αρραβωνιασμένος με τη μεγαλύτερη, τη Βιολαίν. Μεγαλωμένες μέσα στην ίδια πατριαρχική και όλη θρησκευτικότητα ατμόσφαιρα ενος χωριάτικου αρχοντικού, οι αδερφές, είναι ολότελα διαφορετικές. Η Βιολαίε έχει τόση αγγελική καλοσύνη όσο πάθος και κακία κρύβει μέσα-της η μικρότερη, η Μάρα.

Ενας παράξενος στρατοκόπος, ο Πέτρος, εργάτης περαστικός που δούλεψε στο χτίσιμο του γεφυριού στο χωριό, γνωρίστηκε με τη Βιολαίν, κι' έριξε μες την ψυχή-της, που καρτέραγε πλασμένη όπως είτανε για τούτο, το σπόρο απο το χριστιανικό μήνημα. Τη νύχτα που θά' φευγε για πάντα, εκεί μπροστά στο χαμηλό παράθυρο που το άνοιξε η Βιολαίν για να τον αποχαιρετήσει, της μιλάει για στερνή φορά, και μέσα στην αγνή παιδούλα, που ακούει τα λόγια-του εκστατική, ξανοίγεται η αγάπη του δύσκολου δρόμου, η χριστιανική δίψα για την ταπεινοσύνη και τη θυσία. Σφράγισμα της μυστικής-τους συμφωνίας είναι το δαχτυλίδι του αγαπημένου, που δέ διστάζει η Βιολαίν να το περάσει στο χέρι του Πέτρου, κι' ένα αδελφικό φιλί που το βλέπει η Μαρία όπως δέ χάνει ευκαιρία να παραμονεύει την μεγαλύτερή-της.

Την άλλη μέρα, ο πατέρας των κοριτσιών, πριν φύγει για ενα μακρινό ταξίδι, αρραβωνιάζει τον Γιάκωβο με τη Βιολαίν. Όμως η Μάρα πήρε την απόφαση να χωρίσει τους αγαπημένους. Απειλώντας πως θα σκοτωθεί αν δεν πάρει αυτή άντρα-της το Γιάκωβο, αναγκάζει τη μανά-τους να μιλήσει στη Βιολαίν. Και η κοπέλλα νιώθει πως έφτασε η ώρα να πάρει τον αγκαθωτό ανήφορο. Δέχεται να χάσει τον Γιάκωβο για χάρη της αδερφής-της. Όμως η Μάρα θέλει να την ξεριζώσει κι' από την καρδιά-του. Του λέει για κείνο το δόσιμο του δαχτυλιδιού και για το φιλί τού Πέτρου, με τρόπο που να ξυπήσει τη ζή-

λια-του. Μα όταν ο Γιάκωβος ζητάει απο τη Βιολαίν εξήγηση, η κοπέλλα σωπαίνει. Της λέει λόγια βαριά και χωρίζουνε έτσι. Όμως ούτε αυτό δε φτάνει στη Μάρα. Βάζει τη Βιολαίν να υπογράψει ένα χαρτί, οτι τάχα της περνάει όλη της την προίκα. Και όταν γίνεται και τούτο, την διώχνει κι' απο το σπίτι, φυσώντας με κακία μες στα μάτια της την αναμένη στάχτη απο το τζάκι. Τα χρόνια περνούνε. Ο πατέρας δέ γύρισε. Η μάνα πέθανε απο μαράζι. Και η Μάρα παντρεύτηκε το Γιάκωβο. Απο την ένωσή τους, γεννιέται ένα παιδί τυφλό. Τυφλή είναι και η Βιολαίν που ζει σαν αγρίμι μες στο λόγγο, μακριά απ' τους ανθρώπους, κοντύτερα όμως στο θεό. Ακολουθεί ταπεινά τον τραχύ δρόμο εκείνων που χάνονται για τούτον το κόσμο, για να γεννηθούν στην έκσταση του μυστικισμού. Μια νύχτα η Μάρα, βασανισμένη απο το ξεχασμένο κρίμα που ξεπληρώνει τώρα το παιδί της, παίρνει το δρόμο για νά βρει την αδερφή της. Συναντιούνται μέσα σε μια σπηλιά, μια ώρα καταιγίδας. Και αφού της το ζητάει επίμονα η Μάρα, η Βιολαίν δίνει στο παιδί το φώς-του. Μετά απο τούτο το θάμα, η Μάρα που τρέμει μη συναντήσει ο Γιάκωβος τη Βιολαίν, που δέν έπαψε να την αγαπάει, τραβάει την αδερφή της σ' ένα φαράγγι και της χτυπάει το κεφάλι σε μια πέτρα. Την έχει για σκοτωμένη. Όμως την ίδια νύχτα τη φέρνει ετοιμοθάνατη σπίτι τους ο Πέτρος, κι' απο το στόμα της ο Γιάκωβος μαθαίνει όλη την αλήθεια.

Πρίν πεθάνει όμως, αυτή, του ζητάει να συχωρέσει τη Μάρα που έπραξε κατα τη φύση της και κατα το δικό της το νόμο. Τη μέρα που γίνεται το ξόδι, γυρίζει απο το ταξίδι του ο πατέρας. Μέσα στην ατμόσφαιρα της συντριβής και της απόγνωσης, φέρνει τα λόγια της γαλήνης εκείνου που δούλεψε πιστά τη γή κι' έκανε στη ζωή το χρέος του: κι' έτσι είδε στο σπίτι του παιδιά, και στις αποθήκες του τους καρπούς και τα γεννήματα. Ζητάει απο το Γιάκωβο να συχωρέσει τη Μάρα, που, αλύγιστη και αμετανιώτη, σαρκάζει για την αδυναμία όλων. Κλεισμένη όπως είναι μες στην κακία της, που την ξεμοναχιάζει σαν εφτάτειχη φυλακή, κανένας δέν μπορεί να τη λυτρώσει απο αυτήν την ίδια. Ούτε η συγγνώμη του αγαπημένου όταν έρχεται. Όλα της είναι τώρα αδιάφορα.

Η σύντομη αυτή ανιστόρηση της υπόθεσης ενος έργου που βασίζεται κυρίως στον ποιητικό λόγο, είναι αναγκαστικά λειψή. Είταν όμως απαραίτητο να γίνει για να προχωρήσουμε. Δίνει μια ιδέα του πόσο μεπερδεμένη και μπλεγμένη είναι

η πλοκή, πόσο τη βαραίνουν φερσίματα και καμώματα χωρίς δικαίωση, πόσο είναι μεστή απο θεατρικά κόλπα και εντυπωσιακά ευρήματα. Μέσα σ' αυτή την ανθρώπινη ζούγκλα, κινούνται ήρωες συμβατικοί και ψεύτικοι, που απαγγέλλουν τα λόγια που τους έβαλε ο ποιητής στο στόμα, χωρίς αυτά ν'άχουνε οργανική σχέση με δαύτη.

Η Μάρα είναι μια ψυχή μαύρη, από γεννησιμιού της μαύρη, απλοποιημένη χωρίς να είναι απλή, δίχως καμιά απόχρωση στην παθολογική σκληρότητά της. Είναι κακιά a priori, όπως είναι κακιά η μητριά στο παραμύθι της Πεντάμορφης. Ψυχικό βάσανο κανένα δέ γνωρίζει, ούτε διαταγμό, ούτε αγώνα, κι' ούτε στα τελευταία, κάθαρση. Στο πλάι της η Βιολαίν, είναι το λευκό μέρος της ίδιας, το περιστέρι πλάι στο γεράκι, το αρνάκι πλάι στο λύκο. Η καθεμιά τους είναι τόσο τελεσιδικα καταδικασμένη ν' ακολουθεί το φυσικό της, που την κυβερνάει σα μοίρα, ώστε ο ποιητής φαίνεται ν'απαρνιέται, απο την πρώτη κιόλας πράξη, την πιό θαυμαστή μπόρεση της θεατρικής τέχνης, που είναι να εικονίζει αυτό το μυστηριακό, το μυστικό ξετύλιγμα της ανθρώπινης προσωπικότητας, και να φωτίζει τα κρυφά και τ' απάτητα μονοπάτια όπου γυρνάει η ανθρώπινη ψυχή στην πορεία της κατα το σκοτάδι ή το φως. Γιατι έτσι μόνο μέσ' από τα λόγια και το λόγο, ξεπροβάλλει απάνω στη σκηνή πιό ζωντανός απο τους ζωνανούς, ο άνθρωπος. Τέτιος κανένας δέν υπάρχει μέσα στο έργο. Άκόμα και η Βιολαίν, η κεντρική μορφή που γύρω της κινούνται τ' άλλα πρόσωπα, καταντάει να είναι η πιό θαμπή, η πιό συμβατική, η λιγότερο ποιητικά δικαιωμένη. Πισω απο το φέριμό της, άδικα γυρεύουμε τον ψυχικό σάλο που το προκάλεσε και που είναι η προβολή του. Αυτός μας δίνεται σαν «προϋπάρχον γεγονός», και πρέπει να πάμε πίσω, στις δικές μας θρησκευτικές θύμησης, σε ότι ο Χριστιανισμός άφησε στο αίμα μας και στο μυαλό μας, για να το συμπαθήσουμε και να μην το βρούμε αδικαιολόγητο. Όμως ένα έργο τέχνης που καταπιάνεται με τις πιό ευαίσθητες ψυχικές ίνες, πρέπει να είναι μόνο του ένας ολάκερος κόσμος: κι' ο φανερός, και ο άλλος που δέ φαίνεται.

Η ανάγκη που οδήγησε τη Βιολαίν να πράξει κατα πώς έπραξε, πουθενά δέ φανερώνεται με την αναντίρρητη εκείνη αχτινοβολία που στεφανώνει την κάθε ανθρώπινη ενέργεια, όταν αυτή γίνεται σύμβολο απο κόσμους πλατύτερους -- πέρα απο την καθιερωμένη λογική.

Οι φιλολογικές περιγραφές, δέν μπορούν ν' αντικαταστήσουν αυτήν την ατμό-

σφαιρα της μαγείας, τη μονη ατμόσφαιρα που μπορεί να περιβάλλει τους τρόπους της ψυχής χωρίς να τους ρηχώνει και χωρίς να τους προδώσει.

Το θάμα της πίστης σε τούτο το έργο δέν αναβρύζει μεσ' απο τις πλούσιες και αμόλευτες πηγές που είναι οι δικές του: γίνεται στεγνό διανοητικό πείραμα, «θέση» μεταφυσική, πολύ αγαπητή ίσως σε μερικούς ντιλετάντες που χαίρονται τους εγκεφαλικούς ακροβατισμούς, μα ξένη σε όσους δέ βρίσκουν ικανοποίηση σ' αυτή τη «λεπτή διαφθορά», όπως ονόμαζε τα κάτι τέτοια ο Μπαρές.

Να είναι άραγε καθολικότερο φαινόμενο μιας εποχής που χειροκροτεί τα λόγια και ξεχνάει πως υπάρχει ο «λόγος» έτσι καθώς πάει ν' αντικαταστήσει την κάθε πίστη με τη «φιλολογία». Δέν το γνωρίζω. Μα η αλήθεια είναι πως, όταν κλείνει η αυλαία, ο θεατής δέ φεύγει με την εντύπωση του «πέρα απ' τ' ανθρώπινα» όπως θα είτανε και η πρόθεση του ποιητή, όσο με το απάνθρωπο στοιχείο που ξεχυλίζει απο το έργο. Και αυτό είναι τόσο, που πραγματικά πληγώνει την ευαισθησία του θεατή, κι' ακόμα περισσότερο του χριστιανού θεατή.

Εχτός απο το φέριμο της Μάρας, που, αν και μεγαλωμένη σ' ένα περιβάλλον θρησκευτικό, φαίνεται ακατανόητα αδιάπεραστη και απο την πιό στοιχειώδη, άνοι χριστιανική, τουλάχιστο ανθρώπινη συμπόνια, είναι και άλλα που γεννούνε ταξίδια ερωτήματα: Στο γυρισμό του πατέρα π.χ. η αντίδρασή του στα δεινά που αντικρύζει, (γυναίκα πεθαμένη απο μαράζι, τη μιά του κόρη τυφλή κι' αδικοσκοτωμένη, την άλλη φονισσα), μας ενοχλεί σαν κάτι αφύσικο, και σαν κάτι που δέν δένεται ομαλά, βιολογικά, με τον τύπο του, όπως μας δίνεται απο την αρχή. Δέν είναι η εικόνα μιας ψυχής που δέρνεται άγρια απο τη δοκιμασία, και βρίσκεται στην πίστη τη δύναμη, όχι να μην υποφέρει, αλλά να μη βουλιάζει και να μη χαθεί ολότελα. Είναι η συμβατική θέση ενός «ντεκαντάν» που παρηγοριέται εύκολα και βερμπαλιστικά, γιατί είναι η εποχή του θερισμού και «κοντεύει η εποχή του τρύγου».

Κανενός είδους τέχνη, όσο ωραία και να μας τα λέει δέν μπορεί ν' αφαιρέσει μεσ' απο τον άνθρωπο το ανθρώπινο, χωρίς να μας ξαφνίσει δυσάρεστα. Και στη Γραφή ακόμα η Παναγία μοιρολογάει, ως δάμαλις τον μόσχον, το μοναχογιό της και με το θρήνο της τελειώνει το δράμα του Γολγοθά.

Ωστόσο η παράσταση θα μπορούσε να είτανε καλλιτεχνικά τουλάχιστον δικαιωμένη, αν δέν την κατάστρεφε η κακή σκηνοθεσία που υπερέβαλε αφόρητα τα

εντυπωσιακά στοιχεία. Όλα τα κινηματογραφικά κόλπα (όπως τα χρησιμοποιούνε πιό μόνο στις μισοπολιτισμένες χώρες, όπου αυτή η τέχνη βρίσκεται ακόμα στα σπάργανα) έδωσαν και πήραν. Βροντές, αστραπές, αδιάκοπα σκοτεινίσματα και φωτισμός της σκηνής με όλα τα χρώματα, αρμόνιο, καμπάνες, κόρο απο φωνές που συνόδευε τα λόγια, βήματα που ζυγώνουνε αργά, αδιάκοπα ανεβοκατεβάσματα της σκάλας με το φώς στο χέρι, όλα πρωτόγονα. Γενικά η παράσταση είχε ένα νατουραλιστικό τόνο που έδειχνε παρανόηση του ποιητικού περιεχομένου της «Θυσίας».

Το λείο, το λιτό, το απλό κλίμα που είναι απαραίτητο στα έργα όπου η δράση πρέπει να διαφαίνεται απαλά και υποβλητικά, χρησιμεύοντας για φόντο μάλλον στο ξετύλιγμα απο τις ψυχικές καταστάσεις και το εσωτερικό δράμα, έλειψε ολότελα. Ως και την ομορφιά που είχανε τα λόγια, που είναι πάντα λόγια ποιητή, την κατάστρεφαν η απαγγελία και ο στόμφος, απο τα οποία δέν εξέφυγε ούτε ο καλός ηθοποιός κ. Άρωνης. Ο κ. Χορν σαν Γιάκωβος, είτανε αναντίρρητα κακός χωρίς δικαιολογία, γιατί στο παρελθόν έδειξε πως δέν του λείπουνε τα θεατρικά χαρίσματα. Η κυρία Άρωνη παρεξήγησε το ρόλο της. Έδινε εναν τόνο κοσμικής βαιουσύτητας που δέν πήγαινε διόλου στην ατσαλένια, μονοκόματη σκληρότητα της Μάρας. Όσο για την κ. Μανωλίδου, μεταφέρει απο το ένα στο άλλο έργο εναν κρυσταλλωμένο τύπο ingenue που έχει κάποια απλότητα και χάρη, μα που δέν ανανεώνεται. Το άκακον αρνίον, το ελαφρώς ανούσιο, που μας έδειξε, δέν έφτασε να σκεπάσει την ιδιαίτερη προσωπικότητα της Βιολαίν, τη δύναμη που αχτινοβολιέται απ' την αγγελική της καλοσύνη.

Καλή κι ανθρώπινη όπως πάντα η κ. Καλογερίκου στο ρόλο της μάνας.

....

«ΣΤΟ ΒΥΘΟ» ΤΟΥ Μ. ΓΚΟΡΚΥ
από το «Θέατρο τέχνης» στη Βρετανία. (Θίασος Καρόλου Κουν) Σκηνοθέτης Κ. Κουν.

Συμπαθώ εξαιρετικά την προσπάθεια του κ. Κούν για το θέατρο. Τη συμπαθώ και τη σέβομαι. Τα έργα που ανεβάζει είναι πάντα διαλεγμένα με φροντίδα και μ' αγάπη, και το βλέπει κανείς αμέσως πως ο θιασός του δέν είναι μια απλή επιχείρηση. Τον συγχαιρούμε που διάλεξε το «Βυθό» του Γκόρκυ για να κάνει αρχή στις παραστάσεις του μετα την απελευθέρωση. Ο τόπος που διαθέτει το πε-

ριοδικά δέ φτάνει για ν' αναλύσωμε πλατύτερα το έργο του Γκόρκυ. Άστρο ξεχωριστό την πούλια των μεγάλων Ρώσων, ο Γκόρκυ έστειλε στην κουρασμένη, στενόκαρδη Ευρώπη ένα μήνυμα τέτιο, που είχαν οι άνθρωποι να το νιώσουν απο την εποχή που οι απλοί, παιδικοί, φτωχούληδες άγιοι, οι Χριστιανοί, οδεύανε στις δημοσιές για να μοιραστούν αγγελικά το βάσανο της φτωχολογιάς και να πούνε το μεγάλο-της πόνο.

Σε τούτη τη σκληρή εποχή που ζούμε, μια τέτια παρομοίωση φαίνεται τολμηρή και άξια να δυσαρεστήσει όλον τον κόσμο. Όμως αναβρύζει μεσ' από τα πράματα για όποιον κοιτάει τη ζωή χωρίς προκατάληψη.

Γιατί ο Γκόρκυ, όπως κι' εκείνοι, με του ποιητή το αλάθευτο ένστιχτο, που τραβάει ίσια στην καρδιά της πιό βαθιάς δυστυχιάς, δέν είδε στο δράμα της κατάντιας του ανθρώπου μόνο την υλική μιζέρια, δέν κοιτάζε ποτέ αυτούς τους θεοφτωχούς, τους καταφρονεμένους, που με τόση αγάπη παίρνουν πνοή μέσα στο έργο-του, σαν ένα κοπάδι που το τριβελλίζει μόνον η ανάγκη να χορτάσει, να πτυθεί και να ποδεθεί. Κατάλαβε πως κάτι άλλο, βαθύ κι απίστευτα πολύτιμο μπορεί να πληγωθεί μέσα στον άνθρωπο που τον απαρνήθηκε η κοινωνία και τον άφησε να βουλιάσει ως το βυθό και πως το ύψιστο-ίσα-ίσα η λαβωματιά κάνει το κρίμα των άλλων ανθρώπων πιό βαρύ και αληθινά ασυχώρετο.

Και δέν άγγιξε, όπως εκείνοι, τις ανθρώπινες λαβωματιές με τον αυτάρεσκο οίχτο «εκ των άνωθεν», που είναι ντροπερή βρισιά γι' αυτόν που τον δέχεται: γιατί ο Γκόρκυ ξέρει πως, όταν προσβάλλουνε και καταφρονούνε το «ανθρώπινο» και σ' ένα μονάχα άνθρωπο, σ' όλη τη γή ο ΚΑΘΕ άνθρωπος σηκώνει αυτή τη προσβολή, και ο κάθε άνθρωπος μοιράζεται την ευθύνη γι' αυτό.

Ακριβώς επειδή ο άνθρωπος γεννιέται με την ανθρώπινη υπόσταση-του, η μιζέρια-του μπορεί να είναι χωρίς όρια και το πέσιμό-του αναμέτρητο.

Όπως όμως το σκλαβωμένο θεριό φέρνει, με την αδάμαστη αγριάδα-του, την αίσθηση της λευτεριάς, πού ναι ζυμωμένη με τη φύση-του, και μέσα στο κλουβί-του ακόμα, έτσι και οι ήρωες του Γκόρκυ δίνουν με την εικόνα της τυράνιας-τους την αίσθηση της ακατάλυτης ανθρωπιάς-τους: κάτι απέθαντο που τους ξεπερνάει και τους ίδιους, κάτι που οι πηγές-του βρίσκονται βαθιά, μέσα στο πλούσιο υπέδαφος απ' όπου θρέφεται η ίδια η τέχνη του Γκόρκυ: αυτό το ψυχικό υπέδαφος, που, όταν λείπει, ο λόγος γίνεται ρητορικό παιχνίδι άγνο και ψεύ-

τικο.

Και αυτού είναι ακριβώς το μυστικό που κάνει τόσο πολύτιμο το έργο απο τους πιότερους Ρώσους λογοτέχνες. Στη ρίζα της καλλιτεχνικής δημιουργίας υπάχει αυτή η αληθινή, χωρίς αισθηματολογία συγκίνηση, η βαθιά συμπόνια, ο σεβασμός και η αγάπη για τον άνθρωπο, που δίνουνε στο έργο κάποια παράξενη ζωντάνια, κάποια ραδιενέργεια που περνάει πέρα για πέρα τον αναγνώστη ή το θεατή, τον διαποτίζει, του δίνει ένα καινούργιο βάφτισμα: τέτιο, που δέν είναι καιείς ποτέ ο ίδιος ύστερ' απο τη γνωριμία-του μ' αυτό το έργο. Πιότερο απο τον συγγραφέα υπάρχει ο άνθρωπος, που «πληρώνει ο ίδιος για όλα, για την αγάπη, για την πίστη, για την απιστία, για το νού». Αυτά τα λόγια που τα λέει ο γερο Λουκάς στο «Βυθό», πώς ταιριάζουνε στον ίδιο τον Γκόρκυ! Γι' αυτό και η τέχνη-του είναι μεγάλη, αληθινή και τίμια. Ρεαλιστική τέχνη είναι. Απλή, παρμένη κατευθείαν απο τη ζωή, θρεμένη απο την πιό άμεση εμπειρία.

Κι' αν δέν έχει καμιά ομοιότητα με τα κακόγουστα κατασκευάσματα που μας σερβίρονται στο θέατρο και στον πεζό λόγο σα ρεαλιστική τέχνη, μ' εκείνες τις θλιβερές γελοιογραφίες που σακατεύουν και παραμορφώνουν την ιδέα του ανθρώπου, —τόσο, που σου έρχεται να φωνάξεις μαζί με τον Σάτιν «πρέπει να τον εκτιμούν τον άνθρωπο... να τον σέβονται πρέπει...»—είναι γιατί ο Γκόρκυ είναι τεχνίτης. Είναι δημιουργός. Εργο-του δέν είναι να σακατεύει, ούτε να παραμορφώνει. Έργο-του είναι, δουλεύοντας και με τη λάσπη, και με τον πιό φτηνό πηλό, να ζωντανεύει τον άνθρωπο με ολάκερη τη μοίρα-του, να τον δίνει με όλες-του τις πιθανές προέχτασες. Το έργο του Γκόρκυ «Στο Βυθό» δέν έχει σχεδόν υπόθεση και πλοκή. Μια ομάδα απο ναυαγημένους ανθρώπους — άντρες και γυναίκες—που το κακό-τους ριζικό τους έριξε να ζούνε μαζί σ' ένα κατώγι: μαζύ, κι' όμως ο καθένας-τους μονάχος κι' έρημος, με την κρύα εκείνη ερημιά που ξανοίγει γύρω-της η δυστυχία. Δέν έχουνε πιά ελπίδα να ξαναβούνε στον αφρό αυτοί οι κλέφτες, οι άνεργοι, οι πόρνες, οι φυγόμενοι. Δέν υπάρχει άλλη λύτρωση γι' αυτούς από τη μόνη φυγή που προσφέρνεται στο φτωχό, την αποχή-τηνωση... το πιστό... Ανάμεσο-τους βρίσκεται ξαφνικά ένας αλήτης, ο γέρο Λουκάς, ένας στρατοκόπος, ένας απο τους πιο θαυμαστούς τύπους μέσα σ' εκείνους που τόσο θερμά αγκαλιάζει η ρωσική φιλολογία. Ίσως το ποιητικό του μητρώο να μήν είναι απόλυτα εν τάξει, ίσως γάχει διάφορα μικρά πάρε-δώσε

με την αστυνομία. Είναι όμως ένας άνθρωπος λεύτερος, κι' ένας άνθρωπος που νιώθει τη δυστυχία του διπλανού-του, γιατί όλη-του τη ζωή μεταλάβαινε από δαύτη. Και τόσο απλά φέρνει με τον ερχομό του αυτόν τον αέρα της ανθρωπιάς μέσα στο κατώι, όνειρο, συμπόνια, καλοσύνη, που όλο εκείνο το ανθρώπινο κατακάθι του Βυθού αναταράζεται βαθιά. Στο γρήγορο πέραςμα του γέρο-Λουκά ανάμεσό-τους, η ανθρωποσύνη του καθεμιανού, αυτή που δέν πεθαίνει ποτέ μέσα στον άνθρωπο, η κληρονομιά-του η πιό πολύτιμη, μα που δέν χρησιμεύει τώρα παρά για να τους δείξει το μοίρα-τους πιό οδυνηρή και πιό αβάσταχτη, η ανθρωποσύνη αυτή ξυπνάει με βόγγο και παράνο, για να ρωτήσει το γιατί της τώσης-τους τυράνιας, και για να πεί ανάμεσα σ' ένα μεθιστή κι' έναν καυγά το θολό-της όραμα για έναν καλύτερο κόσμο, όπου θα είναι και για τον καθέναν απ' αυτούς μια θέση.

Αυτή είναι με λίγα λόγια η κλωστή όλου του δράματος που περνάει και τυλίγει τον καθέναν απο τους ήρωες, καθώς καθένας τους, άδικα των άδικων, σπαράζει αβοήθητος για να λυτρωθεί απο το κράτημα του βυθού.

Όλοι οι τύποι στο έργο είναι θαυμαστοί, αληθινοί, και τα λόγια-τους μες στην απλότητά-τους έχουν τόση ομορφιά και τόση δύναμη, που γράφονται μέσα στο νού του θεατή για να μη σβήσουν ποτέ. Θα μπορούσε όλο τούτο το δράμα να μήν είναι παρά μιά σειρά απο φωτογραφικά σκίτσα με μόλιχη φιλολογία και μελοδραματικά φινάλε—έτσι καθώς δέν υπάρχει μάλιστα υπόθεση. Εδώ όμως φαίνεται καθαρά η σημασία του αληθινού τεχνίτη στο ρεαλιστικό θέατρο: όλα τούτα περάσανε και χυθήκανε στο καμίνι της τέχνης—και αποχτήσανε την πλαστική συμβολικότητα που είναι απαραίτητη στην τέχνη, χωρίς να μακρύνουνε απ' τη βαθύτερη πραγματικότητα. Γιατί, όταν διαβάσει κανείς το έργο, έχει διαρκώς και έντονα την εντύπωση πως «εδώθε διάβηκε η ζωή. Εδώ εξήσανε άνθρωποι».

Αυτό ωστόσο φάνηκε να το παραγνωρίζει ο σκηνοθέτης, κι' έκανε, θαρείς, ότι μπορούσε για να χαλάσει αυτήν την εντύπωση, και είναι κρίμα, γιατί σε άλλα έργα που ανέβασε έδειξε μεγάλη κατανοήση και καλλιτεχνικότητα.

Οι ήρωες του Γκόρκυ είναι αρκετά κακόμοιρηδες και δυστυχισμένοι όπως είναι, χωρίς να τους χρειάζεται και το «γκροτέσκο» με το οποίο τους εστόλισε ο κ. Κούν. Ο θίασος θαρείς πως έπασχε από κινητική αταξία και ομαδική παράκρουση. Όλοι-τους φωνασκούσαν και χο-

ροπηδούσαν σα να βρισκόταν σε κανένα άσυλο φρενοβλαβών, και είταν συχνά αποκρουστικά γελοίοι, χωρίς να είναι δραματικοί. Ο ηθοποιός δέν είναι μασκαράς, ούτε πρέπει να δίνει την εντύπωση της μασκαράτας με τα ρούχα-του και με το παίξιμό-του. Ευτυχώς που μερικοί κατάρφερναν να ξεφύγουν κάποτε απο τη σπασμωδική φρενίτιδα που ήθελε η διδασκαλία, και τότε είτανε καλοί κι' ανθρωπιοι. Τέτιος ο κ. Διαμαντόπουλος (Σάτιν) που είχε στιγμές υπέροχες. Ο κ. Καλλέργης (γέρο-Λουκάς) που είταν αληθινά καλός, και θα είταν τέλειος αν η φωνή-του είταν πιό συμπληθητική, ο κ. Βεντούρης (Βαράνος) με πολύ ψυχολογημένο και εσωτερικό παίξιμο. Οι κ. κ. Φωτόπουλος, Λεβαντής, Γκιωνάκης, Ξενίδης, Κουφογιαννάκης κρατήσανε τούς ρόλους-τους. Ο κ. Νικολαΐδης (Βάνιας) ανεπαρκής και ο κ. Κούν (ηθοποιός) υπερβολικός και διόλου αληθινός. Το ίδιο και ο κ. Χειμάρης (νοικοκύρης). Έβλεπε τους ηθοποιούς που πασκίζανε να παίξουνε θέατρο. Αυτό δέ σε κάνανε ούτε στιγμή να το ξεχάσεις.

Οι κυρίες είταν γενικά καλές, ιδιαίτερα η Κα Μεταξά (Βασίλη) που έχει αναμφισβήτητα ένα δυνατό ταλέντο. Η κ. Λεονταρίδη δημιούργησε μια Κ Βάνια όλο ζωντάνια και έκφραση. Η κ. Παντελίδου μια Άννα όπως φαντάζομαι να την ήθελε ο Γκόρκυ. Καλή είταν και η κ. Χατζηαργύρη σα Νατάσα. Λιγότερο καλή η κ. Γιαννακοπούλου (Νάδια). Είναι μια νέα ηθοποιός, που δίνει πολλές ελπίδες και είναι η πρώτη φορά που φάνηκε να παραγνωρίζει πως το άσκημο στην τέχνη έχει κάποια όρια που, άμα τα διαβή κανείς, δημιουργεί ευφορία στο θεατή. Ας όψεται ο κ. Κούν όμως γι' αυτό.

Έχω ακόμη να παρατηρήσω μαζί με όλους τους θεατές ότι οι περισσότεροι ηθοποιοί (αλλίμονο! συχνό φαινόμενο στο νεοελληνικό θέατρο) δέν ξέρουν να μιλήσουν καθαρά, και πολλά απο τα λόγια-τους χάνονται. Η μετάφραση καλή και ζωντανή.

Δέν μπορώ τελιώνοντας να μήν πώ δυό λόγια για την εξαιρετικά καλλιτεχνική δουλιά του σκηνογράφου κ. Στεπανόλη, που πολύ την θαυμάζω.

....

Η «ΜΙΚΡΗ ΜΑΣ ΠΟΛΗ» απο τον Ελευθέρο Καλλιτεχνικό Οργανισμό της Κας Κατερίνας στο θέατρο «Κεντρικό». Σκηνοθέτης Ν. Γιαννόπουλος.

Η «Μικρή μας πόλη» (Our town) που ανέβασε τελευταία ο θίασος της Κας Κατερίνας, πρωτοπαίχτηκε εδώ και λίγα

χρόνια μ' επιτυχία στο θέατρο του Πρίνστον. Ο συγγραφέας-της, Θόρντον Ουάιλντερ, είναι ήδη γνωστός, ακόμα και στο Ευρωπαϊκό κοινό, από τα μυθιστορήματά-του και κυρίως από την περίφημη «Γέφυρα του Σαν Λουίς Ρέϋ». Το έργο δέν είναι από εκείνα που μπορούν να χαρακτηριστούν για εμπορικά, και γιαυτό αξίζει ιδιαίτερος έπαινος στην Κα Κατερίνα, που αποφάσισε το ανέβασμά-του.

Οι τρεις πράξεις του έργου ξετυλίγονται σε μια μικρή Αμερικάνικη πόλη. Ο συγγραφέας με μι-ρές εικόες, με μικρές σκηνές, που όλες τις προλογίζει και τις κριτικάρει ένα πρόσωπο του έργου, ο «σκηνοθέτης», μας δείχνει πώς σκέπτονται και πώς ζούνε οι άνθρωποι εκεί πέρα πώς ερωτεύονται και πώς πεθαίνουν. Ξεχωρίζει, για να τα φωτίσει καλύτερα, δυό γειτονικά αντρόγυνα που ζούνε και γερνάνε μέσα στις καθημερινές φροντίδες με τις απλές-τους έγγιες και τις άδολες χαρές τους. Τα παιδιά-τους μεγαλώνουν πλάι πλάι, κι έτσι όταν η θυμαστή περιπέτεια, ο έρωτας, έρχεται να ενώσει το αγόρι του ενός σπιτιού με το κορίτσι του άλλου, τούτο το δέχονται όλοι τόσο απλά και τόσο ανθρώπινα, που είναι η παντοτεινή ιστορία από τα νιάτα της γής που ζευγαρώνονται με τη συγκινητική φροντίδα και τις ευχές των γονιών. Η τρίτη πράξη είναι στο νεκροταφείο. Εκεί οι νεκροί κάθονται ήσυχοι και κουβεντιάζουν ήμερα για τ' ανθρώπινα, που τώρα τα βλέπουν αλλιώς, γιατί ξέρουν πιά πού πέφτει το βάρος της ζωής κι' η σπουδαιότητά-της. Πράξη αδύνατη, που μόλις ξεφεύγει από το εξωφρενικό. Έχει κανείς πάντα την απαίτηση, όταν ταραζούνε τους νεκρούς, έστω και για να τους φέρουνε πάνω στη σκηνή ενός θεάτρου, αυτό τουλάχιστο να έχει γι' αντίβαρο, ότι θ' ακούσουμε από το στόμα-τους τίποτε σοβαρές κι' αναντίρρητες αλήθειες, και όχι κοινά φιλοσοφήματα. Γιαυτό και η καλύτερη πράξη του έργου είναι η δεύτερη, όπου έχουμε να κάνουμε με ζωντανούς ανθρώπους, που πιότερο ζούνε παρά λένε.

Η καθημερινή ζωή έχει τη βαθιά, την απλή-της ποίηση, που ο τεχνίτης θα την έβρει για να την κάνει για όλους αισθητή. Αυτό άλλωστε είναι η δουλιά-του. Περνάει, κι' ότι αγγίζει στο πέρασμά-του, φανερώνεται σαν καινούργιο και πρωτογνωρίστο στα μάτια-μας. Κι' έτσι, ποτέ ο κόσμος δέν παλιώνει, ποτέ δέ φαίνεται η ζωή φθαρμένη και κοινότυπη. Σ' αυτό ο Ουάιλντερ δέν απότυχε. Είταν η Ζωή πάνω στη σκηνή, απλή, ανθρώπινη, κοντινή, τόσο γνώριμη και τόσο

αξιαγάπητη! Και το μοτίβο της κοινής μοίρας, που περνούσε κι' έδενε όπως η κλωστή τις χάντρες, όλες τις σκόρπιες, τις μικρές στιγμές, που είναι η καθημέρα κάτι ολόκληρο και μοναδικό κι' αναντικατάστατο, έπλεκε τη μιιά πράξη με την άλλη κι' έδινε στο έργο το ανθρωπινό και ποιητικό-του περιεχόμενο. Εκείνο όμως που καταδικάζουμε σαν κάτι απόλυτα αντικαλλιτεχνικό και κακόγουστο, είναι αυτό που με τόση έμφαση χειροκροτήθηκε σαν «πρωτοτυπία»: ο συγγραφέας, καθώς είπαμε, χρησιμοποιεί ένα είδος «κομπέρ», το σκηνοθέτη, ο οποίος κάνει τον πρόλογο και τον επίλογο στην κάθε πράξη, συστάνει τα πρόσωπα, κόβει μιιά σκηνή για να μας πεί την κρίση-του. φιλοσοφεί, υπογραμμίζει, και, κοντολογίς, παίζει το ρόλο του Γύφτου που δείχνει την Άρκούδα. Ωστόσο και η πιό επιπόλαιη ενδοσκόπηση μας δείχνει πως ο «δέχτης» που είναι ο θεατής, τότε βρίσκεται στην ευνοϊκότερη θέση για να δεχτεί και ν' αντιδράσει στο μήνυμα της τέχνης, όταν δημιουργείται υποβλητικά η κατάσταση εκείνη που ο έξω κόσμος, η πραγματικότητα, παύουνε να υπάρχουνε γι' αυτόν. Μόνη αλήθεια που ζει γίνεται αυτό που βλέπει απάνω στη σκηνή. Και όσο πιό λίγο γίνεται αισθητός μέσα στο έργο ο συγγραφέας και ο μόχθος-του, τόσο πιό πετυχημένο μπορεί τούτο να θεωρηθεί. Γιαυτό κι' η κάθε καλλιτεχνική συγκίνηση προϋποθέτει κάποιο «κλίμα» και κάποια συνοχή στο κλίμα αυτό.

Η παρεμβολή ενός ξένου στοιχείου, που οργανικά δέν έχει θέση μέσα στο έργο, δέν έχει άλλο αποτέλεσμα παρά να μας θυμίζει το συγγραφέα και τις προθέσεις-του—για τούτο είναι κάτι από τη φύση-του απόλυτα αντικαλλιτεχνικό.

Το ίδιο υπογραμμίστηκε σαν αξιόλογη πρωτοτυπία η κατάργηση των σκηνικών. Βέβαια τα φλιτζάνια του τσαγιού και οι κότες που τοιμολογούσαν πάνω στη σκηνή του νατουραλιστικού θεάτρου, πράγματα που στην εποχή-τους χαλάσανε κόσμο σαν πρωτότυπες και καταπληκτικές καινοτομίες, δέν προσθέσανε τίποτε στην τέχνη. Μα όπως η τέχνη δέν κέρδισε τίποτε με την ύπαρξή-τους, ούτε και όταν αυτά λείπουνε ολότελα κερδίζει τίποτε. Η τέχνη κινείται ευτυχώς εναν άλλο χώρο, όπου τα τέτοια «ευρήματα» διόλου δέ βαραινούν. Και το στάδιο που έχει μπροστά-του για να δειχτεί πρωτότυπος ο αληθινός τεχνίτης είναι τόσο σοβαρό και τόσο απέραντο, που μπορούν χωρίς ζημιά να του λείψουνε τα παιχνίδια με τα σκηνικά. Η γνώμη-μου είναι πως η απόλυτη έλλειψή τους μάλλον χαλούσε την ατμόσφαιρα του έργου. Γιατι ο θεατής, ξαφνιασμένος από τις

διαφορές χειρονομίες που γινόντανε στο κενό, προσπαθούσε να μαντέψει τί σημαίνει η καθεμιιά, και ψυχολογικά η προσοχή-του τραβιόνταν παραπάνω απ' ότι θα χρειάζονταν σε πράματα με δίχως σημασία. Τη σκηνοθεσία τη χαρακτήριζε απλότητα και καλό γούστο.

Οι ηθοποιοί παίζανε φιλότιμα—ο τόνος-τους είτανε εξαιρετός. Ο κ. Χατζίσκος έδινε αρκετά την εντύπωση απ' τ' άγουρα νιάτα του αγοριού. Η κ. Κατερίνα αγωνίστηκε όσο μπόρεσε να κρατήσει ένα ρόλο που δέν πήγαινε στην ιδιοσυγκρασία-της. Οι κυρίες Στεφανίδου και Ποδηματά πολύ καλές σε γειτόνισες νοικοκυρές. Ο κ. Κωτσόπουλος στον άχαρο ρόλο του σκηνοθέτη έκανε ευσυνείδητα τις διαλέξεις-του. Γενικά τίποτε στην παράσταση δέν ενοχλούσε—τίποτε δέν είταν κακόγουστο από φταιξιμο των ηθοποιών ή του σκηνοθέτη. Εξαιρετικά φροντισμένη και λογοτεχνική η μετάφραση της κ. Μαρίας Κάραμ.

....

Η «ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ» ΤΟΥ ΟΥΑΪΛΔ — Σκηνοθ. Κατσέλης. «ΚΥΡΙΟΣ ΝΤΕ ΠΟΥΡΣΟΝΙΑΚ» ΤΟΥ ΜΟΛΙΕΡΟΥ—Σκηνοθέτης: Καραντινός. Στο Εθνικό θέατρο.

Η πρώτη παράσταση του Εθνικού που έλυσε μακρόχρονη σιωπή θά μπορούσε να είχε για υπότιτλο «ώδινεν όρος και έτεκεν μόν». ύστερα μάλιστα από τα όσα μας έταξε στις προγραμματικές δηλώσεις-του ο νέος διευθυντής.

Βέβαια δέ συμφωνούμε με τον άγριο και σε πολλά άδικο πόλεμο που του ανοίξε μια μερίδα του τύπου—πόλεμο που ξεφεύγει ίσως από τα όρια της ευπρέπειας μέσα στα οποία πρέπει να κινούνται οι συζητήσεις μεταξύ πνευματικών ανθρώπων. Αλλά ομολογούμε πως θα περιμέναμε από τον κ. Θεοτοκά λίγο περισσότερη κατανόηση και δικαιοσύνη απέναντι στους προκατόχους-του. Τη διεύθυνση του Εθνικού, τις περισσότερες φορές, δέν την είχανε άνθρωποι τυχαίοι. Μέσα σε μεγάλα και ανυπερβλήτα, πολλές φορές, εμπόδια και σε δυσκολίες κάθε λογής (που θα τα γνωρίσει τώρα με τη σειρά-του ο νέος Διευθυντής), διοικητικά συμβούλια και διευθυντές αγωνίστηκαν να χαράξουνε μια γραμμή και να θεμελιώσουνε μια παράδοση. Εμπόδια και δυσκολίες δέν υπήρχανε παρά μόνο την εποχή που η Τετάρτη Αυγούστου, με τη δημαγωγική πολιτική-της, είχε ρίξει όλο το βάρος της ενοχής-της στο κρατικό θέατρο. Αλλά και τότε δέ δημιουργήθηκε τίποτε ξεχωριστό, τίποτε αξιολό-

γου, που να κάνει αυτήν την περίοδο να ξεχωρίζει καλλιτεχνικά από τις προηγούμενες, που σήκωναν κι' όλη την ευθύνη του πρώτου ξεκινήματος. Το πράττειν θα είναι αιώνια πιό δύσκολο από το λέγειν.

Και για να ξαναγυρίσουμε στην παράσταση, ομολογούμε πως δέ βρίσκουμε πετυχημένη την εκλογή από τα δύο έργα. Πρώτα πρώτα, γιατί μια παράσταση πρέπει να έχει κάτι το ενιαίο, κάτι το αρμονικά συντονισμένο, και τό ζευγάρι του Ουάιλδ με το Μολιέρο είταν αληθινά άτυχο. Ας είναι.

Η «Φλωρεντινή τραγωδία» παρ' όλη τη λογοτεχνική αξία-της, είναι ένα κομμάτι αντιθεατρικό, το πιό αντιθεατρικό απ' όσα έγραψε ο Ουάιλντ. Και αυτό φάνηκε στη ράμπα. Το κοινό δέ θερμάνθηκε. Δέ συγκινήθηκε. Σ' αυτό βέβαια έφταιξε κι' ο σκηνοθέτης όπως και το ολότελα ψυχρό και άψυχο παίξιμο της κ. Περίδου. Με κάποιον παλμό, κάποιο ταμπεραμέντο, ίσως να μην είτανε τόσο «φιλολογία» αυτό που βλέπαμε στη σκηνή. Γιατι ο κ. Ροζάν έβαλε τα δυνατά-του και είτανε πολύ καλός σαν πραματευτής. Πολύ καλή και λογοτεχνική η μετάφραση του έργου από τον κ. Ποριώτη. Ο «κύριος ντε Πουρσονιάκ» είναι απ' όλα τα έργα του Μολιέρου το λιγότερο χαρακτηριστικό. Και πραγματικά, χρειάζεται κάποια παρανόηση των πραγματικών σκοπών του θεάτρου για να διαλεχτεί μέσα στα τόσα άλλα του μεγάλου Γάλλου, με τη λογοτεχνική-τους αξία και τον πανανθρώπινο χαρακτήρα-τους, αυτή η χοντρή φάρσα με τα ολότερα επιθεωρησιακά χάρσατά-της. Ωστόσο την κατάσταση την έσωσε ο σκηνοθέτης. Γιατι ομολογούμενος αυτό που είδαμε είτανε Μολιέρος στην πιό γνήσια παράδοσή-του, στο πιό ξεχωριστό-του κλίμα.

Είτανε μια παράσταση ελαφριά, παιχνιδιάρικη, στις μύτες θάλεγα των ποδιών... Ενα άορατο χέρι οδηγούσε τους ηθοποιούς, και υπήρχε ένας συντονισμός, μια γοργότητα στο παίξιμο, μια κομψότητα, που δέ μας έχει τόσο συνειθίσει σ' αυτήν το Ελληνικό θέατρο.

Εξαιρετικά καλή είταν η κ. Μ. Αλκαίου, αυτή η συμπαθέστατη νέα ηθοποιός, που είναι ολόκληρη ένα χαμόγελο. Επίσης ξεχώριζε ο κ. Γαβριηλίδης, η κ. Μουστάκα, ο κ. Μαλιαγρός και ο κ. Πλακούδης, που δείχνει φινέτσα και κατανόηση σπάνια για νέο ηθοποιό. Περιμεινόμε «πολλά και καλά» απ' αυτόν. Φυσικά όλο το βάρος το κράτησε ο κ. Ευθυμίου, που είναι από τους καλύτερους κωμικούς-μας, και δίκαια χειροκροτήθηκε πολύ.

Όλοι οι ηθοποιοί όμως παίζανε καλά.

Συμπέρασμα: όταν ο σκηνοθέτης ξέρει τη δουλιά του...

Πολύτιμη όπως πάντα η συμβολή των δύο εξαιρετικών καλλιτεχνών του Βασι-

ΜΙΚΡΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

— Μαθαίνουμε πως ο ποιητής Απ Μελαχροινός ετοιμάζεται να ξαναβγάλει το περιοδικό «ΚΥΚΛΟΣ».

— Ηρθε από την Αίγυπτο κι' εγκαταστάθηκε στην Αθήνα ο εκδότης της «ΕΡΕΥΝΑΣ» κ. Άγγελος Κασσιγόνης, και έχει σκοπό να συνεχίσει εδώ την ωραία προσπάθεια που έχει ως τώρα κάνει με τα εκατό τόσα τεύχη της «Έρευνας».

— Ο γνωστός στην Ελλάδα από δημοσιεύματά-του και διάλεξές-του φιλέλληνας Πολωνός καθηγητής κ. Aleks. Turyn, που βρίσκεται τώρα στις Ενωμένες Πολιτείες της Αμερικής, δημοσίεψε τελευταία στη Ν Υόρκη, μια μελέτη-του για τη χειρόγραφο παράδοση των τραγωδιών του Αισχύλου, καθώς και μια κριτική έκδοση των «ΕΠΙΝΙΚΙΩΝ» του Πινδάρου, που την ετοίμαζε από χρόνια.

Εκυκλοφόρησε :

Η ΜΠΑΛΑΔΑ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΤΟΥ ΡΕ'ΝΤΙΓΓ

ΤΟΥ ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΔ

μεταφρασμένη από τον Κ. Καρθαίο
σε νέα έκδοση

του εκδοτικού οίκου «ΠΙΚΚΟΥΝΟΣ»
μαζί με ολόκληρο το αγγλικό
κειμένο

Εκυκλοφόρησε :

ΓΙΑΝΗ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΗΣ

η μονοτονική γραμματική

λικού, Κου Φωκά (κοστούμια) και Κου Κλώνη (σκηνογραφίες).

Η μετάφραση λιγάκι αδύνατη και όχι απόλυτα λογοτεχνική.

....

«ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΑ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ» από το θίασο Μανωλίδου-Αρώνη-Χόρν, στο θέατρο Πάνθεο.

Στο έργο αυτό πηγαίνει πολύς κόσμος απ' ότι είδαμε. Αυτή θα ήταν και η επιθυμία της επιχείρησης του Πανθέου. Ευχόμαστε να εξακολουθεί να πηγαίνει. Γιατί να μην πηγαίνει; Η σκηνογραφία είναι με γούστο, και βλέπει κανείς στο βάθος τα «Σκωτσέζικα ακρογιάλια». Τα φορέματα είναι από καλούς ραπτικούς οίκους.

Στο έργο είναι πολλά πρόσωπα. Αυτά που χρειαζόντανε, κι' αυτά που δε χρειαζόντανε, αλλά τα έβαλε ο συγγραφέας για να κάνει το κέφι-του. Με τα πρόσωπα που δε χρειαζόντανε γεμίζει η σκηνή και γίνεται πλατύτερη η συζήτηση. Γιατί, αν είχαν μόνοι-τους οι πρωταγωνιστές, δε θά'χαν ούτε πολλά, ούτε ενδιαφέροντα να πούν και θα είχαν κίνδυνος να βαρεθούν οι θεατές.

Ο πρωταγωνιστής κινδυνεύει να ξελογιαστεί και να χωρίσει τη γυναίκα-του. Ευτυχώς όμως αυτό δε γίνεται, και στα τελευταία φεύγει με τη γυναίκα που πρέπει, την Καλή γυναίκα. Η άλλη, η Κικιά, φεύγει μόνη της. Είναι μικρή, η Κακιά, αλλά θαυμαστή: Στο πρώτο ρωμαντικό ραντεβού που δίνει στον πρωταγωνιστή τον διαβεβαιώνει πως δεν την σπρώχνει σ' αυτόν μόνον η σαρκική επιθυμία, και του υπόσχεται παιδιά, πολλά, και γρήγορα. Ο πρωταγωνιστής μένει εμβρόντητος. Το ίδιο παθαίνουν και οι θεατές.

Σε λίγο ο πρωταγωνιστής συνέρχεται. Το ίδιο και οι θεατές. Η κυρία Αρώνη, που έκανε την Καλή γυναίκα, έπαιξε με αίσθημα και με χρώμα, και είχε στιγμές αληθινά πολύ καλές, μεταδίνοντας μια συγκίνηση, που το έργο δεν την είχε. Η κ. Μανωλίδου, ούτε καλύτερη, ούτε χειρότερη από πάντα. Ο κ. Χόρν έδειξε ακόμα μια φορά πως, όταν τον βάζουν να παίζει ρόλους έξω από την ιδιοσυγκρασία-του, τα καταφέρνει πολύ άσχημα. Ο κ. Αρώνης, που είναι από τους καλύτερους ηθοποιούς-μας, είχε, όπως πάντα μέτρο, ανθρωπιά και φινέτσα. Η κ. Νικηφοράκη κράτησε ευσυνειδήτα το δύσκολο ρόλο-της. Τι άλλο να προσθέσουμε; Α ναι. Οτι το έργο δεν έχει καμιά σχέση με την τέχνη, και πως, κανονικά, η κριτική δε θά'πρεπε ν' ασχοληθεί μ' αυτό. Μα αυτό ίσως να είναι μια λεπτομέρεια.

ΙΡΚΑ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΦΟΙΒΟΥ ΔΕΛΦΗ, Θλιμένο Πάσχα.

Τα περισσότερα βιβλία που κυκλοφορούν τώρα γράφτηκαν στα σφιγμένα και-τικρά χρόνια της ξένης κατοχής. Μερικά μάλιστα είχαν και τυπωθεί από τότε, όπως και του Φοίβου Δέλφη τό «Θλιμένο Πάσχα»: Τριάντα ποιηματάκια απ' τη ζωή του στο Αλβανικό Μέτωπο και τη νοσταλγία-του για τη γαλήνη και χαρούμενη ζωή στο χωριό-του.

Μέσα στις αναποδιές της ιταλογερμανικής κατοχής δεν μπορούσαν, φυσικά, να κυκλοφορήσουν τα λογοτεχνήματα που είχε εμπνεύσει ο πόλεμος του 40-41. Σήμερα που η επική εκείνη εποχή αρχίζει να γίνεται παρελθόν και ιστορία, και που το συναισθηματικό βίωμα γίνεται μνήμη, και που με το χρονικό ξεμάκρμα χάνουν ένταση και σημασία οι άμετρες λεπτομέρειες, είναι πολύ φυσικό να μη μπορούν να μας συγκινήσουν όσα λογοτεχνήματα ήταν απλές εικόνες που τις αξιοποιούσε η επικαιρότητα. Η τετράχρονη απόσταση που μας χωρίζει από την περίοδο εκείνη και τα πυκνά γεγονότα που ακολούθησαν είναι μια δυσμέγεια για τα λογοτεχνήματα που γράφτηκαν τότε εμπνευσμένα απ' τον πόλεμο εκείνο και δημοσιεύονται σήμερα. Τότε θα μας μιλούσαν για κάτι, μεγάλο έστω, και που το ζούσαμε και μεις σε όλη-του την ένταση. Σήμερα πρέπει να έχουν τη δύναμη να μας αναστήσουν τις ημέρες εκείνες. Γι' αυτό οι πιότερες σελίδες δίνουν την εντύπωση λογοτεχνικού προσωπικού χρονικού Λίγες, πολύ λίγες σελίδες έχουν υπερατομικό ενδιαφέρον.

Ο κ. Φοίβος Δέλφης είχε τυπώσει από τότε το «Θλιμένο Πάσχα». Είμαι βέβαιος οτι δε θ' αποφάσιζε να τυπώσει εφέτος πολλά από τα χειρόγραφα εκείνα. Σήμερα θα μπορούσε ο κ. Δέλφης να μας δώσει πολύ καλύτερους στίχους, πολύ καλύτερες συνθέσεις. Έχω τη γνώμη οτι ο κ. Δέλφης έγραψε σε στίχους τις εντυπώσεις-του κι' όχι τις ακεραιωμένες εμπνεύσεις-του. Σαν αχτένιστα κι' αφρόνιστα ορφανά μοιάζουν τα τραγούδια τού της της συλλογής.

Το μήνυμα το ιδεολογικό των στιχουργημάτων αυτών βρίσκεται πολύ ψηλότερα απ' την τεχνική στιχουργική-τους αξία:

Τά σύβερρα του μέτωπου γινήκανε στα
[χέρια].
των γεωργών τα χρήσιμα κ' ειρηνικά
[ξινάρια].

Σκάφτε τη γή, κι ο θησαυρός εκεί σας
[περιμένει]
συντρόφοι-μου πάλι στη γη γυρίστε που
[σας τρέφει].
(Υ μ ν ο ς σ τ η Γ ή)

Ας είτανε στον ήσκιο-σου να 'μαι καλό-
[μου σπίτι,
να τραγουδάω στην όμορφη γαλήνη-σου
[σαν πρώτα...]
... Ας είτανε στον ήσκιο σου, τα βράδια
[του χειμώνα
με τους φτωχούς ξωμάχους σου να τρώω
[το ψωμί μου
αλάργα από το σάλαγο της μάχης στο
[δρυμώνα
στη ζέστα ν' αναπαύεται το δύστυχο
[κορμί μου].
(Σ τ ο ν ή σ κ ι ο - σ ο υ)

Οι συντρόφοι-μου έμειναν απάνω στα
[βουνά δραγάτες
και βούλωσαν τις χαράδρες με τα κορ
[μιά-τους
(Ο ι σ υ ν τ ρ ό φ ο ι - μ ο υ)

Για τη γλώσσα που ο κ. Δέλφης χρησιμοποιεί είχα κι' άλλοτε την ευκαιρία να γράψω. Ο κ. Δέλφης έχει προσωπική γλώσσα. Στην πένα-του ο θησαυρός της κοινής, οι διαλεκτικοί τύποι του τόπου-του μαζί με δικές-του λέξεις, συναποτελούν τη γλώσσα της ποιήσής-του. Σημείωνω μερικές χαρακτηριστικές: το πέρνα=το πέρασμα, τα λόγγατα=οι λόγγοι, τα ξάνεμα μαλλιά, καματιάζει=δουλεύει στο χωράφι, τ' άλετρα=τ' αλέτρια, σοδέματα=σοδεία, αυτάνα=αυτά. Μερικές λέξεις λόγιες αφαιρούν τη φιλολογική δροσιά της ποιήσής-του: στους πατρικούς-μου κόλπους, του υποδοτέιρα μητέρα, ευοί κ' ουάν άς ψάλετε, τραχύλαα φαράγγια. Μερικές άτυχες εκφράσεις: του κίντυνου και του θανάτου, το βάθος της θείας οδύνης-των και της τραγικής-των ψυχής, χαιρετάνε φαλαγγίστικα, πρασινάδα ανέκφραστη.

Πρέπει να ομολογήσω οτι το «Θλιμένο Πάσχα» θα μετρίαζε μέσα μου τη γνώμη-μου για την ποίηση του κ. Δέλφη, αν είταν τωρινό το βιβλίο-του. Ζώηρεψε όμως την πεποίθησή-μου για την αιθρωπιά-του.
ΓΙΑΝΗΣ Θ.

....

ΜΗΤΣΟΥ ΤΣΙΑΜΗ, Σπονδή στον αγώνα της Λευτεριάς (ποιήματα)
Αθήνα 1944.

Όταν διάβασα την πρώτη ποιητική συλλογή του Μήτσου Τσιάμη, που δημοσίεψε στα 1938 με το συμβολικό τίτλο «Ξε-

κίνημα», τον χαρακτήρισα «μούστο απο καλό σταφύλι»: τα ποιήματά του μαρτυρούσαν εναν προσωπικό παλμό και μια ζύμωση, παρουσία Ποίησης και προοιωνίζαν απόδοση καλή. Τα ποιήματα της δεύτερης συλλογής του «Σιωπή λάμψη» (1943) έδειχναν φανερά το μέστωμα του στίχου, το χαρακτήρα της ποίησης του Μήτσου Τσιάμη, έμεναν όμως ακόμη μία υποδοχή, υπόσχεση όμως βάσιμη και σίγουρη. Η «Σπονδή...» είναι το τρίτο βιβλίο του.

Τα ποιήματα της «Σπονδή» είναι, όπως και του Φοίβου Δέλφη, εμπνευσμένα απο τον τελευταίο ιταλοελληνικό πόλεμο στην Αλβανία. Ο Τσιάμης όμως δεν αφηγείται. Τα πρόσωπα των ποιημάτων του Μήτσου Τσιάμη γίνονται σύμβολα, και οι στιγμές και τα γεγονότα γίνονται μύθοι με τοποχρονική γενίκευση. Γι' αυτό μας συγκινούν και τώρα. Η ποίηση της «Σπονδή» δεν είναι προσωπική. Ο προσωπικός του παλμός απλώνεται ως τη δική μας την καρδιά, προβάλλει τον άνθρωπο στον άνθρωπο και τη στιγμή στον αιώνα. Άλλωστε αυτή η προβολή είναι το κεντρικό νόημα και το μυστικό του «μύθο» πάντα.

«Άνοιξε μες στο στήθος σου η πληγή να γράψει ενος λαού την ιστορία. Κλαίει στην καρδιά μου η μάνα το παιδί, και γίνεται ο καυμός όλου του κόσμου... — Δικός μου αν είσουν αδερφός, μα πίο πολύ σε πόνεσα, σα νά 'σουν απ' τ' ανώνυμα τ' αδέρφια.»

Ο στίχος του Μήτσου Τσιάμη μέστωσε πίοτερο τώρα. Η άσκηση ίσως, η σκέψη, ο στοχασμός, ο επικός χαρακτήρας της «Σπονδή», όλα ίσως Κ' η γλώσσα και το ύφος: απ' τη Χατζοπουλική φθινοπωρινή ατμόσφαιρα και τη μεταλλοχολική διάθεση της προηγούμενης συλλογής του περνάει τώρα στο υγιεινό κλίμα του αντρικού παλαμικού στίχου:

Κόκκινες γράφουν ιστορίες τα θύματα στα χιονισμένα επάνω θουσιαστήρια!.. — Τα παλικάρια που ορκιστήκαν για την Αλήθεια ορθόκορμα να πέσουν...

***

Όλα τα ποιήματα της «Σπονδή» είναι εφτάστιχα. Αυτός ο θελημένος περιορισμός που ο ποιητής επιβάλλει a priori στον εαυτό του, είναι μια αντίθεση και μια αντινομία προς τον «ελεύθερο» στίχο των χωρίς ρίμες στιχουργημάτων του, μα και προξενούν μια διπλή ζημιά στην ποιητική τους αξία: πρώτο διαφορίζουν και παραποιούν την έμπνευση με τον εγκεφα-

λικό αυτό παρεμβατισμό, και, δεύτερο, εμποδίζουν πολύ τη σφαιρική διατύπωση της έμπνευσης. Σ' αυτή τη φιλική υπόδειξη πρέπει να προσέξει πολύ ο κ Τσιάμης. Ο εγκεφαλισμός νοθεύει την έμπνευση στη φραστική διατύπωση της. Αυτοί οι a priori στιχουργικοί περιορισμοί που χαρακτηρίζουν ορισμένα είδη ποιήματα (σονέτο, μπαλάντα, βιλανέλα τριολέτο και άλλα) είναι πια ξεπερασμένες μορφές και προϋποθέτουν μεγάλη προάσκηση, και πολύ δόκιμο ποιητή. Φοβούμαι ότι ο κ Τσιάμης δεν έκαμε αυτή την προάσκησι κι' ούτε θα του συνιστούσα να την κάνει ποτέ, γιατί αυτός ο εγκεφαλισμός θα του ζημίωνε ίσως αποφασιστικά το ταλέντο του. Στη «Σπονδή» διαπιστώνεις συχνά την παρουσία του γνήσιου ποιητή, οι ελεύθεροι όμως στίχοι του κλεισμένοι μέσα στα δεσμά του εφτάστιχου κελιού είναι... ελεύθεροι πολιορημένοι.

ΓΙΑΝΗΣ Θ.

***

ΧΡΗΣΤΟΥ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ, Το περιβόλι των Θεών, Αθ. 1944.

Ο κ. Χ. Ζαλοκώστας σ' ένα όμορφο μεγάλο βιβλίο με τρακόσιες τόσες σελίδες μας χαρίζει καλογραμμένες τις εντυπώσεις του από περιοδεία στη Θεσσαλία, τη Βόρειο Ηπειρο και τη Μακεδονία. Πρόπερσι μας είχε δώσει περιγραφές απο περιοδεία του στην Πελοπόννησο, τα νησιά του Αιγαίου, τη Ρούμελη και την Ήπειρο με τον περιληπτικό τίτλο «Γύρω απ' την Ελλάδα».

Με την εργασία του αυτή ο κ. Ζαλοκώστας καλλιεργεί συστηματικά ένα ξεχωριστό είδος του πεζού λόγου: την ταξιδιωτική περιγραφή. Κ' είνε κάτι που μας έλειπε. Έχουμε διαβάσει θαυμάσιες περιγραφές για όλα τα μέρη του κόσμου: έχουμε συγκινηθεί από περιηγήσεις στις πέντε Ηπείρους την Ελλάδα όμως ο Έλληνας ούτε απ' το φυσικό ούτε απ' την Τέχνη τη γνωρίζει όσο και όπως πρέπει: αν υπάρχουν λίγοι πολιτισμένοι λαοί που αγνοούν τη χώρα τους, μαζί τους είμαστε κι' οι Έλληνες. Δεν κάνω προπαγάνδα, δέ μιλάω τουριστικά, ούτε αγνοώ τα σχολικά εγχειρίδια της γεωγραφίας. Λέμε συχνά ότι ο Έλληνας είναι αγεωγράφος. Φοβούμαι πως είναι κάτι πίο βαρύ: δέν έχει συνείδηση του τόπου του. Και χωρίς την τοπική συνείδηση γίνεται λειψή η όποια και όση πνευματική του συγκρότηση. Συνείδηση του τόπου σου και του καιρού σου να πάρεις: Νά η βάση και το κέντρο της και η αφετηρία της αληθινής σου μόρφωσης. Τόπος είναι η πολύμορφη, πολύσημη, πολύχρωμη υπόσταση του το-

πίου είναι η φύση της χώρας: είναι το άψυχο, μα πίοτερο το έμψυχο περιεχόμενό της: ο λαός της σα σημερινή εξέλιξη της ιστορικής του συνέχειας, ο λαός με τις χάρες του και τα ψεγάδια του, τους πόθους του και τους καημούς του, μ' ένα λόγο: την ψυχή του. Η «περιγραφή» σαν έργο τέχνης ξεκινάει απ' τα καθαρά λογοτεχνικά πεζογραφήματα, τις «Εικόνες» του Φιλόστρατου, περνάει απ' τις «Εκφράσεις» των κατοπινών αιώνων, πεζογραφικές ή στιχηρές (Τζέτζης και άλλοι) και φτάνει στη σύγχρονη περιηγητική πεζογραφία (Παγανέλης, Λυκούδης, Πασαγιάννης, Δ. Χατζόπουλος, Λουκής Ακριτάς, Χωρικός, Μιχαήλ Ροδάς κ.ά.). Άλλοι Έλληνες λογοτέχνες ταξιδιώτες μας μιλούν για τις εντυπώσεις τους από ξένες χώρες: ο Καζαντζάκης για την Αγγλία την Ισπανία, την Κίνα και την Ιαπωνία, ο Ουράνης για την καλλιτεχνική και τη φουτουριστική Ισπανία, ο Α. Α. Πάλλης για την Αγγλία, ο Μελάς για την Πολωνία και γι' άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Χωρίς να θέλω να υποτιμήσω τις εργασίες αυτές, έχω τη γνώμη ότι πολύ περισσότερο μας χρειάζονται βιβλία τέτοια για τη δική μας τη χώρα. Έχουμε ανάγκη από Ελλαδογνωσία και Ελληνογνωσία. Και τα βιβλία αυτά να τα διαβάζει ο λαός μας, και πρώτ' απ' όλους οι πολιτικοί μας, για να προσγειώσουν και να προσαρμόσουν την πολιτική τους πράξη στη νεοελληνική χωρονομική και ψυχολογική πραγματικότητα.

Το περιβόλι των Θεών του κ. Ζαλοκώστα δέν είναι γεωγραφία, ούτε γεωγραφικός οδηγός της Ελλάδας. Είναι ενα σπαρταριστό χρονονικό της περιοδείας του συγγραφέα του στην Ελλάδα. Οι συχνές όμως ιστορικές αναδρομές που κάνει, ενώ χαρίζουν στο βιβλίο «εγκυκλοπαιδικότητα» και γνώση, του αφαιρούν λογοτεχνικότητα. Γι' αυτό τα βιβλία του κ. Ζαλοκώστα φιλοξενούνται, είναι μέτοικοι στην περιοχή της Λογοτεχνίας. Πού και πού έχουν πολύ όμορφα αφηγήματα, ωστόσο αυτά δέν κατορθώνουν να αλλάξουν το χαρακτήρα τους.

Γ. Θ.

***

ΕΚΛΟΓΗ, Περιοδικό.

Πήραμε το πρώτο τεύχος του περιοδικού «ΕΚΛΟΓΗ», μηνιατική έκδοση της Αγγλοελληνικής Υπηρεσίας Πνευματικής Επικοινωνίας.

Στο προγραμματικό άρθρο που προλογίζει το τεύχος δηλώνεται ότι «σκοπός της είναι να δώσει σε ενα πλατύ αναγνωστικό κοινό πολλών ειδών πνευματική τροφή. Τα περισσότερα άρθρα που θα περιλαμβάνει είναι αναδημοσι-

εύματα στα ελληνικά απο άλλα ανάλογα ξενόγλωσσα περιοδικά. Πιστεύουμε πως το ελληνικό αναγνωστικό κοινό που στερήθηκε κάθε ελεύθερη πνευματική εκδήλωση όλα αυτά τα χρόνια της κατοχής, ευχαριστώ θα διαβάσει το ποικίλο περιεχόμενο του περιοδικού τούτου».

Πραγματικά ποικίλο είναι το περιεχόμενο της «Εκλογής». Ο στόλος ναυμαχεί τη νύχτα του ναυάρχου W. James. «Σελίδες απο το Ημερολόγιο της Ιαπωνίας» του J. Grew. «Οι Σύμμαχοι στη Ζούγκλα» του A. Gross. Απόσπασμα απο το μυθιστόρημα του H. E. Bates «Ο άνεμος ήταν ενοικός για τη Γαλλία» «Πορτραίτο ενος σνομπ» του S. Maugham. «Η Κοινότητα του Ατλαντικού» (κεφάλαιο απο το βιβλίο του W. Lippmann «Γιατί πολέμοι» οι Ενωμένες Πολιτείες). «Η Όπερα στην εμπόλεμη Αγγλία» του «Music critic». «Μια καινούργια Αναγέννηση» (εξαιρετο άρθρο για την αναδιοργάνωση και τον πλουτισμό των Βιβλιοθηκών και την κυκλοφορία του βιβλίου) του A. Mac Leish. «Ανατόλ Φράνς» μελέτη του V. S. Pritchett. «Η μαμά Σπασενίγια» (αφήγημα του γιου κοσλάβου V. Naror. «Τό σοβιετικό Κογκορδάτο» μελέτη του Ksaw. Pruszyński. «Στρατηγοί αιχμάλωτοι» (άρθρο του W. Kerr απ' το περιοδ. The Russian Army. «Προβλήματα της Γαλλίας, ευρωπαϊκά προβλήματα», δημοσιονομική μελέτη του M. Roberts. «Η περίπτωση της Γαλλίας» άρθρο του καθηγητή D. Brogan. «Μέσα στα ερείπια ζητώντας την κ. Μίλλερ», αφήγημα απο το περιοδ. Post.

Σχεδόν όλα τα δημοσιεύματα αυτά είναι πολύ διαφωτιστικές συμβουλές στην πίο υπεύθυνη και σοβαρή θεώρηση μερικών γενικών προβλημάτων που δημιούργησε ο σημερινός παγκόσμιος πόλεμος και που δέν μπορεί παρα ν' απροσχολούν κάθε στο χαζόμονο άνθρωπο. Ετσι τα περιεχόμενα της «Εκλογής» παρουσιάζουν ενα ενδιαφέρον επιπλέον. Αλλά τα στρατιωτικο πολεμικά και τα πολιτικο δημοσιονομικά δημοσιεύματα μπορεί να έχουν την ενταση επικαιρότητας, δέν έχουν όμως την εκταση τη χρονική για το ενδιαφέρον ενος πνευματικού ανθρώπου. Είναι αλήθεια ότι στερηθήκαμε, τα τελευταία χρόνια, «κάθε ελεύθερη πνευματική εκδήλωση» μα γι' αυτό ακριβώς διψούμε να ενημερωθούμε στην πνευματική κίνηση των άλλων λαών. Απο την «Αγγλο-ελληνική Υπηρεσία Πνευματικής Επικοινωνίας», που πιστεύουμε ότι είναι εξωπολιτικός οργανισμός προσμένο μια πολύ γόνιμη και για τον Ελληνισμό απόδοση της πνευματικής επικοινωνίας με τον πνευματικό πολιτισμό του αγγλικού λαού. Αυτή την προσδοκία ελ-

πίζομε να τη δούμε να πραγματοποιεί στα κατοπινά τεύχη της Εκλογής, καθώς και στην Αγγλο-ελληνική Επιθεώρηση, που η ίδια Οργάνωση πρόκειται να εκδώσει.

ΓΙΑΝΗΣ Θ.

....

ΓΙΑΝΝΗ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ: Βιβλιογραφία και νεοελληνική λογοτεχνία. Αθήνα 1944 (Σχ. 88 σελ. 38).

Υπήρχε η προκατάληψη, και πολλοί διανοούμενοί-μας ακόμα την έχουν, πως η βιβλιογραφία είναι μια στείρα σχολαστικότητα. Δεν έχουμε εδώ σκοπό να αποδείξουμε πόσο αστήριχτη είναι μια τέτοια γνώμη. Πάντως αυτή υπήρξε η αιτία που ως τον τελευταίο καιρό η λογοτεχνία-μας εστερούνταν κάθε βιβλιογραφικής εργασίας. Και η ζημία της έλλειψης αυτής περιττεύει να πούμε πως είναι ανυπολόγιστη. Ευτυχώς τα τελευταία χρόνια νέοι φιλόλογοι, ή και απλοί μελετητές της νεοελληνικής-μας φιλολογίας, διείδαν τόσο την έλλειψή της όσο και το απαραίτητο της ύπαρξής-της, και καταπιέστηκαν μ' ευσυνειδησία να πληρώσουν το κενό που υπήρχε. Αυτοί είναι άξιοι κάθε επαίνου, τόσο για την πρωτοβουλία που πήραν, όσο και για τις θυσίες που έκαναν εις βάρος της δημιουργικής τους εργασίας. Δεν μπορούμε όμως να μήνους καταλογίσουμε την έλλειψη μεθόδου και ειδικής κατάρτισης. Έχουν όμως όλο το δίκιο με το μέρος-τους, γιατί δεν υπήρχε καμιά ειδική μεθοδολογία της βιβλιογραφίας για να συμμορφωθούν μ' αυτή. Το κενό αυτό έρχεται ο κ. Γ. Θωμόπουλος να μας το πληρώσει με το βιβλίο του «Βιβλιογραφία και Νεοελληνική Λογοτεχνία».

Το βιβλίο αυτό διακρίνεται για την σαφήνιά-του και την αυστηρή επιστημονική του συγκρότηση. Έτσι που μπορούμε αδίσταχτα να ισχυριστούμε ότι θα σταθεί η βάση για τις μελλοντικές

βιβλιογραφικές μελέτες. Το Βιβλίο του διαιρείται σε δυό μέρη: το Γενικό και το Ειδικό.

Στο Γενικό μέρος ο Γ. Θ. με σοβαρότητα επιχειρήματα υποστηρίζει την αναγκαιότητα της δημιουργίας κρατικού Οργανισμού Βιβλιογραφίας και δέχεται, πολύ σωστά, πως το ιδεώδες αυτού του οργανισμού θά'ταν, όταν αυτός αποτελούσε το Γενικό Βιβλιογραφικό Αρχείο. Επειδή όμως, για λόγους ευκολονόητους, η ίδρυση ενός τόσο μεγάλου οργανισμού είναι προς το παρόν ακατόρθωτη, ιεριορίζεται να ζητεί μόνο την άμεση ίδρυση Βιβλιογραφικού Αρχείου Νεοελλ. Λογοτεχνίας. Εμείς βρισκόμαστε στην ανάγκη να μη συμφωνήσουμε με την υποχώρησή-του στο μίνιμουμ των αξιώσεών-του. Θεωρούμε απαραίτητη την ίδρυση του Γ.Β.Α., ή τουλάχιστο την ίδρυση Βιβλ. Αρχ. Θεωρητικών Επιστημών, του οποίου βέβαια κλάδος, ο μεγαλύτερος, θ'άναι το Αρχ. Ελλ. Φιλολογίας, που θα περιλαμβάνει και τις τρεις περιόδους της Ελλ. Γραμματολογίας. Και εντοπίζοντας το ζήτημα στη Νεοελλ. Λογοτεχν., έτσι μόνο θα μπορέσει αυτή ν' αποκτήσει ολοκληρωμένη βιβλιογραφία. Νομίζουμε πως η μεμονωμένη, έστω και προσωρινά, βιβλιογραφική της Νεοελλ. Φιλολογ. μπορεί να γίνει σπουδαίο αντικείμενο μιας σχετικής επιστημονικής εταιρίας όχι όμως και ενός κρατικού οργανισμού.

Τέλος στο ειδικό μέρος του βιβλίου η συμβολή του Γ. Θ. είναι εποικοδομητική. Εκεί μπορούμε να ισχυριστούμε πως θέτει αυστηρούς και οριστικούς νόμους όσον αφορά την αποδελτίωση και τα διλήμματα. Εδώ θα είχαμε να παρατηρήσουμε ότι σχετικά με τη συγκρότηση των μερών βιβλιογραφίας ειδικών θεμάτων, θα έπρεπε αυτά να έχουν κάποια αυστηρότερη ενότητα και συντονισμό, έτσι που η βιβλιογραφία ειδικού θέματος νά'ναι τυφλοσούρτης και για τον πλέον ακατατόπιστο. Δέ διαφεύγει

βέβαια απο την αντίληψή-μας ότι ο Γ. Θ. εδώ μας έδωσε τη κατευθυντήρια γραμμή μονάχα και ότι η συγκρότηση των μερών των ειδικών βιβλιογραφιών εξαρτάται απόλυτα από την φύση του βιβλιογραφούμενου θέματος. Άλλωστε εδώ ακριβώς έγκαιρα η πρωτοβουλία και η δημιουργική αξία του βιβλιογράφου.

Π.Ι.Μ.

....

ΑΓΓ. Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ: Το οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδος. Θέση και αντιμετώπιση. — Εκδότης Αργύρης Παπαζήσης.

Το νέο βιβλίο του καθηγητή κ. Αγγελοπούλου — το πρώτο στη μεγάλη σειρά «Τα σύγχρονα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα» — έχει τις ίδιες αρετές με το προηγούμενό-του «Ο Σοσιαλισμός». Την απόλυτη δηλ. διαύγεια, την ολοκάθαρη τοποθέτηση των γενικότερων και ειδικότερων θεμάτων, την ακριβή έκθεση των συγκεκριμένων γεγονότων, την πλούσια και καλομελετημένη υπόδειξη των λύσεων, την άρτια αρχιτεκτονική του συγκρότησης.

Ξεκινώντας απο την αντίληψη πως το οικονομικό πρόβλημα είναι το πρόβλημα που απασχολεί και ίσως θ' απασχολεί για καιρό ακόμα τους λαούς της γης ωστόσο να δημιουργηθούν οριστικότερα οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τη λύση-του, αναλύει το ελληνικό οικονομικό πρόβλημα με πλούσια και συγκεκριμένα στοιχεία, με στατιστικές και άγνωστες πληροφορίες, κατατοπιστικές και διαφωτιστικές ές για μια πλήρεια και ορθολογιστική αντιμετώπιση του. Δεν του διαφεύγουν οι ιδιότυπες πολεμικές και μεταπολεμικές συνθήκες της ελληνικής οικονομίας. Δίνει σε εικόνες χαρακτηριστικές τα κύρια γνωρίσματά-της τις παραμονές του πολέμου και τον καιρό του πολέμου και της κατοχής, ζωγραφίζει με ωμή ειλικρίνεια την καταλήστευση

και αποσύνθεσή-της απο τους Γερμανοίταλους. Εκθέτει με αδιάφυστους αριθμούς την κατάσταση-της τις πρώτες μέρες της Απελευθέρωσης, καθώς και τα πρώτα ανορθωτικά μέτρα. Και καταλήγει με μια πολύ αξιοπρόσεχτη συνθετική εργασία γύρω απο τη σχεδιοποιημένη οικονομικο-οινωνική ανόρθωση του τόπου. Υποδεικνύει δηλαδή λεπτομερειακά και ρεαλιστικά τα μέτρα που χρειάζονται για μιάν αληθινή οργάνωση της παραγωγικής εργασίας, που μόνη αυτή θα μπορέσει να μας βγάλει απο το σημερινό αδιέξοδο.

Τόσο ολοκληρωμένα συνθετικά έργα, όπως το βιβλίο αυτό του κ. καθηγητή, αποτελούν πολυτιμότερη συμβολή στο ανορθωτικό έργο του τόπου και κατέχουν εξαιρετική θέση στη διαφωτιστική προσπάθεια που ανέλαβε ο συγγραφέας.

Π. Κ.

BIBLIA ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Νίκου Καζαντζάκη, «Ιουλιανός», έμμετρο δραματικό έργο. Έκδοση «Πυγκοίνου», 1945, Αθήνα.

Γιώργου Καραπάνου, «Η Πηγή», ποιήματα. Έκδοση Κορυδαλού, 1945, Αθήνα. F. Lorca. «Ο ματωμένος γάμος». Μετάφρ. απο τα ισπανικά Νίκου Γκάτσου, 1945, Αθήνα.

Νίκου Παπά «Το αίμα των αθώων». Ποιήματα απο την παγκόσμια τραγωδία του πολέμου. Αθήνα, 1945.

Κώστα Παπαπάνου, «Η γυναίκα που πέρασε με τα κόκκινα». Διηγήματα, Αθήνα, 1945.

A. I. Μαλλίδου, τ. καθηγ. του Ινστ. Αγγλ. Σπουδών, «Compagnon to the basic way to english». Αθήνα, 1945.

Αλεξ. Μπλόκ. «Οι δώδεκα». Ποιήματα. Πρόλογος και απόδοση απο τα ρωσικά Πέτρου Κολακλίδη, Αθήνα, 1945.

Κ. Τρυπάνη, υφηγ. του Πανεπιστημίου Αθηνών, «Η Αλεξανδρινή Ποίηση», Τόμος Α', Αθήνα, 1943.

Μήτσου Τσιάμη, «Σπονδή στον αγώνα της Λεφτεριάς». Ποιήματα, Αθήνα, 1945.

Φοίβου Δέλη, «Θλιμένο Πάσχα»
Ποιήματα, Αθήνα, 1945.

Χρ. Ζαλοκώστα «Το περιβόλι των
Θεών», ταξιδ. περιγραφές, Αθήνα,
1945

Α. Καρκαβίτσα, «Διηγήματα ανέκ-
δοτα». Προλεγόμενα και φροντίδα Νί-
κης Greczynka, Αθ 1944.

Νίκης Greczynka, «Η γυναίκα στο
έργο του Καρκαβίτσα» Με-
λέτη, Αθ. 1944.

Γιάνη Θωμόπουλου, «Βιβλιογρα-
φία και Νεοελληνική Λο-
γοτεχνία». Μελέτη Αθ. 1944.

Kornel Ujenski, «Ο Μαραθώνας».
'Επική Σύνθεση. Προλεγόμενα και με-
τάφρ. απ' τα Πολωνικά Γιάννη Θωμό-
πουλου. Αθ. 1944.

Γιάννη Θωμόπουλου, «Γραμματι-
κή της Νεοελληνικής Κοι-
νής» Αθ. 1945.

Μέλπωξ 'Αξιώτη, «Απάντηση σε 5
ερωτήματα». (Χρονικό της Κατο-
χής και της δεκεμβριανής στάσης). Αθ.
1945.

Αδ. Δ. Παπαδήμα, «Στοιχεία συγ-
κριτικής Φιλολογίας». Με-
λέτη Αθ. 1945.

Α. Παπαδιαμάντη, «'Απαντα. Α', Θα-
λασσινά. Ειδύλλια». 'Εκδ.
Αθ. Καραβία Αθ. 1945.

Περ. Κλάρα, Στίχοι. Αθ. 1943.

John A. Vokos, «Modern English
Grammar in Greek». 'Εκδ. Μ.
Βασιλείου. Αθ. 1945.

Δημ. Ν. Αλιπράντη, «Ιδεολογικά
Μελέτα». Αθ. 1945. Σελ. 118. Α-
θήναι 1945.

Ξ. Ε. Ζολώτα, «Η Ελλάς πρέπει
να γίνει βιώσιμος». Εκδοση
Αργ. Παπαζήση. Σελίδες 32. Αθήνα
1945.

Αυγής Σακαλλή, «Οράματα». Ποη-
τική Συλλογή με ξυλογραφίες του Α.
Τάσσου. Σελίδες 94. Αθήνα 1945.

Σπύρου Παναγιωτοπούλου, «Ελλη-
νοί Ρυθμοί». Διηγήματα. Εκδοση
Σπύρου Νικολοπούλου. Αθήναι 1945.

Διονυσίου Κόκκινου, «Ο Αλέξης ο
μαμάς». Συλλογή απο 4 διηγή-
ματα. Εκδοση των Φίλων του βιβλίου.
Αθήνα 1945.

Ιάσ. Δεπούνη, «Μητέρα». Ποιήματα.
Αθήνα 1944.

Ιάσ. Δεπούνη, «Πείνα». Ποιήματα.
Αθήνα 1945.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

Θεωρώ πως το να διαπαιδαγω-
γηθούν τα αιστήματα και οι συγκί-
νησές-μας είναι πιο σπουδαίο απο το
να διαπαιδαγωγηθούν οι ιδέες-μας.

ΛΙΝ ΓΙΟΥΝΤΑΓΚ

Δεν έχει τόση σημασία αυτό που
πιστεύετε, όσο ο τρόπος που το πι-
στεύετε, καθώς και το τί κάνετε για
να πραγματοποιηθεί η πίστη-σας.

ΛΙΝ ΓΙΟΥΝΤΑΓΚ

ΤΥΠΩΝΕΤΑΙ

ΓΙΑΝΝΗ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ :

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Εισαγωγή: Ψυχολογία της Λογοτε-
χνίας. Ποίηση και Πρόζα.

Α) Γραμματολογικά: Το πρόβλημα
της χρονολόγησης. Η Ελλάδα
του Εικοσιένα.

Β) Τα πρώτα βήματα: Το διήγημα
Το μυθιστόρημα.

Γ) Των ιδεών ο χορός: Οι ξένες
πνοές. Η ερωτική πεζογραφία. Το
ελληνικό παρελθόν. Το Εικοσιένα
στην πεζογραφία-μας. Η νεοελληνική
ζωή. Ο Πατριωτισμός. Απ' το Φολ-
κλορισμό στην ηθογραφία. Η κοι-
νωνιολογούσα πεζογραφία. Ο Φεμι-
νισμός. Ψυχογραφία και Σεξουαλι-
σμός. Οι σημερινοί προσανοτολισμοί.

Δ) Ο αισθητικός πρωτεϊσμός: Η
γλώσσα και το ύψος. Έκταση
και πλοκή. Αλήθεια και φαν-
τασία.

Ε) Συνθετική Θεώρηση.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΕ ΜΑΝΤΑΡΙΝΟ

Απο την έδρα, πάνσοφε, πολλά λαλείς και λέγεις
και με τας ευφυίας σου δεινώς μας καταφλέγεις.
Ερείπιον της παλαιάς ευκλείας των δασκάλων
προς τέρψιν κι' ευχαρίστησιν των φοιτητών και άλλων
παραπονείσαι, φρικιάς, αγριωπός ασχάλλεις
και τον αναβαλλόμενον του Κακριδή συμψάλλεις.
Εφ' ώ συγγαίρομεν υμάς δι' άς και δι' οποίας
ποιείς κατά των μαλλιαρών φρικτάς κατηγορίας.
Εσένα θέλομεν λοιπόν για δάσκαλον, αφότου
αντάξιός διάδοχος τελείς του Μιστριώτου.

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΣΤΟΝ ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

Ω Κνουτ Χάμισουν! Τέτιες λύπες,
τέτιους πόνους πώς κρατείς;
Πάει ο Χίτλερ που είταν, είπες,
ήρωας κι' αναμορφωτής.

Μα κι' ο μακαρίτης πάλι
πώς σ' αγάπασε, μαύρε Κνουτ!
Και γιαυτό του 'πε κι' ο Στάλιν:
Κνουτ σ' αρέσει; Πάρε... κνουτ.

ΣΤ.

ΣΕ ΨΗΛΟΠΕΤΗ ΠΟΙΗΤΗ

Ψηλά στον εννιά κοριτσιών,
ώ φίλε, ανέβης τα όρη,
και μάργωσεν η Μούσα-σου
με δίχως πανωφόρι.

ΑΠΛΑΡΙΟΣ

ΦΙΛΟΣ

En tiempo de higos
nor hay amigos...

Όταν είτανε τα σύκα
μου είχε τον μπαξέ κλεισμένο.
Τώρα μου μηνά με γλύκα:
«Παλιέ φίλε, σε προσμένω...»

Σ' ΕΝΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟ

Αγαπητέ, η αλήθεια σου είν' ο κό-
[χορας
που ανέβηκε στο φράχτη και λαλεί.
Σ' ακούσαμε όλοι' μα κανείς δέ ρώ-
[τησε
«πώς να το λένε τούτο το πουλί;»

ΑΠΛΑΡΙΟΣ

Ο ΜΠΑΡΜΠΑ-ΠΟΘΗΤΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Κ. Ε. Αθήνα. Το παράπονό σας για το περιοδικό που μας λέτε δέν το βρίσκουμε δικαιολογημένο. Το να μη δέχεται μονοτονικά χειρόγραφα παρά μόνο εξαιρετικά, όταν έχουν την υπογραφή ορισμένων προσώπων, είναι δικαίωμά του. Θα μπορούσε πολύ καλά να μὴ κάνει ούτε αυτή την εξαίρεση Πώς μπορούμε να έχουμε απαίτηση απο τον άλλον να φρονεί εκείνα που φρονούμε εμείς; *Άλλο το ζήτημα ἄν, ὅπως πιστεύουμε θα γράφεται κι αυτό, ὕστερ' ἀπό λίγα χρόνια, ολάκερο απνευμάτιστα και μονοτονικά Στο ερχόμενο τεύχος θα δημοσιεύσουμε ἕνα ρῆρο του ταχτικού-μας συντάχτη κ. Γιάννη Θωμοπούλου, ὅπου θα δούμε πως ο ακαδημαϊκός κ. Γρ. Ξενόπουλος είχε δεχτεί, ἐδῶ και κάπου 60 χρόνια, μια τονική απλοποίηση που θα ξάφνιαζε πολύ δυσάρεστα τους σημερινούς ακαδημαϊκούς της Ακαδημίας Αθηνών. *Ἐτσι ἀλλάζον οἱ καιροί και τα πρόσωπα.—Κον Π. Ο. Ευχαριστούμε για τα καλά-σας λόγια Μακάρι να κατορθώσουμε ἔστω και ἕνα μέρος ἀπο τα ὅσα περιμένετε ἀπό μᾶς. Οἱ στίχοι σας καλοὶ ἀπό τεχνική ἀποψη. Ὡστόσο κάνετε κατάχρηση ἀπό καθαρευουσιάνικες φράσεις που δέν ἔχουν και πολύ πετυχημένα νοήματα. Λ. χ. οἱ «σπασμωδικές φλογώσεις» των πυρετών, ο πυρετός που «ολισθαίνει», το «προσχέδιο νευρώσεων», το «σπέρμα φηγού» κ.τ.λ.—κ. Θάνο Α. Τα λόγια-σας δίνουν θάρρος και ὄρεξη να σας φανούμε χρήσιμοι. Σας χαιρετούμε, εσᾶς και τῆ νεολαία τῆ πόλης-σας, και ευχαριστούμε για τῆς ευχές. Η μετάφρασή-σας ἀπό τον Μποντλαίρ δέν είναι πολύ ὀριμη. *Ὁμως γιατί δοκιμάζετε τῆν μπόρεσή-σας ἀρχίζοντας με τέτῆ δύσκολα πράγματα, που δέ θα τῆ επιχειρούσε ἴσως και ο πῶ ἐπιδέξιος μεταφραστής. Ἀρχίστε πρώτα με δικούς-σας στίχους. Μόνο ἕνας ποιητής που κατέχει τέλεια τῆν τέχνη-του μπορεί να μεταφράσει ποίηση και μάλιστα λυρική.—κ. Στ. Ρ. Γιάννινα. Ναι, τὸ περιοδικό-μας δέχεται συνεργασία ἀπο πρόσωπα που δέν ἔχουν ἀκόμα ανοίξει τὸ δρόμο-τους στα γράμματα. Ὁμως αὐτό δέν πάει να πει πως φιλοδοξεί να φιλοξενεί στις στήλες-του ερασιτέχνες. Το ἐναντίο. Θέλει να βοηθήσει τα νέα ταλέντα να φανερωθούν και να συγκεντρώσει, ἀν εἶται τὸς τρόπος, γύρω-του ἀνθρώπους για τους οποιούς η τέχνη και ο στοχασμός είναι η κυρία ὑπόθεση τῆς ζωής-τους, ἄσχετα ἀπο κάθε ἄλλη εργασία που μπορεί ἢ πρέπει να κάνουν.—κ. Α. Β. στο Βόλο. Το γράμμα-σας μας ἔδωσε μεγάλη χαρά και πολύ μας ευχαρίστησε τὸ πως μας βλέπετε «σαν ἀντά-

ξια συνέχεια του αγωνιστή και θρυλικού Νουμά». Φυσικά, οἱ καιροί ἔχουν ἀλλάξει ἀπο τότε, και, ὅταν λέτε συνέχεια, ἐννοείτε βέβαια τῆν πορεία και τῆν πολιτεία που θ' ἀκολουθοῦσε ο «Νουμάς» ἄν ἐξακολουθοῦσε να βγαίνει σήμερα. Πολύ σωστά λέτε πως δέν ἔχουν φτάσει ἀκόμη σ' ευνοϊκό τέλος «οἱ πολύχρονοι ἀγῶνες-τῆς» για τῆν «ἐπίσημη καθιέρωση τῆς δημοτικής-μας γλώσσας σε ὅλες τῆς εκδηλώσεις τῆς εθνικής μας ζωής». Φυσικά, αὐτῆ-σας ἡ προσδοκία μας κολακεύει και μας δίνει θάρρος, μα, τῆν ἴδια ὥρα, μας κάνει να αἰστανόμαστε πάρα πολύ μεγάλο τὸ βάρος αὐτοῦ του χρέους. *Ἄλλωστε τὸ «Ταξίδι» τῶρα ἔχει να ἀντιμετωπίσει και ἄλλους κινδύνους που παρουσιάζει ο ἀγῶνας μέσα στις δικές-μας τῆς φάλαγγες. Η ἐπιπολαιότητα, ἡ ἀμελετησία, ἡ τεμπελιά, ο σνομπισμός, ο μετεμψυχωμένος καθαρευουσιανισμός, εἶναι ἐχτροί που πρέπει να τους προσέξουμε περισσότερο ἀπο ὅτι τὸ κάνουμε, και να τους πολεμήσουμε με πολύ πῶ τελειοποιημένα ὄπλα ἀπο κείνα που μας χρειάζονταν για να χτυπήσουμε τους στρατούς του Μηστρώτη και των ἄλλων στρατηγῶν του ολέθριου δασκαλισμοῦ. Ἀκόμα ο ἀγῶνας πρέπει νά συνεχιστεῖ για τῆ λύτρωση του λαοῦ μας ἀπο τῆν ἀνόητη και τυραννική ὀρθογραφία που, ἀφῶ βασανίσει τα νέα παιδιά-μας, ὕστερα καταδικάζει ἕναν ολάκερο λαό να εἶναι ἀγιάτρευτα και τρομαχτικά ἀνορθόγραφος. Γιατὸ πολύ χαίρομαστε ὅταν βλέπουμε τους νέους να πετάνε μεριάς ὄλο αὐτό τὸ φόρτωμα ἀπο τᾶ πιεύματα και τους πολλούς τόνους, ὅπως κάνετε κι' εσεῖς. Σωστά κι' αὐτά που μας γράφετε για τῆν ἀνάγκη που ἀκόμη ὑπάρχει για να μεταφραστοῦνε πιστά και λογοτεχνικά τα ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικής και τῆς ξέλικῆς φιλολογίας. Ἀξιέπαινη εἶναι και ἡ δικῆ-σας προσπάθεια. Το «Μισάνθρωπο» του Μολιέρου τὸν ἔχει, τελευταία μεταφράσει και ο ποιητής Βάρναλης για τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Η μετάφραση αὐτῆ, που, θαρούμε δέν ἔχει ἀκόμη ἐκδοθεῖ, εἶναι ἐξαιρετικά καλῆ. Μα και ἡ δικῆ-σας, ἄν κρίνουμε ἀπο μια πρώτη ματιά που προλάβουμε να ριζούμε, φαίνεται πως ἔχει ἀρκετῆς ἀρετές, ἀνκαι δέ λάβαμε καρό να τῆ μελετήσουμε. Πάντως θα ἔπρεπε να τῆ συγκρίνει κανεῖς, για να πιστεῖ πως δέν εἶναι περιττὸ να δημοσιευτεῖ σε βιβλίο, με ὅσες ἄλλες παρόμοιες φργασίες ἔχουν γίνεῖ, και μάλιστα με τῆ μετάφραση του Βάρναλη. Ὅσο για τὸ «Ταξίδι», ἐνὸς εἶναι ἀκόμη ἀναγκαζόμενο να βγαίνει μονάχα μᾶ φορά τὸ μήνα, και με τόσες λίγες σελίδες, δέ θα δημοσιέψει μεγάλα κομμάτια.